

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
GÖÇ ÇALIŞMALARI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜYÜK VERİNİN GÖÇ YÖNETİMİNDE KULLANIMI

ŞÜKRÜ ATSIZEİ

2501170227

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MURAT ŞENTÜRK

İSTANBUL-2021

ÖZ

BÜYÜK VERİNİN GÖÇ YÖNETİMİNDE KULLANIMI

Şükrü ATSİZELTİ

Bu çalışmada göç yönetiminde önemli hükümetlerarası kurumlardan Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) Veri İnovasyon Dizini'nde yer alan projeler temel alınarak göç yönetiminde büyük verinin kullanımı betimsel içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Öncelikle göç yönetimi tarihi ve literatürü değerlendirilmiş, daha sonrasında büyük verinin tanımı, kapsamı, etik bağlamında ortaya çıkardığı tartışmalar ve göç alanında kullanımı analiz edilmiştir. Veri İnovasyon Dizini'nde yer alan projeler kullandıkları veri kaynaklarına göre (telefonla arama kayıtları, sosyal medya, dünya gözlem verileri ve diğer kaynaklar) sınıflandırılmış; verileri elde etme biçimleri, verilerin alındıkları kurumlar, verilerin odaklandığı göç süreci, projelerin teorik bağlamları değerlendirilmiştir. Bu projeler, göç yönetiminin tanımında da yer aldığı gibi bütün paydaşların (göçmenler, devletler, şirketler vb.) fayda elde edeceği; göçmenlerin korunmasının ve ülkelerin göçü kontrolünün önemli temalar olarak öne çıktığı çalışmalar olarak belirmektedir. Projelerin veri kaynakları ve kaynak kurumlar bakımından büyük çeşitlilik gösterdikleri; inovatif veri kaynaklarıyla diğer veri kaynaklarının birlikte kullanıldıkları, veri kaynaklarının dünyadaki ülkeler bakımından oldukça geniş bir kapsama sahip olduğu; projelerin göçmenlere yönelik tutum, göçü anlama ve yordama, entegrasyon, koruma, kontrol ve örnekleme konu başlıkları etrafında toplandıkları ve bu başlıklarda göç yönetimini güçlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büyük veri, göç yönetimi, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), göç yönetişi, göçmen, göç sosyolojisi

ABSTRACT

The Use of Big Data in Migration Management

Şükrü ATSIZELTİ

In this study, the use of big data in migration management is analyzed with descriptive content analysis method using the projects in Data Innovation Directory of International Organization for Migration (IOM), one of the important intergovernmental agencies in migration management. First of all, the history and literature of migration management were evaluated, then the definition, scope, ethical debates and use of big data in the field of migration were analyzed. Projects in the Data Innovation Directory were classified according to the data sources they used (phone call records, social media, world observation data and other sources); the methods of obtaining the data, the institutions from which the data were obtained, the migration process that the data focused on, and the theoretical contexts of the projects were evaluated. These projects, as included in the definition of migration management, stand out as studies that all stakeholders (immigrants, states, companies, etc.) will benefit from the process and that protection and control of migrants emerge as important themes. It has been found that projects show great diversity in terms of data sources and source institutions, innovative data sources are used together with other data sources, data sources have a great extent in terms of the countries they covered, projects are clustered around attitudes toward migrants, understanding and forecasting migration, integration, protection, control and sampling.

Key Words: big data, migration management, International Organization for Migration (IOM), governance of migration, migrant, sociology of migration

ÖNSÖZ

Toplumsal olgular karşısında insan failliğine daha çok inanan bir psikoloji mezunu olarak başladığım yüksek lisans yolculuğumu toplumsal güçlerin insan karşısındaki kudretini takdir eden bir sosyoloji/göç çalışmaları öğrencisi olarak sonlandırıyorum. İnsanı da toplumu da temel alırken dünyada yaşanan değişimler karşısında kendi sorumluluğumun ne olduğu kendime sorduğum temel soruydu. Bu tez, bu cevap arayışının bir ürünüdür.

Devletler ve insanlar arası ilişki sürekli biçimde değişip geliyor ve teknoloji bu dönüşümde her iki taraf için de oldukça önemli katkılarda bulundu. Bu değişim sürecinin anlaşılmasının ve bundan fayda elde edilmesinin önemli olduğunu düşünüyordum. Yüzyılın en ötelenmiş insan gruplarından göçmenler bakımından bu sürecin gözden geçirilmesi elzemdi. Bu bağlamda göç yönetiminde büyük veriden faydalanılması incelenmesi gerekli bir konu olarak önümde belirmişti.

Yüksek lisansım dört yıl sürdü. İlk ders yılı harici bu süreci iki bir buçuk yıla bölmek mümkün. İlk kısımda pratik bir uygulama yapma düşüncesiyle sosyal medya verileri üzerinden doğal dil işleme aracılığıyla bir analiz gerçekleştirmek istemiştım. Bu süreçte R, Python ve doğal dil işleme üzerine çalıştım. Bununla birlikte altına girdiğim işin kotarılmasının birden fazla çalışma gerektirdiğini ve sürecin uzadığını fark edince tez konusunu değiştirip göç yönetimini incelemeye koyuldum. Bu ikinci bir buçuk yıllık süreçte tezin şu anki konularını teşkil eden göç yönetimi ve büyük veri literatürlerini inceledim.

Bu süreç tam zamanlı, hatta çifte mesaili çalışırken tamamlandı. Bu daimî olarak koşturduğum süreçte göç, göçmenlik ve büyük veri hakkında bilgi biriktirdim. Göçmenlere hizmet veren bir kurumda çalıştığım 1,5 yıl içinde sürecin göçmenler tarafından nasıl görüldüğüne ilişkin birinci elden deneyimleri işitme imkânım oldu.

Desteksiz ayakta duramadığım bu süreçte çok kişinin desteğini gördüm. Öncelikle eşim Nur Şirin, sürecin burada tek tek sayıp dökülemeyecek bin bir türlü noktasında destekçim oldu; aynı yolda yürüdü. Bu metin, ortak vakitlerimizin neredeyse tamamını çalmamla mümkün olmuştur.

İstanbul Üniversitesi Göç Çalışmaları ailesi daima destekçim oldu. Tez konusunun seçiminde, ufkumun açılmasında ve merak ettiklerimin peşinde koşmamda Prof. Dr. İsmail Coşkun'un teşviklerini gördüm; tez hocam Doç. Dr. Murat Şentürk tökezlediğim noktalarda destek sunarak, hedef göstererek, teşvik ederek bu süreci yönetti. Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel literatüre ilişkin bilgilerimi genişletmemde destek sundu. Kafama takılan her noktada kendilerinden destek aldığım, hiçbir yardım çağrımı geri bırakmamış olan sınıf arkadaşlarıma, bilhassa da Hilal Çakmak'a teşekkürü bir borç bilirim. Samimi destekleri olmasa bu süreci kotaramazdım.

Büyük veri analizine ilişkin bilgilerimi çeşitli kurumsal desteklerle elde ettim. Bu anlamda Python kursuna katıldığım İSMEK'e, büyük veri analizi konulu çeşitli kurslarını ücretsiz sunan Coursera platformuna ve yaz okuluna katılmam için burs veren Essex Üniversitesi'ne minnettarım.

Bütün tez sürecinde yakınlarımla desteklerini gördüm. Her iki aileme ve dostlarıma teşekkür ederim. Bilhassa bu tez bağlamında çeşitli defalar kendileriyle görüştüğüm, desteklerini aldığım arkadaşlarım Yasin Yılmaz, Zeynep Turan, Doğukan Sever, Nazlı Nur Baykan ve Burak Kalpaklıoğlu'na; manevi desteklerini bir an geri tutmayan Büşra Bulut, Metin Bosnalı, Fadime Dindar, Talha Özüdoğru ve Sedat Albayrak'a; tez sürecinde göçmenleri daha iyi anlamama yardımcı olan Ahmet Albayrak, Nur Zakout ve Hamit Amro'ya en kalbi şükranlarımı sunarım.

İSTANBUL, 2021

Şükrü ATSIZELTİ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE GÖÇ YÖNETİMİ

1.1. Göç Türleri Ve Kuramları.....	14
1.2. Göç Yönetimi	18
1.2.1. Göç Yönetiminin Tanımı	19
1.2.2. Göç Yönetiminin Tarihi.....	25
1.2.3. Türkiye’de Göç Yönetimi.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK VERİ VE GÖÇ ALANINDAKİ UYGULAMALARI

2.1. Büyük Veri	40
2.2. Büyük Verinin Sosyal Bilimlerde Ve Göç Çalışmalarında Kullanımı	43
2.3. Göçmen Verilerini Toplayan Kurumlar	46
2.4. Etik.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜK VERİNİN GÖÇ YÖNETİMİNDE KULLANIMI

3.1. Araştırma Deseni.....	67
3.2. Projelerin Seçim Süreci.....	67

3.3. Veri Analizi	77
3.4. Bulgular	78
3.4.1. Sosyal Medya Kaynaklı Veriler.....	78
3.4.2. Cep Telefonuyla Görüşme Verileri.....	89
3.4.3. Google Aramaları, İnternet Aktivitesi/ İnternet Sitesi Girişlerinde İp Adresleri Ve Gönderilmiş Mailler Kaynaklı Veriler	92
3.4.4. Dünya Gözlem Verisi	97
3.4.5. Resmi, Nüfus Sayımları Ve Diğer Veriler	103
SONUÇ.....	113
KAYNAKÇA	121
EKLER.....	154

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	: Çeşitli Kriterlere Göre Göç Türleri.....	14
Tablo 2	: “Göç Yönetişiminde Göç Kontrolünden Göç Yönetimine”.....	27
Tablo 3	: 2015 Öncesi Göç Verileri-1. Kısım.....	52
Tablo 4	: 2015 Öncesi Göç Verileri-2. Kısım.....	53
Tablo 5	: Sosyal Medya Verileri Kaynaklı Çalışmaların Verilerine İlişkin Bilgiler.....	79
Tablo 6	: Sosyal Medya Verileri Kaynaklı Çalışmaların Çıktıları, Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler.....	85
Tablo 7	: Cep Telefonu Arama Verileri Kaynaklı Çalışmaların Verileriyle İlgili Bilgiler.....	90
Tablo 8	: Cep Telefonu Arama Verileri Kaynaklı Çalışmaların Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler.....	91
Tablo 9	: Google Aramaları, İnternet Aktivitesi/ İnternet Sitesi Girişlerinde IP Adresleri ve Gönderilmiş Mail Verileri Kaynaklı Çalışmaların Verileriyle İlgili Bilgiler.....	93
Tablo 10	: Google Aramaları, İnternet Aktivitesi/ İnternet Sitesi Girişlerinde IP Adresleri ve Gönderilmiş Mail Verileri Kaynaklı Çalışmaların Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler.....	96
Tablo 11	: Dünya Gözlem Verisi Temelli Çalışmaların Verilerine İlişkin Bilgiler.....	98
Tablo 12	: Dünya Gözlem Verisi Temelli Çalışmaların Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler.....	100
Tablo 13	: Resmi, Nüfus Sayımları ve Diğer Veriler Kaynaklı Çalışmaların Verilerine İlişkin Bilgiler.....	103
Tablo 14	: Resmi, Nüfus Sayımları ve Diğer Veriler Kaynaklı Çalışmaların Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler.....	109

GİRİŞ

Bu tezde göç yönetimi alanında büyük veri teknolojilerinin kullanımı Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) Veri İnovasyon Dizini'nde yer alan büyük veri projeleri temel alınarak betimsel içerik analizi yöntemiyle ele alınmaktadır. Tezin isminde yer alan iki ana unsurdan biri olan göç yönetimi, göçün sürece katılan bütün aktörlerin faydasına olacak şekilde düzenli bir biçimde sürmesi için idaresini ifade etmekte olup devletler yanında hükümetlerarası kurumlar ve şirketler gibi çeşitli aktörlerin de dahil olduğu bir sürece işaret etmektedir. Bu söylemin göç sürecinin önemli kurumlarınca benimsendiği ve öne çıktığı 90'lar sonrasında büyük veri kaynakları ve analizi de önemli bir gündem maddesi olarak belirmiş olup göç dahil çok sayıda alanda kullanılmaya başlanmıştır. Büyük veri kaynaklarının devletler, hükümetlerarası kurumlar gibi çeşitli kurumlar tarafından kullanımı göçün yönetilmesinde bu kurumlara yeni fırsatlar vermiş, göç sürecinde değişikliklere yol açmıştır. Büyük veri kaynaklarının kullanımı sadece eldeki mevcut veri kaynaklarının daha hızlı ve kullanışlı hâle gelmesini ifade etmekle kalmamakta daha önceleri hakkında bilgi edinilmesi zor olan ya da mümkün olmayan alanları da bilgiye açık hale getirmektedir. Büyük veri ve göç yönetiminin birleştiği alanda son yıllarda çok sayıda çalışma yapılmaya başlamıştır (bkz. Ek 1). Bazıları bu alanın potansiyelini keşfetme amacı içindeki bu çalışmalar daha önceleri yapılması mümkün olmayan ürünler ortaya koyabilmektedir (örn. bkz. Migration Data Portal, 2021p; Migration Data Portal, 2021u). Ortaya çıkış halindeki bu alanda ortaya konan çalışmaların hem çeşitli özellikleri bakımından ele alınması hem de bu alandaki etik dahil olmak üzere çeşitli tartışmaların aksettirilmesi bu alanda yapılacak çalışmalar için önemli bir adımı teşkil etmektedir. Bu bağlamda bu tezde göç yönetimi sürecinin önemli aktörlerinden olan IOM'un Veri İnovasyon Dizini'nde yer alan projeler esas alınarak bu alandaki projeler çeşitli özellikleri bakımından incelenmiştir.

Bu çalışmanın literatür içindeki yeri ve gerekliliği birkaç başlık içerisinde ele alınabilir. Göç bağlamında Akdeniz sularında insanların can vermesi, Brexit oylamasıyla Birleşik Krallık'taki göçmenlerin statülerinin neye evrileceğini düşünmeleri,

Danimarka'daki Suriyelilerin bu ülke Suriye'yle diplomatik ilişkileri askıya aldığı için geri gönderilememesi fakat aynı zamanda hoş karşılanmaması, çocukların Amerika-Meksika sınırındaki duvardan atılması gibi hadiselerin hepsi de son birkaç yıl içinde yaşanmış olup halihazırda yaşanmaya devam etmektedir. Göç, dünya coğrafyasının birçok parçasında önemli bir gündem maddesine, kimilerine göre çözülmesi gereken bir krize işaret etmektedir. Avrupa'da, Amerika'da, Türkiye'de siyasette ve toplumda çeşitli gruplarca dillendirilen ve siyasetin ana malzemelerinden biri hâline gelen bu süreç, göç sürecinin nasıl ele alınacağına ve göçmenlere nasıl bir yaklaşım gösterilmesi gerektiğine ilişkin bugünün önemli bir açmazına işaret etmektedir. Göç olgusuna ilişkin farkındalığın artışı ve siyasi gündemde daha çok yer alışıyla birlikte akademide daha yüksek bir ilgi görüşüne şahit olunmuştur. Türkiye bağlamında da bu süreç oldukça dramatik bir biçimde şekillenmiştir. Türkiye'nin gittikçe artan bir biçimde küresel göç süreçlerinin hem hedef hem de transit ülkesi hâline gelmesiyle göç süreçlerine yönelik akademik ve idari ilgi yükselişe geçmiştir. Özellikle de Suriye vatandaşlarının Türkiye'ye sığınmasıyla birlikte yapılan kanuni düzenlemeler (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu), Göç İdaresi'nin kurulması, göç süreçlerine hasredilmiş akademik dergi (örn. Göç Araştırmaları Dergisi) ve programların ortaya çıkması ve artması konuya yönelik artan ilginin işaretlerini teşkil etmektedir. Bu süreçte yüksek lisans ve doktora düzeyinde, akademik makale yahut rapor olarak çok sayıda çalışma yayınlanmıştır. Bu metinler arasında belirli alanlarda yoğunluk görülebilse de disiplinler çeşitlilik göze çarpmaktadır. Sosyoloji, psikoloji, iktisat vb. alanlarda göç sürecinin bu disiplinlere değen taraflarıyla ilgili araştırmalar yoğun bir biçimde üretilmektedir. Özellikle göçmenlerin gelişleriyle birlikte akut ihtiyaçların belirlediği ve tartışmaların yaşandığı eğitim, psikolojik sağlık, emek ve uyum başlıklarında çok sayıda makale yayınlanmıştır (Atsızelti, 2019: 17). Bu üretim “genel olarak tespit ve tarama mahiyetinde olup deneysel müdahale çalışmaları; literatüre teorik katkı sunabilecek makaleler oldukça az sayıdadır” (Atsızelti, 2019: 21). Büyük verinin göç alanında kullanımı da direk büyük veri kaynakları kullanılarak yapılan (bkz. D4R projesi) veya bu alandaki durumu değerlendirmek amacıyla yapılan (bkz. Atar, 2021) birkaç çalışma dışında çok fazla çalışmanın yapılmadığı yeni bir alan olarak belirmektedir.

Bu bağlamda bu tez, yoğun üretimin olduğu göç alanında şimdiye kadar henüz pek göz atılmamış, fakat yeni ortaya çıkmış olmasıyla birlikte dikkat çekiciliği sebebiyle önemli bir araştırma konusu hâline gelebilecek olan büyük verinin göç yönetimi bağlamında kullanımı alanında yapılan ilk çalışmalardan birini teşkil etmektedir.

Göç yönetimi ve göç yönetişimi kavramları ve olguları Türkiye akademisinin ve göç idare süreçlerinin yabancı olduğu kavramlar değildir. Türkiye’de göçün gittikçe daha çok önem arz eden bir olgu haline gelmesine koşut olarak ilgili alanda yapılan düzenlemeler ve çalışmalarda artış olmuştur (Akdoğan, 2019). Bir diğer husus, bu alanda yapılan çalışmalarda uluslararası kurumlarla yakın iş birlikleri vücuda getirilmiş, çeşitli anlaşmalarla süreç yürütülmeye çalışılmıştır¹. Bu manada Türkiye’de hem göç yönetimi pratiklerinde gelişmeler olmuş hem de bu konu akademide araştırmalara tabi tutulmuştur. Bu çalışmanın bu literatür içindeki önemi, ilgili konuyu büyük veriyle ilişkisi, onu kullanımı bakımından ele almasıdır.

Büyük verinin göç alanında kullanımları görece yeni gelişen bir alanı ifade etmekle birlikte çeşitli büyük veri kaynakları (uydu verileri, telefon görüşme kayıt verileri, internet kullanımları) göç alanındaki insani ve akademik çalışmalarda uzun süreden beri kullanılmaktadır. Örneğin Sınır Tanımayan Doktorlar (Médecins Sans Frontières) 1996 yılında Dünya gözlem verisini insani yardım operasyonlarını belirlemek amacıyla kullanmıştır (The European Space Agency, 2002). Türkiye’de de büyük veri temelli çeşitli çalışmalar (örneğin sosyal medya verilerini baz alan Öztürk ve Ayvaz’ın 2017 tarihli “Twitter’da Duygu Analizi” çalışması ya da telefon görüşme kayıtlarını baz alan, Türk Telekom tarafından düzenlenen 2018 tarihli D4R büyük veri yarışması) yapılmıştır. Bununla birlikte göç alanında yapılan büyük veri çalışmalarını çeşitli biçimlerde derleyen kaynaklar oldukça sınırlı sayıdadır. Bu manada göç yönetiminin önde gelen kurumlarından IOM’un Veri İnovasyon Dizini bağlamında yaptığı listeleme çalışması büyük önem taşımaktadır. Bu dizin hem büyük veri alanında çalışmalar yapmak

¹ UNHCR, UNICEF ve IOM gibi kurumlarla yapılan iş birliklerine ilişkin olarak bu tezin 35-36 numaralı sayfalarına müracaat edebilirsiniz.

isteyenlere önemli örnekler sunmakta hem de alandaki birikimi toplu bir biçimde görme olanağı sağlamaktadır. Bu da ilgili dizini hem bu alanda yapılacak çalışmalar için bir örnek deposu hem de ilgili araştırmaları çeşitli bağlamlarda, çeşitli disiplinler ve konular açısından değerlendirmeye tabi tutmak için bir hedef listesi sunmaktadır.

Bu doğrultuda elinizdeki çalışma, öncelikli olarak hızlı gelişmelerin yaşandığı bir alandaki mevcut durumu ortaya sermek bakımından göç alanında yapılacak büyük veri çalışmalarına bir örnek listesi sunmaktadır. Göç çalışmaları ve daha genel olarak sosyal bilimlerle büyük verinin birleştiği noktada çok sayıda çalışma yapılmakta olup sürecin değerlendirilmesi, bundan akademik olarak faydalanılması önem taşımaktadır. İkinci olarak bu süreç “nötr” nitelikte olmayıp çeşitli aktörler diğerlerinin faydasına ya da zararına olacak şekilde çeşitli kazanımlar elde etmektedir. Bu süreçlerin değerlendirilmesi göç yönetiminde büyük verinin kullanılmasına sosyolojik bir bakış atma imkânı sunmaktadır.

Bu anlamda bu çalışmada IOM'un Veri İnovasyon Dizini'nde yer alan çalışmalardan uluslararası göçle ilgili olan projeler listelenmiş; bu çalışmalar veri kaynaklarına göre tasnif edildikten sonra farklı veri kaynaklarına ayrılan başlıklarda betimsel içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu yöntemle ana olarak IOM'un Veri İnovasyon Envanteri temelinde büyük verinin göç yönetiminde nasıl kullanıldığı sorusuna yanıt aranmaktadır. Göç alanındaki büyük veri çalışmalarının veri kaynaklarının neler olduğu, bu çalışmalarda hangi tür hareketliliklerin ele alındığı ve kuramsal olarak hangi konularla ilgilendikleri soruları çalışmanın alt sorularını oluşturmaktadır. Bu bağlamda öncelikle veri kaynakları denk düştükleri kategori ve alındıkları kurumlar bakımından incelenmiştir. Veri kaynakları büyük veriyle yapılan çalışmaların temelini meydana getirdiği için göç yönetimi bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmalarda kullanılan veriler temel olarak sosyal medya ve uydu gözlemleri gibi çeşitli kategoriler içinde yer almaktadır. Burada kullanılan verilerin türü yapılan çalışma, dolayısıyla da göç yönetimi için önem taşımaktadır. Örneğin uydu verileri özellikle iç savaş gibi çeşitli sorunların yaşandığı ülkelerde hareket halindeki toplulukların yerlerinin tespitine imkan tanımakta ve böylece ilgili bölgede yapılabilecek göç yönetimi çalışmalarının belirlenmesinde önemli bir destek

sunmaktadır. Veri kaynağı bakımından ikinci önemli nokta ise ilgili verilerin alındıkları kurumların nitelikleridir. Bu çalışmalarda kullanılan veriler devlet kurumları, özel şirketler ve hükümetlerarası kuruluşlar kaynaklı olabilmektedir. Tüm bu kurumların veri paylaşım politikaları hem genel olarak kurum türü bazında hem de bizzat kurumlar içinde değişiklik göstermektedir. Bu durum da göç yönetimi alanında yapılacak çalışmalarda kullanılabilecek kaynakların neler olabileceğini belirlemektedir. Bunun yanında, farklı kurumların göçün idare edilmesine katılması göç yönetimi sürecinin önemli özelliklerinden birisidir. Bu özelliğe koşut olarak veri kaynaklarının da benzer bir çeşitlilik göstermesi de önem taşımaktadır. Yani veri kaynağı bakımından da farklı kurumsal yapılar göç idare sürecine dahil olmaktadır. Bu noktada önemli olan temalardan birisi her bir projede farklı veri kaynaklarından ve kurumlardan faydalanılmış olmasıdır. Bu bağlamda projelerin veri kaynakları bakımından işaret ettikleri ortaklıklar ya da veri kaynaklıkları analiz edilmiştir. İkinci olarak projelerin uluslararası hareketlilik bağlamında denk düştükleri süreç ele alınmış, bu sürecin veri türüyle ilişkisi değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Örneğin dünya gözlem verileri uluslararası hareketliliklerin ya da sınırdan geçişlerin incelenmesinde özellikle önemli bir veri türüyken sosyal medya verileri hedef ülke içine yerleşmiş uluslararası göçmenlerin yaşadıkları tecrübelere ışık tutmak ya da göçmen stoğunu öğrenmek gibi göç yönetimi bağlamında önem taşıyan çeşitli amaçlarla kullanılabilmektedir. Üçüncü olarak da teorik konumlanma başlığı altında ilgili projelerin göç çalışmaları literatüründe denk düştükleri teorik bağlamlar ele alınmaktadır. Göç çalışmaları literatürü çok sayıda disiplini ve konu başlığını kapsamakla birlikte hem veri türü hem de incelenmek istenen konunun özellikleri bakımından IOM'un Veri İnovasyon Envanteri'nde belirli konu başlıkları öne çıkmaktadır. Bu bakımdan burada ortaya çıkan konu başlıkları göç ve göç yönetimi alanında ele alınan bütün konuları içermemekte olup buradaki çalışmaların denk düştükleri alanları ortaya sermektedir. Öne çıkan bu konular belirlendikten sonra analize tabi tutulmuştur.

Burada incelemeye tabi tutulan çalışmaların göç yönetimi bakımından taşıdığı öneme bakıldığında öncelikle göçün ve göçle ilgili çeşitli süreçlerin (örneğin ülke içinde

göçmenlere yönelik hissiyatın) anlaşılması, takip edilmesi ve bu alanda çeşitli müdahaleler tasarlanarak bu süreçlerin idare edilmesi bakımından bu çalışmaların daha önce mevcut olmayan imkanlar ortaya çıkardığı görülmektedir. Örneğin makine öğrenmesi yöntemi aracılığıyla göçmenlerin kimlik bilgilerinin tutulduğu bir sistemin oluşturulması göçmenlerin kimliklerini gizleme ya da manipüle etme çabalarını büyük oranda engellemektedir. Çeşitli kategoriler altında ele alınan bu projeler ya uluslararası göç süreçlerinin ya sınırdan geçişle ilgili süreçlerin ya da ülke içinde göçle ilgili süreçlerin anlaşılması, yordanması ve idare edilmesinde belirli bir yere oturmaktadır. Bu bakımdan bu çalışmalar ilgili göç süreçlerinin devletler ve göç yönetimine bir biçimde katılan diğer kurumlarca daha iyi anlaşılmasını, yordanmasını ve yönetilmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum da özellikle de devletle göçmenler arasındaki ilişkiler bakımından önem taşımaktadır. Çeşitli veri kaynakları baz alınarak yapılan bu projeler devletlerin göçmenleri ve göçle ilgili süreçleri daha iyi “görebilmesine” ve politikalarını göçmenler karşısında daha güçlü bir biçimde uygulayabilmesine imkan tanımaktadır. Yine biyometrik verilerin alınarak kimlik bilgilerinin yönetilmesi örneğinden devam edersek bu süreç sayesinde göçmenler devletler karşısında daha güçsüz bir konuma gelirken, devletler düzensiz göçmenlerin takibinde daha fazla güç kazanmıştır. İkinci olarak bu çalışmalar bizzat uluslararası göç yönetiminde önemli bir yere sahip olan ve büyük verinin göç yönetiminde kullanılması alanında çalışmalar yapan (örn. bkz. IOM tarafından yürütülen Big Data for Migration Alliance çalışması) bir kurum tarafından hazırlanan envantere dayanmaktadır. Bir çalışmanın bu envantere girmiş olması göç yönetiminin ana kurumlarından birisi tarafından dikkate değer görüldüğü anlamını taşımaktadır. Üçüncü olarak bu envanterde yer alan projeler büyük verinin göç yönetiminde kullanılması bakımından örnek çalışmaları da teşkil etmektedir. Yeni fakat hızla gelişim bu alanda bu projelerin derlenmesi bu bağlamda yapılacak çalışmalar için bir referans niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma büyük veri çalışmalarının genel olarak göç çalışmalarında, özel olarak da göç yönetiminde kullanımına ilişkin önemli bir listeleme ve inceleme çabasını temsil etmekle birlikte ele aldığı projeler sadece IOM’un dizininde yer alanlarla sınırlıdır. Bu da

yapılacak analizleri kısıtlamaktadır. Bu alanda yeni derlemelerin ortaya çıkması, her bir veri kaynağına ilişkin çalışmaların toplanması ve incelenmesi daha yaygın incelemelerin ve analizlerin ortaya çıkması için önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde ele alınan göç çalışmaları ve büyük veri literatürlerinin ayrı ayrı ve birlikte eleştirel analizlere tabi tutulması; bu yeni yöntemlerin göçmenler bağlamında kullanımının ortaya çıkardığı etik açmazların ve fırsatların ele alınması ilerde bu alanda yapılacak çalışmalar ve bu çalışmalardan çeşitli derecelerde fayda elde edebilecek göçmenler ve yerli halklar için önem taşımaktadır. Göç yönetimine katılan aktörler, özellikle de devletler bakımından düşündüğümüzde burada ele alınan projeler göçlerin daha düzenli bir biçimde yönetilmesi, göç yönetimi bağlamındaki işlemlerin hızlı ve daha güvenilir bir biçimde yerine getirilmesi (örn. kimlik kontrolü), ülke içinde göç ve göçmenlere ilişkin çeşitli süreçler hakkında (örn. yerli halkın göçmenlere ilişkin düşüncesi) bilgi sahibi olma ve böylece bu alanda politika geliştirilmesi noktasında önemli örneklikler sunmaktadır. Yine, burada ele alınan projeler ve göç yönetimi bağlamında üretilen bilgi sadece devletler tarafından üretilmemektedir. Akademi de bu bilgi üretim sürecinde rol almakta olup büyük verinin göç yönetiminde kullanımı başlığında düşünülebilecek projeler akademide yaygınlaşmaya başlamıştır. Burada yer alan projeler bu alanda yapılmış olan çalışmalara ilişkin genel bir değerlendirme sunmak itibarıyla hem bu alanda yapılacak çalışmalara örneklik teşkil etmekte hem de bu çalışmaların göçmenler, devletler, şirketler, ülke vatandaşları gibi göç sürecinde yer alan tarafların faydasına olacak şekilde nasıl düzenlenmesi gerektiğine ilişkin önemli bir tartışma sunmaktadır. Göçmenler büyük verinin göç süreçlerinde kullanılmasından göç sürecini düzenleyen aktörlerin politikalarına bağlı olarak olumlu veya olumsuz çeşitli derecelerde etkilenebilirler. Göç yönetimi alanındaki büyük veri projelerinin yaygınlaşmaya başlamış olması bu projelerin örneğin etik değerleri, göçmenler bağlamında ortaya çıkardıkları sonuçlar gibi çeşitli bağlamlarda incelemeye tabi tutulmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü bu gelişmeler kendileriyle birlikte Bauman ve Lyon'un (2013: 18-19) ifadesiyle "sistemlerin ve süreçlerin her türlü ahlaki değerlendirmeden ayrılması yönünde endişe verici bir gidiş", "gözetimin uzaktan bir

şeyler yapmayı mümkün kılarak, insanı eyleminin sonuçlarından ayırma” gibi tehlikeler ortaya çıkarmaktadır. Bu manada elinizdeki tez çalışması büyük veri araçlarını etik bir biçimde, göçmenleri düşünerek göç çalışmalarında kullanmaya yönelik bir niyet ve çabanın da ürünüdür.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE GÖÇ YÖNETİMİ

Büyük verinin göç yönetimi bağlamında ele alındığı tezin bu bölümünde göç ve göç yönetimi konuları ele alınmaktadır. Öncelikle göç kavramının tanımı, tarihi, bu kavrama ilişkin olarak yapılan sınıflandırmalar ve göçle ilgili kuramlar ele alındıktan sonra göç yönetimi kavramının tanımı, gelişimi, Dünya ve Türkiye’deki göç yönetiminin tarihi ve bugünü ele alınarak ikinci bölümde büyük veri ve göç yönetimi süreçlerinin ele alınması için bir zemin oluşturulmaktadır.

Göç, IOM tarafından “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek” olarak tanımlanmaktadır. Tanım, “Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dahildir” diyerek göçün kapsamını belirtmektedir (IOM, 2013). Genel tanımı verilen göç yasal niteliği, bireysel mi kitlesel mi olduğu ve ülkeler arasında mı ülke içinde mi gerçekleştiği gibi çeşitli başlıklar altında incelenmekte olup bu tezde temel olarak devletler arası sınırları aşan, uluslararası göç ele alınmaktadır.

Göç yönetimi bir konsept olarak yirminci yüzyılın sonunda ortaya çıkmış olmakla birlikte göç fenomeninin tarihsel gelişiminin bir ürünüdür. Bu bağlamda hem göçün hem de bizzat göç yönetimi kavramıyla göç yönetme süreçlerinin tarihinin incelenmesi bu tez bağlamında önem taşımaktadır.

Göç tarihini düşünecek olursak uluslararası göç devletler arasında gerçekleşmesi sebebiyle ulus devletlerin oluşumu, sınırların tahkimi, vatandaşlığın tesisi ve sınırı geçmek için insanlara belge verilmesi gibi tarihsel süreçlerden etkilenmiştir. Bu gibi sebeplere bağlı olarak göç tarih içinde değişiklikler göstermekle birlikte insan

topluluklarının yaşamlarının daimî bir parçası olagelmıştır. Zaman içerisinde insanların yaşayış biçimlerinin, içinde yer aldıkları toplulukların niteliklerinin, kullanabilecekleri imkanların değişmesi neticesinde göçlerin hacimleri ve nedenlerinde de değişiklikler meydana gelmiş olmakla birlikte göç durmayan bir süreç olarak devam edegelmiştir. Davis insanların yaşadığı devirlerden bağımsız olarak göç etmelerini ele alırken sürekli bir neden olarak insanların sosyokültürel adaptasyon yetilerine dikkat çekmiştir. Ona göre kültürün gelişmesiyle birlikte topluluklar arasında farklılıkların oluşması, tamamen insani bir göç sebebini de ortaya çıkarmıştır (Davis, 1974: 93). McNeill (1984: 1) bu göç sürecinde insanların gittikleri yerde yaşamlarını idame ettirmelerine yardımcı olan yiyecek ve ev faktöründen söz etmektedir. İnsan toplulukları göçebeliliğe geçmelerine kadar avcı-toplayıcı, göçebe topluluklar biçiminde yaşamaktadır ve bu gruplar keşfedilmiş bölgelerden hayvanların daha çok olduğu keşfedilmemiş bölgelere geçme eğilimindedir. İnsanlar göç ettikleri yeni yerlere gelmenin ortaya çıkardığı zorluklarla karşılaşmakta ve sosyokültürel adaptasyon yetileriyle bunu aşmaktadır (Davis, 1974: 93; Soysal, 1994: 15). Keşfedilecek boş, büyük alanların kalmaması durumunda da insanlar arasında belirli yerdeki eskilerle göç eden yeniler arasında çatışma çıkmış, bu durumda da teknolojik olarak üstün olan gruplar daha alt olan grupların alanlarını ele geçirmiştir (Davis, 1974: 93). Dünyanın tamamını aynı anda yaşanmasa da tarım topluluklarının oluşmaya başlamasıyla yerleşik hayata geçilmeye başlanmış, bununla birlikte bu süreç göçün azalması sonucunu doğurmamıştır. Yerleşik hâle geçen toplumlarla diğerleri arasında teknolojik eşitsizlik doğmuştur. Bu süreçte oluşan merkezler “çevreden zanaatkarları ve köylüleri”, “uzaklardan da barbarları” kendine çekmiştir. İbn Haldun’un bedevilik-hadarilik ayrımını hatırlatırcasına kendileri yerleşik hâle gelince bu göç dalgaları da yeni dalgalara maruz kalmıştır (Davis, 1974, s. 94). McNeill bu noktada büyük şehirlerin salgın hastalıkların yayıldıkları yerler haline gelmesinden ve “şehirler ayakta kalabilmek için çevrelerinden insan (...) ithal etmek durumunda kalmış” olmasından bahsetmektedir (McNeill, 1984: 5). İdareciler ihtiyaçları olan işgücüne sahip olmadıklarında da bunu zorla çevreden elde etmişlerdir (Davis, 1974, s. 95). Davis bu noktada, William Linn Westermann’dan köle için kullanılan Sümer ideografinin “yabancı

diyarlardan olan adam” anlamına geldiğini aktararak zorla ele geçirilen nüfusları ele almaktadır. Atina’nın, Roma’nın çok büyük bir kesiminin köle olduğuna ilişkin hesaplamalar mevcuttur. Örneğin, Tenney Frank’a göre Roma’da imparatorluk döneminde doğan nüfusun %80’lik bir kısmı köle kökenlidir (Davis, 1974, s. 95). Yine toplulukların zorla yerlerinden edilmesi on dördüncü yüzyıla kadar Avrupa’da mevcuttur. Bu gruplar haricinde de tüccarlar, alimler, sanatçılar, toprağa bağlı olmayan asiller, din adamları, ücretli askerler aktif olarak hareket edebilmektedir (Soysal, 1994, s. 15). McNeill (1984: 3-4) medeni toplulukların “Uzak Asya, Hindistan ve Doğu Akdeniz civarıyla Orta Doğu’ya yerleşmeleriyle (milattan önce 2000 civarında) ortaya çıkan toplumsal çeşitliliğin insan göçlerinin daha sonraki örüntülerini hem karmaşıktırdığı hem de yapılandırdığı”nı ifade etmektedir. Bu bağlamda meskun topraklarda dört göç çeşidinin ayırt edilebileceğini söylemektedir: “1) bir topluluğun bir diğeri tarafından sistematik güç kullanımı yoluyla radikal bir biçimde yerinden edilmesi; 2) bir topluluğun diğeri tarafından fethedilmesi ve sonuç olarak iki farklı topluluğun aynı alanda birlikte yaşaması; 3) dışardan gelen kişilerin mevcut toplulukta çeşitli derecelerde kabul görerek ve mevcut yöneticileri değiştirmeden bir topluluğa dahil olması; 4) köleciler ve/veya tüccarlar tarafından aslında meskun oldukları yerden zorla koparılmış olan kişilerin ya da bütün bir topluluğun ithali”.

Her ülke, bölge ve insan topluluğunun göç ve göç yönetimi birbirinden çeşitli farklılıklarla ortaya çıkmış ve gelişim göstermiş olsa da Avrupa’da feodalizmin yıkılması, coğrafi keşifler ve sanayi devrimine giden dönem, dünya toplumlarının yaşamlarında olduğu gibi göç yönetimi bakımından da temel öneme sahip süreç olmuştur. Avrupalıların sömürgecilik girişimleri ve yaptıkları savaşlar göç ve göç yönetimini biçimlendirmiştir. Göç, Avrupa’nın oynadığı bu rol sebebiyle ilerleyen satırlarda Avrupa’nın temel özne olduğu bir bağlam içinde aktarılmaktadır.

Günümüzdeki göç ve göç yönetimi süreçlerinin oluşumunda önemli etkileri olan bu sürece baktığımızda Avrupalılar sömürgecilik sürecinde buldukları zenginlikleri, diğer Avrupa devletlerinin eline bırakmadan kendi ülkelerine aktarmak istedikleri için önce

kıyılarda istihkamlar vb. kurmuş fakat neticede daha fazla kontrole sahip olmak istemeleri sebebiyle toprakları ele geçirmeye başlamışlardır. Davis sömürgecilere göre dünyadaki toprakları dörde ayırmıştır. Sömürgeciler bu dört farklı grubun topraklarına ve insanlarına farklı davranmış ve bunun da ilgili halkların göçleri açısından etkileri olmuştur (Davis, 1974: 96). Bunlar, (a) ulaşımı zor, nüfusu seyrek alanlar; (b) tropik ve alt tropik, seyrek yerleşimli, ulaşılabilir alanlar; (c) ılıman iklimde olup seyrek nüfuslu ve ulaşılabilir alanlar; (d) ulaşılabilir, yoğun nüfuslu alanlardan oluşmaktadır. Bunlardan ilki sürüncemede bırakılırken ikincisi hemen sömürülmüş. Üçüncüsü sonunda sömürülürken dördüncüsü dolaylı idareye tabi tutulmuştur. İkinci gruptaki halkın yok edilmesine ve buralarda kurulacak tarım plantasyonlarında çalışacak işçilere ihtiyaç duyulmuştur. Avrupalılara göre ücretlerin düşüklüğü ve Avrupalıların bu işte çalışmaya uygun olmaması köleciliğe yönelme sonucunu doğurmuştur. Davis, Philip D. Curtin'e göre 1451-1870 arasında 9.6 köle getirildiğini, ölüm oranları da hesaplanınca rakamın 11 milyona varabileceğini söylemektedir (Davis, 1974: 97). Köleliğin kaldırılması sonrasında da işçi ihtiyacı bahsi geçen yoğun nüfuslu bölgelerden sözleşmeli işçi ithaliyle gerçekleştirilmiştir. Sözleşmeli işçilik süreci, köleliğe nazaran daha kısadır, bununla birlikte sözleşmeli işçilerin sayısı kölelerinkinden fazladır. Üçüncü gruptakilerde Avrupalılar buralara yönetici pozisyonlar haricinde genel olarak göç etmeyip seyrek nüfuslu alanlarda tarım yapmış ve ülke içi göçlere sebep olmuşlardır. Avrupalılar dördüncü gruptakilere göç etmiştir. Aslında Avrupalılar buralara ilk başta göç etmek istememiştir. Hem Avrupa'da nüfus artış hızı pek yüksek değildir, hem de gidilecek yerler pek cazip gelmemektedir. Buralar daha çok askerlere ve kanun kaçaklarına uygun görülmüştür. Bununla birlikte Sanayi Devrimi'yle birlikte nüfus artış hızı artmış, yeni düzenin ortaya çıkardığı krizler ve kentleşme gibi etkenler Avrupalıyı şansını bu yeni alanlarda aramaya itmişti. Zaten geçen yüzyıllar içinde bu yerler de ehlileştirilmiştir. 1840-1930 arasında 57 milyon insanın göçtüğü belirtilmektedir. Bu göçler Avrupa'da büyük değişiklikler ortaya çıkarmazken yerleşimcilerin vardığı yeni dünyada muazzam bir dönüşüm ortaya çıkarmıştır (Davis, 1974: 97-99).

Ulus devletlerin oluşum süreçleri kişileri bağlı oldukları klasik bağlardan koparıırken onları başka sınırlar içine almıştır: Ülkelerin sınırları fiziksel ve ideolojik olarak tahkim edilmiş; ülke içinde ve dışında bulunanların kim olduğunun önem arz etmesi neticesinde g kanunlarıyla hareketler sınırlandırılmaya çalışılmış; kimlik ve pasaportlar ihdas edilmiştir (Soysal, 1994: 17). Hareketlerin sınırlandırılması, kimlik ve pasaportların ihdası gn yönetilmesi bakımından oldukça kritik öneme sahip olan süreçlerdir.

Dünya savaşları da güç bakımından önemli etkilere sahip olaylardır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Wilson ilkeleri her milletin kendi toprağına sahip olması gerektiği düşüncesini getirmiş ve ilerleyen süreçte dünyadaki ülke sayısı 2.5 kattan fazla yükselmiştir. Bu süreçte yaşanan sömürge alanlarının terk edilmesi, özgürlük savaşları, devrimler neticesinde büyük ölçekli gler yaşanmıştır (Davis, 1974: 100). Bu evrede yaşanan göç türlerinden birisi de Türkiye ve Yunanistan rneğinde görülebilen iki ülkede birbirine ait azınlıkların olması sonucunda yaşanan mbadelelerdir (Yıldırım, 2006). İkinci Dünya Savaşı sonrası da gn azaldığı bir dönem olmayıp süreç içerisinde yaşanan yönetim değişiklikleri, savaşlar, iç savaşlar, ekonomik zorluklar gibi nedenlerin tetiklediği milyonlarca insan hem kendi ülkeleri içinde hem de uluslararası göçmenler hâline gelmiştir. Günümüzdeyse uluslararası göçmen sayısının 281 milyon rakamına ulaştığı tahmin edilmekte olup rakamlar yükselmektedir (Migration Data Portal, 2021). Yine kaybolan ya da ölen göçmenlerin kayıtlarını tutan Kayıp Göçmenler Projesi’nin verilerine göre 2015’ten günümüze binlerce göçmen boğulma, kaza, hipotermi gibi sebeplerle ölmüş ve bu ölümlerin çok önemli bir kısmı Akdeniz’de gerçekleşmiştir (Missing Migrants Project, 2021).

Sınırların tahkim edildiği, pasaport gibi ülkeler arasındaki sınırları geçişe iilişkin belgelerin ihdas edildiği bu bağlam içerisinde gn yönetilmesi önemli bir başlık olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte bütün gler g yönetimi sürecinin aktörleri için aynı değere sahip değildir. Farklı g türleri zamana ve mekana bağlı olarak farklı politikaların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu bakımdan g yönetiminin ortaya çıktığı ve

uygulandığı bağlamın daha iyi değerlendirilebilmesi için yaşanan göçlerin niteliklerinin ele alınması önem taşımaktadır. Bir sonraki başlıkta göç türleri göç yönetimi bakımından ele alınmaktadır.

1.1. Göç Türleri ve Kuramları

Göçler tek bir sebebe bağlı olarak tek şekilde gerçekleşmedikleri için oluşum sebepleri ve biçimleriyle farklı göç yönetimi tepkilerinin ortaya çıkmasına neden olabilirler. Yine göç yönetimindeki aktörlerin bunlara yönelik tepkileri zamanla da değişim gösterebilir. Sözgelimi, belirli bir bağlamda yoksul insanların ekonomik nedenlerle belirli bir ülkeye göçü olumlu karşılanıp teşvik edilirken bir süre sonra bu tür göçler olumsuz olarak görülmeye başlanabilir. Bu bağlamda farklı göç türlerinin göç yönetimi bakımından değerlendirilmeye tabi tutulması bu tez bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda genel olarak düşünüldüğünde göçler hukuki durum, kalıcılık gibi çeşitli kriterlere göre tasnif edilebilmektedir (bkz. Tablo 1)

Tablo 1: Çeşitli Kriterlere Göre Göç Türleri² (Adıgüzel, 2016: 20)

Göç kriteri		
Amaç	Ekonomik	Ekonomik değil
Alanı	İç Göç	Dış Göç
Göçü tetikleyen unsur	Zorunlu	Gönüllü
Süre	Geçici	Sürekli
Son yerleşim yeri	Transit	Yerleşik
Yasal statü	Yasal	Yasadışı
Göçmen özelliği	Vasıflı	Vasıfsız
Boyutu	Bireysel	Kitlese

² Bu tablo Yusuf Adıgüzel'in *Göç Sosyolojisi* (2016) kitabından doğrudan alıntılanmıştır.

Göç kriterlerinden birisi göçün ekonomik nitelik taşıyıp taşınamamasıdır. IOM'un Göç Sözlüğü ekonomik göçmen hakkında "milletlerarası hukukta bir kategori teşkil etmemekle birlikte bu kavram sadece ya da temel olarak ekonomik fırsatlar tarafından teşvik edilerek uluslararası sınırlarda ya da bir devlet içinde hareket etmekte ya da hareket etmiş olan kişileri ifade etmek için bazen kullanılmaktadır" demektedir (IOM, 2019: 61). Ekonomik göçler ilk uluslararası göç kuramlarının temel odak noktasını teşkil etmektedir. Bir sonraki bölümde ele alınan bu teorilerde göçmenlerin göçe karar verme süreci temelde ekonomik nitelikte çeşitli değişkenlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Ekonomik göçe örnek olarak Türk işçilerin Almanya'ya göçleri örnek verilebilir. Farklı niteliklere sahip ekonomik göçmenler ülkelerin içinde bulundukları şartlar çerçevesinde çeşitli zamanlarda istenen, çeşitli zamanlardaysa istenmeyen gruplar haline gelebilmektedir. Belirli bir göçmen grubunun belirli bir ülkede istenmez hale gelmesi bu gruba yönelik çeşitli göç yönetimi tedbirlerinin alınmasında önemli bir neden olarak ortaya çıkmaktadır (Broeders, 2009).

İç göç ülke içerisinde yaşanan bireysel ya da toplu hareketlilikleri ele almaktayken dış göç ülke sınırları dışına taşan bireysel ya da toplu hareketlilikleri ele almaktadır. Sınır, bu ayrım için en çok önem taşıyan kavramlardan birisidir. Göç tarihi anlatılırken ele alındığı üzere ülkelerin sınırlarının anlamı tarih içerisinde değişikliklere uğramıştır. Dış göçler sınırların tahkim edilip pasaport gibi belgelerle sınırdışı seyahatlerin düzenlemeye tabi tutulduğu süreç içerisinde belirgin hâle gelmiştir (Soysal, 1994: 17). İç göçler de yine tarihsel bağlam düşünüldüğünde değişen politikalara tabi tutulmuş ve bu politikalara cevaben değişim göstermiştir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesi dış göçü örneklerken Türkiye tarihinde yaşanan köyden şehre göç iç göç sürecini örneklemektedir. Göç yönetimi tartışmalarındaysa dış göç daha baskın bir görünüm arz etmekte olup sınırdışı hareketlere ilişkin vurgu göç yönetiminin tanımlarında belirginlik taşımaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 36). Bu bağlamda bu tez içerisinde de uluslararası göçle ilgili süreçler ele alınmaktadır.

Zorunlu göçler kişinin kendi isteği haricinde gerçekleşen göçleri ifade etmekte olup “zorla göç” “Doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketi”; “zorla yeniden yerleştirme”, “Bir devletin yetki alanında bulunan kişilerin ya da grupların bir devlet politikasının parçası olarak kendi düzenli ikametlerinden uzaklaştırılmaları ve istekleri dışında nakledilmeleri”; “Zorla yerinden edilme” ise “Silahlı çatışma hukukunda, işgal altındaki toprakların içindeki sivililerin bireysel veya toplu hareketi” olarak ifade edilmiştir (IOM, 2013: 103-104). Günümüzde yaşanan savaşlar ve çatışmalar bağlamında zorunlu göçlerin örneklerine sıkça rastlanmakta olup göç yönetiminin tanımında mülteciler ismi anılarak bu gruptan özellikle bahsedilmiştir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 36). Yine mülteciler gerek insani krizler gerekse de bulundukları ülkelere entegrasyonları bağlamında bu alanda çeşitli çalışmalara konu olmaktadır. Bu çalışmaların örnekleri bu tezde incelenen projelerin listesinde açık bir biçimde görülebilmektedir (bkz. Ek 1.)

Geçici göç belirli, sınırlı bir süre için yapılan göçü ifade ederken sürekli göç kalıcılığı ifade etmekte, transit göçse hedef ülkeye gitme yolunda başka bir ülkede durma anlamına gelmektedir (Adıgüzel, 2016: 20; Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 85-86) Bu kelimeler göç, göçmen ve göç edilen ülkeyi ifade etmek için kullanılabilir. Bir ülke belirli bir göçmen grubu için transit nitelikteyken diğer göçmen grupları için bu niteliği taşımak zorunda değildir. Yine belirli bir ülke belirli zaman diliminde transit ülkeyken daha sonraları hedef ülke hâline gelebilir. Transit göç için Avrupa ülkelerine erişmek maksadıyla Türkiye’ye gelen göçmenleri örnek gösterebiliriz. Göçmenlerin kalıcı olup olmamaları ya da ülkeyi transit ülke olarak kullanıp kullanmıyor oluşları ülkelerin bu göçmenlere ilişkin olarak uygulayacağı göç yönetimi politikalarını etkileyebilmektedir. Örneğin Türkiye Avrupa’ya gitmek isteyen göçmenler tarafından transit ülke olarak kullanılmaktadır (İçduygu, 2005). Bu göç hareketlerinin sonucunda Türkiye ile Avrupa Birliği arasında göçmenlerin hareketlerine ilişkin çeşitli müzakereler yapılmış (Oltean ve Iov, 2017) olup Avrupa’ya geçmek isteyen göçmenlerin Türkiye’yi transit ülke olarak

kullanmaları Türkiye ve Avrupa'daki göç yönetimi süreçlerine bu şekilde etkiye bulunmuştur.

Yasal statü bağlamında belirli bir ülkede bulunmaları o ülke tarafından yasal kabul edilen ve edilmeyen göçmenler “düzenli ve düzensiz”, “belgeli ve belgesiz”, “yasal ve yasadışı” gibi çeşitli isimlerle anılmaktadır. Düzensiz göçmen “Yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi. Bu terim, diğerlerinin yanı sıra, bir transit veya ev sahibi ülkeye meşru yollarla giriş yapan, ancak izin verilen kalış süresini aşan veya akabinde yetki verilmeden çalışmaya başlayan kişileri içermektedir” (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 27) şeklinde tanımlanmıştır. Düzensiz göç günümüzde devletlerin ve uluslararası kurumların odak noktalarından birini teşkil etmektedir. Belgesiz göçmenler içinde bulundukları ülkelerde çok sayıda hizmetten faydalanma noktasında sorun yaşamakta olup göçün düzenli bir biçimde yürütülmesini vurgulayan söylemlerin düzensiz göçmenleri hedef aldığını söylemek mümkündür. Düzensiz göçmenlere örnek olarak Türkiye’de yaşayan ve Türkiye’ye kaçak yollarla girmiş, yasal yollarla girmiş olmasına rağmen bu yasal durumunu belge süresinin geçmesi gibi çeşitli nedenlerle kaybetmiş ve belgesiz anne babaya doğmuş çocukları gösterebiliriz. Göç yönetimi göçün “düzenli” yönetilmesine vurgu yapmakta olup göç yönetimi alanında büyük veri ve analizi bağlamında yapılan çalışmalar düzensiz göçü daha da zor hale getirmiştir (Broeders, 2009).

Göçler bireysel ve toplu nitelikte olabilmekte olup bireysel göç “Kişilerin bireysel olarak ya da aileleriyle birlikte göç ettiği durumlar. Kitlesele programların aksine, bu gibi hareketler genelde kişinin kendisi tarafından finanse edilir veya bireyler, örgütler veya Devletlerin desteğiyle gerçekleşir”ken, “kitlesele/toplu” göç ise “Yüksek sayılarda ani insan hareketi” olarak tanımlanmıştır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 14-59). Göç yönetimi her iki süreci de tanımlı içinde kapsamakta olup hem kitlesele hem de bireysel hareketlerle ilgilenmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 36). Göç yönetimi bağlamında kitlesele olarak gerçekleşen göçlerle bireysel göçlere ilişkin politikalar farklılık

gösterebilmektedir. Bu bağlamda göç yönetimi faaliyetlerinin belirlenmesinde göçlerin bireysel ya da kitlesel nitelikleri önem taşımaktadır.

1.2. Göç Yönetimi

Kavramların birden çok anlamı olduğu bilinen bir husustur. Kimi kavramlar ilk bakışta işaret ettiği anlamı ifade etmekten fazlasını yapmakta; kelimeyi kullananların ve ortaya atanların düşüncesini, bağlamını, hedeflerini de yansıtmaktadır. Nitekim göç yönetimi kavramı da böyledir; genel anlamıyla düşünüldüğünde tarihte yaşanmış göçlerin yönetilmesi, idaresi olaylarını da kapsarken, göç literatüründe kullanılan özel hâli düşünüldüğünde belirli bir anlayışın ve dönemin ürünü olan belirli bir yönelime işaret etmektedir.

Detaylandırmak gerekirse göç yönetimi, salt göç ve yönetmek kelimelerinden ibaret bir tamlama olarak düşünüldüğünde “göçlerin yönetildiği” oldukça geniş bir tarih öngörmek mümkün hâle gelmektedir. Nihayetinde Osmanlı döneminde devlet içindeki göçebe unsurların yerleşik hâle getirilmesi, yurtdışından gelecek göçlerin teşvik edilmesi, Balkanlar’a çeşitli Müslüman toplulukların yerleştirilmesi, savaşlar sonucunda imparatorluğun geriye kalan topraklarına gelen ahalinin yerleştirilmesi, Ermeni tehciri; Türkiye bağlamında Türk-Rum mübadelesi, Bulgaristan’dan gelen Türk göçmenler, Irak’tan gelen Irak Kürtleri, Suriye İç Savaşı sonucunda Türkiye’ye sığınan Suriye vatandaşlarının Türkiye içine yerleştirilmesi yaşanan göçlerin yönetildiği göç yönetimi hadiseleridir. Literatürde kimi zaman *göç kontrolü* olarak da isimlendirilen bu durumlara bu noktadan bakıldığında, Cumhuriyet tarihini baz aldığımızda Türkiye’nin, daha eskiye gittiğimizde de Osmanlı Devleti’nin çeşitli nitelikte göçlerle karşılaştığı ve bunlar karşısında çeşitli göç yönetim tarzları uyguladığı görülmektedir. Örneğin Osmanlı Devleti’nin yayılma döneminde ve dağılma döneminde göçler karşısında farklı prosedürler uygulamıştır. Yine bu olaylar o dönemlerde var olan ya da bu olaylar bağlamında oluşturulan hukuki normlar ve kurumlarla idare edilmiş, bu kurumlar da değişen bağlamlara uygun düşmedikleri oranda yenileri ile değiştirilmiştir.

Bu genel göç yönetiminin ötesine gidip 2000’lerde yaygın hâle gelen “göç yönetimi” kavramını ele aldığımızda onu, kendisini çevrelemekte olan tarihi ve bağlamı çerçevesinde anlamak gerekmektedir. Göç yönetimi imparatorlukların yıkılıp ulus devletlerin ortaya çıktığı, sınırların katı bir hâl aldığı, dünya savaşları neticesinde milyonlarca insanın yerinden edildiği, Soğuk Savaş’ın ve ardından Sovyetlerin yıkılmasıyla iki kutuplu dünyanın ortadan kalktığı, Avrupa’ya işçi göçlerinin önce istenen sonraysa istenmeyen bir durum hâline geldiği uzun bir sürecin son halkasını temsil etmektedir. Ortaya çıktığı bağlam sebebiyle çeşitli siyasi ve ekonomik anlamlar taşımaktadır. Bu bölümde göç yönetimi, göç yönetişi, uluslararası göç yönetimi kavramlarının tanımları; kavramın kısa bir tarihçesi ve tarihte göç yönetimi ele alınmaktadır. Böylece göç yönetiminin hem terim anlamı hem de geniş anlamı dahilinde ifade ettikleri değerlendirilmektedir. Bu konu başlıklarının ele alınmasıyla göç yönetimi konulu bölüm son bulmakta ve bir sonraki bölümde büyük veriyle ilgili tartışmalar başlamaktadır.

1.2.1. Göç Yönetiminin Tanımı

Uluslararası göç yönetimini ele alan çeşitli makalelerden oluşan kitabın editörlüğünü yapan Geiger ve Pécoud (2010: 1) giriş bölümündeki “Uluslararası göç yönetimi politikası” isimli makalelerinde göç yönetimi kavramının çok kullanılmasına rağmen bu kavramı anlamaya yönelik çabaların pek de mevcut görünmediğini ifade etmektedir. Göç yönetimi (*migration management*) kavramının geliştirilmesinde en büyük pay sahibi olan, göç yönetiminin öncü kurumlarından IOM’un Göç Terimleri Sözlüğü’nün ikinci baskısında (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 36) bu kavram “Özellikle hem Devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini, hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için ulusal bir sistem içindeki çeşitli devlet kurumlarından oluşan yönetimi tanımlayan terim. Göç yönetimi, göçe ilişkin kilit konuları ele alacak politikaların, yasal ve idari düzenlemelerin geliştirilmesine yönelik planlı bir yaklaşım anlamına gelir.” şeklinde tanımlanırken bazen göç yönetimi ile eş anlamlı olarak

kullanılabilen göç yönetişimi (*govenance of migration*) “Göçü düzenlemeye ve göçmenleri korumaya yönelik kurum, yasal çerçeve, mekanizma ve uygulamalardan oluşan sistem. ‘Göç yönetimi’ bazen devlet düzeyinde sınır ötesi hareketleri düzenleme eylemini de ifade etmek için kullanılsa da neredeyse ‘göç yönetimi’yle eş anlamlı olarak kullanılır” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma baktığımızda Broeders’in (Broeders, 2009: 39) Bauman ve Lyon’a atıfla gözetimin “daima *koruma* ve *kontrol* arası bir süreklilikte” bulunduğunu ifade etmesinde olduğu gibi IOM tarafından yapılan göç yönetimi tanımı, göç yönetiminin amacını tanımlarken yabancılara ülkeye girişinin ve ülke içindeki varlıklarının idare edilmesiyle mültecilerle koruma ihtiyacı altındaki diğerlerinin korunmalarından, yani *kontrol edilmeleri* ve *korunmalarından* bahsetmektedir. Bunun yanında, daha sonra ele alınacağı üzere göç yönetiminin en önemli ayırıcı özelliklerinden bir tanesi de onun devlet haricinde çeşitli aktörleri içermesidir. Göç yönetimi teriminin tanımında bu boyut bulunmazken göç yönetişiminde “kurum” ifadesiyle bu aktörler ifade edilmiştir. Göç yönetişimi kavramının ne ifade ettiği IOM tarafından yayınlanmış olan Göç Yönetişimi Çerçevesi’nde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Burada göç yönetişimi çerçevesi başlığı altında üç ilke ve üç amaçtan müteşekkil altı ilkenin sıralandığı görülmektedir (IOM, 2016: 2). İlk ilke “uluslararası standartlara bağlılık ve göçmenlerin haklarının sağlanması” olup aslında göç yönetiminin IOM tarafından yapılan tanımında belirtilen *koruma görevine* işaret etmektedir. İkinci ilkeye göre “Göç ve göçle ilişkili politikalar kanıtların ve yekpare devlet yaklaşımlarının kullanımıyla en iyi biçimde formüle edilir”. Bu ilke göç yönetiminin rasyonel, kanıta dayalı biçimde ele alınmasına işaret etmekte ve daha sonra ele alınacağı üzere göç yönetiminin rasyonalizasyonu ve depolitizasyonunu yansıtmaktadır. Üçüncü ilkeye göreyse “İyi göç yönetişimi güçlü partnerliklere dayanır”. Bu maddenin açılımında göçün çok sayıda aktörü içerdiği söylenip “devletler ve komşuları, yerel otoriteler, yerel topluluklar, göçmenler ve aileleri, diasporalar, işverenler ve sendikalar” ile birlikte “hükümetlerarası kurumlarla sivil toplum kuruluşları” aktörler bahsinde anılmaktadır. Bu madde, tanımlarda açık bir biçimde ele alınmamış, göç yönetimi/göç yönetişiminin belirgin bir özelliğini ifade etmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2016: 4-5). “İyi göç yönetişimi ve ilişkili politikalar

göçmenlerin ve toplumun sosyoekonomik iyiliğini ilerletmeye çalışmalıdır”, “iyi göç yönetişimi krizlerin hareketlilik boyutlarına etkili cevaplara dayanmaktadır” göç “güvenli, düzenli ve onurlu bir biçimde meydana gelmelidir” ifadeleri de amaçlar olarak ifade edilmiştir (Uluslararası Göç Örgütü, 2016: 6-7). IOM’un sözlüğünün 2019 yılında yapılan yeni baskısında bu kavramlarda bir takım yenilikler görülmektedir. Göç yönetimi kavramının tanımında ilk cümleye ilgili aktivitelerin “ulusal sistemler ya da ikili ya da çoklu iş birliğiyle” uygulanması, ikinci cümleye de “göçle ilgili kurumlar tarafından geliştirilen politika, hukuki ve idari çerçevelerin uygulanması ve kullanıma konulması” vurgusu eklenmiştir (IOM, 2019: 139). Göç yönetişiminin bu baskıdaki tanımındaysa bahsi geçen göç yönetişimi çerçevesinden uyarılama yapıldığı notu düşülerek değişikliğe gidilmiştir. Bu tanıma göre göç yönetişimi “Haklarla sorumluluklara işaret edip uluslararası iş birliğini öne çıkararak devletlerin tüm biçimleriyle göçe yaklaşımlarını şekillendiren ve düzenleyen toplu hukuki norm, kanun ve düzenleme, politika ve gelenek ve bunlarla birlikte organizasyonel yapı (yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası) ve ilgili süreç çerçeveleri”ni ifade etmektedir (IOM, 2019: 138). Tanımın altına yerleştirilen notta da yine göç yönetişimi çerçevesinde bahsedilen ilke ve amaçlardan, aktörlerden bahsedilmektedir.

Konuyla ilgili üçüncü bir kavram olarak küresel göç yönetişiminin (*global governance of migration*) IOM sözlüğünde yer alan bir tanıma bulunmamaktadır. IOM’un 2019 baskısı göç sözlüğünün göç yönetişimi bölümünün not kısmında göç yönetişiminin hem ulusal hem de küresel boyuta sahip olduğundan söz açılarak A Betts’in *Küresel Göç Yönetişimi* çalışmasına referansla küresel yönetişimi için “Devletlerin (ve diğer ulusötesi aktörlerin) davranışını düzenleyen normlar, kurallar, ilkeler ve karar verme prosedürleri” tanıma yapılmıştır (IOM, 2019: 139). Betts ve Kainz’e (2017: 1) göre küresel göç yönetişimi “devletlerin ve diğer aktörlerin göçe yanıtlarını düzenleyip kolaylaştıran normlar ve organizasyonel yapılar olarak tanımlanabilir”.

IOM’un göç yönetişimi tanımında bu kavramın göç yönetimiyle eş anlamlı olarak kullanıldığını belirtmesinde (Uluslararası Göç Örgütü, 2013: 36) olduğu gibi örneğin

Geiger ve Pécoud'nun (2010) göç yönetiminin çeşitli boyutlarını ele alan çalışmalardan oluşan derlemelerine baktığımızda, göç yönetişimi ve göç yönetimi kavramları bir diğerini ifade edebilecek şekilde kullanılabilmektedir. Bu çalışmada, kullanılan kaynaklardaki yönelim takip edilerek “göç yönetimi” kavramı tercih edilmiştir.

Bahsedilen tanımların kaynaklarında da görüleceği üzere kontrol söyleminden daha liberal yönetim söylemine geçişte (Kalm, 2010: 22) IOM göç yönetimi kavramının geliştirilmesi ve öne çıkarılmasında önemli bir paya sahiptir. Göç yönetimi kavramını eleştirel bir perspektiften ele alan Geiger ve Pécoud (2010: 1) bu duruma değinerek ilgili metinlerin genelde “ya göç yönetimini öne çıkaran kurumlar ya da bu kurumlarla yakından ilişkili kişiler” tarafından yazıldığını ifade etmiştir. Bu durum da doğal olarak kavramın eleştirilmeksizin kullanımına kapı aralamıştır. Kavram onu geliştirip kullananların politikalarını ve düşüncelerini yansıtmakta, belirli süreçlerin örtük hâle getirilerek belirli unsurların öne çıkarılmasında kullanılmaktadır.

Oldukça yaygın biçimde kullanılan göç yönetimi kavramı, 1993 yılında IOM'da danışman olan Bimal Ghosh tarafından ortaya atılmış olup bugün sahip olduğu yaygınlığa zaman içinde erişmiştir. Ortaya atıldığı belirtilen 1993 tarihi, Sovyetlerin dağılmasının ve Soğuk Savaş sonrası dönemdeki göçlerin rengini verdiği bir döneme işaret etmektedir. Tüm göç süreçlerini ele almak üzere ortaya konulmuş olan bu kavramda ortaya atıldığı Soğuk Savaş sonrası bağlamda gerçekleşen göçlerin olumsuz etkilerinden kurtulma niyeti belirgindir (Geiger ve Pécoud, 2010: 2). Ghosh'un öne sürdüğü üç sütunlu model “göçle ilgili tüm devletlerin politika ve çıkarlarını bir araya getirme ve mümkün olduğunda uyumlu hâle getirmeyi”, “küresel hareketlilik ve göç üzerine yeni uluslararası bir çerçeve anlaşmasını” ve “göçe ilişkin politika yapımında gittikçe daha etkili hâle gelen ve bu sebeple hareketleri daha iyi bir biçimde uyumlu hâle getirilmesi gereken hükümetlerarası kurumlar ve STK'lar, özel şirketler ve uzman panelleri dahil hükümetler harici diğer aktörlerin rolünü” ifade etmektedir (Geiger ve Pécoud, 2010: 3). Geiger ve Pécoud'a (2010: 1-2) göre göç yönetimi temelde (göç yönetimi öncelikle “aktörler tarafından göç alanında gittikçe artan müdahalelerini kavramsallaştırmak ve meşrulaştırmak için

mobilize edilen”, ikincisi “hâlihazırda göç politikalarının bir parçası olan ve genellikle bu kavramı öne çıkaran kurumlarda icra edilen bir dizi pratiğe işaret eden”, üçüncü olarak da “göçün ne olduğu ve nasıl ele alınması gerektiğine ilişkin bir dizi söylem ve yeni anlatılara dayanan” bir kavramdır) üç temel yönelime işaret etmektedir ve bu bahsi geçen aktör, pratik ve söylemler “kısmi ve girift bir biçimde olmak üzere bağlantılıdır”. Kavram bu hâliyle 1990’lı yıllarda göç politikalarında yaşanan belirli bir dönüşüme işaret etmektedir. Dromgold (2015: 2-3) bunu şöyle ifade etmiştir: “Yeni göç yönetimi söyleminin 1990’ların sonlarında ve 2000’lerin başlarında IOM tarafından geliştirilmesi göç politikasındaki tek taraflı ya da karşılıklı sorumluluktan yerel, ulusal, uluslararası ve uluslarüstü düzeylerde işlemekte olan hükümet kurumları, hükümet dışı kurumlar, sivil toplum organizasyonları ve göçmen ağları dahil çeşitli failleri içeren daha geniş bir dönüşümü yansıtmaktadır. (...) Hâlihazırdaki gerçeklik göçü kontrol etmenin artık sadece devletin görevi olmadığı; diğer özel ve kamusal yerel, ulusal ve uluslararası organizasyonların göçün nasıl yönetildiğini biçimlendirmeye, tanımlamaya ve şekillendirmeye katkıda bulunuyor oluşudur”. IOM’un tanımlarında da görülen bu noktaya baktığımızda bu sürecin göç yönetimindeki aktörlerin sayısının arttığı bir sürece işaret ettiğini söylemek mümkün görünmektedir. Bugün, alıntıda işaret edildiği şekilde devletler, sivil toplum örgütleri, hükümetler arası kuruluşlar göç yönetimi sürecinin içinde aktör olarak bulunmakta ve alana etki etmektedir.

Kavramı kullanmakta olan hükümetlerarası kurumlar (UNHCR ve IOM göç alanındaki sırasıyla en büyük iki hükümetlerarası kurumdur (Georgi, 2010: 46)), etkinlik alanlarını genişletmekte ve devletler nezdinde daha çok önem kazanabilmektedir. Buna örnek olarak hükümetlerarası kurumların belirli devletler için transit ülkeler hâline gelmiş olan bölgelerde bir göç yönetimi pratiğinin yasal, söylemsel, pratik olarak oluşması için buralara “kapasite geliştirme” söylemi dahilinde destek vermesini gösterebiliriz. Bu manada örneğin IOM, Moritanya’da göç politikası oluşturulması, gerekli çalışanların eğitimi, yasal düzenlemelerin yapılması, vize kontrolü gibi göç kontrolüne ilişkin hususlarda teknik destek sağlanması süreçlerinde bulunmaktadır. Yine Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde olan ülkelerin göç idare süreçlerine rehberlik edilebilmekte, bu süreçlerin

şekillenmesinde görev alınabilmektedir (Geiger ve Pécoud, 2010). Hükümetlerarası kurumların güçlenmesi de göç yönetiminin merkezini devletlerden onlara doğru kaydırmaktadır (Geiger ve Pécoud, 2010: 5). Türkiye bağlamında düşündüğümüzde belirli hükümetlerarası kurumlar Türkiye’de gerçekleşen göçlerin nasıl ele alınacağını ve mevzuatı belirlemede Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde bulunan Türkiye’de etkili olmuşlardır.

Daha çok bu hükümetlerarası kurumlar tarafından oluşturulan göç yönetimi söyleminin bir diğer özelliği de göç alan ve göç veren ülkelerle göçmenlerin faydasına olacak olumlu niteliği ağır basan normal bir süreç olarak sunulmasıdır. Çeşitli devletlerin açık politikaları ile açıkça ters düşebilen bu söylem, göç alan ve göç veren ülkelerle göçmenler arasındaki çıkar çatışmalarını da es geçmektedir. Bunun yanında bu kurumlar belirli devletlerin çıkarlarına hizmetle de suçlanabilmektedir (Georgi, 2010: 45). Göçün “tüm taraflar için kazançlı bir süreç” olduğu argümanı göçle ilgili tartışmaları bir yana itmekte ve yönetime odaklanmaktadır (Geiger ve Pécoud, 2010). Oysa toplumlarla göçmenler farklı çıkarlara sahip gruplardan meydana gelmektedir (Georgi, 2010: 46). Bu sebeple Geiger ve Pécoud (2010) göç yönetiminin nötr bir kılıfa büründürülerek depolitize edilmesiyle ve her tarafın çıkarına olduğu vurgusu yapılarak tarafların çatışan çıkarlarının gizlendiğini söylemekte; meselenin depolitize edilmesinin sivil toplum örgütleri gibi çok fazla meşruiyetleri olmayan aktörlerin sahaya müdahil olması için alanı hazırladığını belirtmektedir. Onlara göre göç yönetimi “daha az gelişmiş Güney’deki emek arzını Kuzeydeki göçmen işçi talebiyle bağlantılandırmak suretiyle” göçü ekonomik bakımdan faydalı kılmakla ilgilidir (Geiger ve Pécoud, 2010: 12). Bir taraftan devletin ağırlığını azaltma eğilimlerini yansıtırken bir diğer taraftan da insanların gerçek anlamda özgürce hareket edebilmesini asla ön görmemekte olup “göç dalgaları üzerindeki etkilerini korumada yeni yollar bulmaları için bir girişimi” ifade etmektedir (Geiger ve Pécoud, 2010: 13).

1.2.2. Göç Yönetiminin Tarihi

Göç yönetimi oldukça yakın tarihli, Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmış, belirli kurumlarla ve ekonomik düşünceyle alakalı bir kavram olsa da göçün yönetilmesi, idare edilmesinin oldukça geniş bir tarihi vardır. Bu manada göç yönetiminin tarihini düşünürken tarihte görülen göç kontrolü ve idaresi biçimlerini, spesifik bir anlayış olarak göç yönetimine giden süreçte yaşanan gelişmeleri ve ortaya çıkmasından bu yana göç yönetimi başlığı altında belirli kurumların, faillerin yaptıkları eylemleri ele alabiliriz.

Tarihte göçün kontrol edilmesi, idaresi bahsinden başlayacak olursak devletlerin göçler karşısındaki tutumlarının tarih boyunca toplumlar arasında çeşitlilik arz ettiğini söyleyerek başlamak gerekmektedir. Şehirlere girişlerin sınırlandırılması, göç teşvikleri, yerinden edilen bir topluluğun başka bir toplum tarafından kabulüyle ülke içinde belirli noktalara iskân edilmesi ve belirli göçebe toplulukların devletlerin istediği bölgelere yerleştirilmesi bu farklı tavırlara örnek olarak gösterilebilir.

Göç yönetiminin Birinci Dünya Savaşı sonrası seyahat belgelerinin düzenlenmesiyle yıkılan imparatorlukların ardından belirli kişilere seyahat belgesi ya da mültecilik verilmesine kadar götürülebileceğini belirten Betts ve Kainz (2017: 1-2) 1919-1989 arası erken göç yönetişimi, 1994-2006 arası değerlendirme dönemi, 2007-2015 arası göç ve gelişme dönemi ve son olarak da 2016 sonrası New York Küresel Sözleşme evresi olarak dört evrede ele alırken süreci daha geriden alan Dromgold (2015: 32-49) göç tarihine ilişkin Massey ve arkadaşlarının çalışmasına ve Faist'in 11 Eylül saldırısını “'göç-güvenlik bağının' takviye edilmesinde önemli bir dönüm noktası” olarak görmesine dayanan tasnifinde göç yönetimi tarihini 1500-1800 yılları arasını Merkantil Dönem, 1800-1925 arasını Endüstriyel Dönem, 1925-1960 arasını Sınırlı Göç Dönemi, 1960'lar ve 2000'ler arasını Post-endüstriyel Göç ve son olarak 11 Eylül 2001 sonrasını 21. Yüzyıl Göçleri olarak beşe ayırmıştır.

1500-1800 arası dönemde “az bir sınır kontrolü mevcut olup böylesi bir kontrolün icrası için bürokratik ve teknik devlet kapasiteleri mevcut değildir” (Dromgold, 2015: 34).

Bununla birlikte bu yıllar ulus devletin gelişimi açısından önem arz etmektedir (Erkış, 2013: 58). Günümüzde göç yönetiminin bir parçası olarak, devlet vatandaşı olmayan kişilerin ülkeye giriş çıkışını denetleme gücüne ve hakkına haiz kurum vasfıyla ülke içindeki yabancıları sınır dışı da edebilmektedir (Soysüren, 2014). Soysüren'in (2014) tanımına göre sınırdışı "devletin, egemenlik yetkisine dayanarak, çeşitli sebeplerle istemediği yabancıları, terke davetten fiziki zor kullanmaya varan çeşitli yöntemlerle başka bir ülkeye göndermek için sınırları dışına çıkarmasıyla sonuçlanan, çok sayıda aktörün dahil olduğu, zamansal ve mekansal (yerel, ulusal, uluslararası ve ulusötesi) olarak katmanlı bir süreçtir." ve anlam kazanabilmesi için ulus devlet gibi çeşitli kavramların kabul edilmesi gerekmektedir. Bu manada bu dönem göç kontrolünün gelişiminde oldukça önem arz etmektedir. Göç kontrolünün 20. yüzyıla has olmadığını söyleyen Baldwin-Edwards (2008: 1450) feodalizmin de göç konusunda tedbirler aldığını, kalifiye işçileri göndermemeye, içeriye yoksulların girmesini önlemeye çalıştığını söylemektedir. Düvell (2006) 1920 öncesi şehirlere girişi sınırlayan hükümler olsa da göçün temel olarak düzenlenmemiş bir süreç olduğunu belirterek düzensiz göçün geç-modern döneme ait bir kavram olarak düşünülmesi gerektiğini söylemektedir. Ona göre bugünkü anlamında göç sınırlamaları ancak 19. yüzyıl sonrasında istenmeyen topluluklara yönelik olarak uygulanmaya başlanmıştır.

1800-1925 arası dönemde sanayi devrimi sonrasında emek göçleri, Amerika ve Okyanusya'ya göçler ve imparatorlukların yıkılması sonrasında grupların etnik kimlikleri sebebiyle içinde bulundukları ülkelerden ayrılmak durumunda kalmaları ya da kendi etnik gruplarının hakim olduğu yerlere gitmeleriyle göçler yaşanmıştır. Bu dönemin sonunda yaşanan Birinci Dünya Savaşı'yla göç idaresi büyük değişime uğramıştır. Milliyetçiliğin artışıyla birlikte devletler "(daha sonraları vatandaş olmayanlar olarak ifade edilecek) tebaası olmayan insanları sınırları dışına atma ve böylelikle de göçü on yedinci yüzyıl devlet egemenliği kavramsallaştırması temelinde *kontrol* etme haklarını ifade etmiş ve bu hakkın peşinde koşmuştur. (...) Birinci Dünya Savaşı sonunda Batı Avrupa devletleri (...) 'sınırlarını kontrol etme ve sınırları içinde meydana gelen aktivite ve olayların daha büyük

kısmını düzenlemek için teknik ve bürokratik kapasiteleri geliştirmiştir” (Dromgold, 2015: 34-35).

Tablo 2. “Göç Yönetişiminde Göç Kontrolünden Göç Yönetimine” (Dromgold, 2014: 53)³

Söylem	Kontrol	Geçiş Dönemi	Yönetim
Asli Dönemler	1800-1925 1925-1960’lar	1945-1990’lar	1990’lar-2000’ler
Dünya Siyasetinde Bağlam	Milliyetçiliğin yükselişi 1. ve 2. dünya savaşları Soğuk Savaş	Soğuk Savaş	Sovyetler Birliği’nin çökmesi Küreselleşme süreci
Aktörler	Ulus devletler Devletler arası sistemler	Göçle ilgili uluslararası organizasyonların tesis edilmesi	BM, BMMYK IOM AB, FRONTEX STK’lar Göçmen Ağları
Söylemler	Milliyetçilik Egemenlik		Küreselleşme Neoliberalizm

³ Dromgold’un *A Culture of managing difference: the field of migration management and Syrian movers to Turkey* isimli yayınlanmamış yüksek lisans tezinden tercüme edilerek aktarılmıştır.

	Etnisite, Irk		Yönetim
Uygulamalar	Etnik sınıflandırma Mübadeleler Dışlayıcı, kısıttlayıcı politikalar ve göç kanunları Artan sınır uygulaması	Kıyaslama süreçlerinin getirilmesi	Kıyaslama Vize gereklilikleri, kaçakçılık cezaları, uçuş öncesi belge kontrolü İnsan kaçakçılığına karşı durma Gözaltına alma Göçün dışsallaştırılması
Enstrümanlar	İki taraflı anlaşmalar	Çok sayıda uluslararası enstrümanın, konvansiyonun getirilmesi	Uluslararası enstrümanların ve konvansiyonların imzalanması ve onaylanması

1925-1960'lar arası sınırlı göç döneminde hareketler oldukça azalmış; imparatorlukların yıkılıp ulus devletlerin kurulmasıyla çeşitli gönüllü olmayan göçler meydana gelmiş; göçlerin kontrolleri sıkılaştırılmıştır. Göçmen işçilere kötü davranılması ve toplama kamplarındakilerin durumları uluslararası organizasyonları ortaya çıkarmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) tesis edilmiştir. Aynı yıl imzalanan Cenevre Sözleşmesi mülteciliği tanımlamıştır. Ülkelerin “yeni göç örüntülerine bağımsız olarak yanıt vermesi yönündeki mücadeleler bağlamında ICEM Birleşmiş Milletler’den ayrı bir kurum olarak 1951’de kurulmuş ve (...) ismini Uluslararası Göç Örgütü (IOM) olarak değiştirmiştir.”

1960'lar ve 2000'ler arası dönemde göç “küresel bir olgu” hâline gelmiş; göçmen işçi programları hayata geçirilmiş; Sovyetler'in çöküşü bir göç dalgasına yol açmış; Avrupa göç vermek yerine Türkiye gibi ülkelerden göç almaya başlamıştır. Bu artış sonrasında göçmen karşıtlığı da yükselmeye başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde de göçleri ele alma noktasında göç sisteminin karşılaştığı zorluklar karşısında göç yönetimi kavramsallaştırılır (Dromgold, 2015: 44). İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'ya yönelik olarak başlayan işçi göçleri petrol krizine kadar devam etmiştir. Bu süreçte Avrupa göçmen işçi alımını durdurmuş ve özellikle düzensiz göçmenlere sorun olarak bakılmaya başlanmıştır (Broeders, 2009; Düvell, 2011). Neoliberal dönemle birlikte materyaller gibi bazı şeylerin hareketliliği kolaylaşırken insanların hareketliliğine ciddi kayıtlar konulmuştur. Devlet bu süreçte zayıflamamış, hareketliliği denetlemek için yeni yollar geliştirmiştir (Danış ve Soysüren, 2014).

2001 yılı 11 Eylül'ü sonrasında göç “gittikçe artan bir biçimde güvenliğe ve kültürel kimliğe yönelik bir tehdit, gelişmiş ulusların kararları ve perspektiflerinin hakim olduğu küresel bir yönetim sorunu olarak algılanmıştır” (Dromgold, 2015: 44). Yazara göre göçün kontrol edilmesinden yönetilmesine giden bir değişim yaşanmıştır (bkz. Tablo 2). Göçün niteliğinin Soğuk Savaş'tan bu yana değişmesinin bu yeni fenomeni ele alacak yeni bir yapılanma gerektirdiği ve daha önce bahsi geçen üç tarafın da kazandığı modelin hayata geçmesi için BM ötesinde bir kurumun varlığı savunulmaktadır (Dromgold, 2015: 45-46). Bu yıllarda düzensiz göç sorununu engellemek amacıyla Avrupa Birliği somut adımlar atarak çeşitli politikalar geliştirmiştir (Broeders, 2009; Düvell, 2011). Avrupa'da bir zamanlar iyi gözle bakılan düzensiz göçmenlerin bir güvenlik meselesi hâline gelmesiyle birlikte Avrupa Birliği göçmenlerin sınırlarına ulaşmasını engellemek için FRONTEX gibi Avrupa'yı “koruyan” tedbirler geliştirmeye çalışmıştır (Bostancı, 2018). Bu süreçte göçmen karşıtlığı söylem ve eylem düzeyinde kendi göstermiştir. Bununla birlikte düzensiz göçmenliğin önüne geçilememiştir. Hâlihazırda Avrupa'da Tapinos'un ayırımına göre ülkeye giriş, çalışma ve ülkede kalma durumunun kombinasyonlarından doğan (örn. giriş ve çalışma belgesi sorunlu) farklı belgesiz göçmenlik türleri ile belgesiz göçmenlerin belgesiz çocukları vardır (Düvell, 2006). Avrupa Birliği bu sorunu çözmek

için transit göç ülkesi hâline gelmiş olan devletlerle de hükümetlerarası organlar vasıtasıyla çalışmalar da yürütmektedir (Geiger ve Pécoud, 2010). Göçün Avrupa için çözümden krize dönüştüğü bu dönemde bu süreci idare etmek isteyenlerce göç yönetimi sıkça atıf yapılan bir kavram hâline gelmiştir.

Türkiye de göç yönetimi kavramının çokça atıf yapılır hâle geldiği ülkelerden birisidir. Göç alan, veren ve transit ülke olarak Türkiye, hem Avrupa Birliği'nin sınırında yer alması hem de Avrupa Birliği üyelik süreçleri dolayısıyla da Avrupa Birliği'nin göç politikalarından etkilenmiştir. Bir sonraki bölümde göç yönetiminin Türkiye bağlamındaki tarihi ve bugünü ele alınmaktadır.

1.2.3. Türkiye’de Göç Yönetimi

Türkiye bağlamında göç yönetimini de devletin kurulduğu ilk yıllardan, hatta göçle ilgili uygulamalarının kaynaklarını görmek için Osmanlı Devleti’nden başlatabiliriz. Osmanlı kendi uzun tarihi boyunca içinde bulunduğu durumlara uygun olarak çeşitli göç stratejilerini benimsemiş olup Türkiye Cumhuriyeti’nin ele aldığı ilk göçler de Osmanlı Devleti’nin yıkılmadan önce içinde bulunduğu durumdan bakiye kalan göç süreçleri olmuştur.

Osmanlı Devleti vergi geliri elde etmek için göçü artırma eğiliminde olmuştur. Bununla birlikte şehirlere yapılan göçü kontrol etmiştir (Dinçer, 2014: 324-325). Osmanlı bağlamında önemli olan kavramlardan birisi de insanların belirli yerlere yerleştirilmesini ifade eden “iskan”dır. İskân imparatorluğun gelişme ve çözülme dönemlerinde sırasıyla “yönetmek için karıştırma” ve “yönetmek için ayıklamayı” ifade etmektedir. Yani Osmanlı Devleti’nin iskân politikası gelişme döneminde kozmopolit toplumlar yaratırken çöküş döneminde yeknesak toplumlar yaratma aracı olarak ele alınmıştır. İlk dönem iskân kurumu da zorun öne çıktığı “sürgün”, alınan bölgelere tebanın yerleştirildiği “şenlendirme” ve konar-göçerlerin ve diğer kimselerin iskân edildiği “yerleştirme” olarak üçe tasnif edilebilir (İçduygu, Eder ve Gençkaya, 2014: 83-84).

Tekeli'nin görüşlerini aktaran İçduygu, Eder ve Gençkaya çöküş döneminde göçü etkileyen ana etmenlerin Balkanlarda milliyetçiliğin yükselişini takiben “etnik ve dinsel temelli ayrımlaşmanın ve homojenleşmenin başlaması”, “Arazi Kanunnamesi ile başlayan toprakta özel mülkiyetin tesisi ve yabancıların toprak edinme hakkının kabul edilmesi”, “tarımsal üretimin yerini kapitalist ilişkilerin almaya başlaması ve mal, sermaye ve insan akımlarının başlaması” ve “Avrupa kapitalizminin özellikle alt yapı projeleriyle ülkeye girmesi ve kendi kolonizasyon politikalarını uygulaması” olduğunu ifade etmektedir (İçduygu, Eder ve Gençkaya, 2014: 87-88).

Kaybedilen topraklardan Müslüman tebaanın göç etmesi üzerine daha önce karşılaşılmayan bir durum yaşanmıştır. Bu durumla “geleneksel ‘iskan, sürgün ve kolonizasyon’” uygulamaları aracılığıyla başa çıkılmaya çalışılmış fakat durumun niteliğinin farklı olması sebebiyle eski yöntemler yetersiz kalmıştır (İçduygu, Eder ve Gençkaya, 2014: 90-91). Bu dönemde Osmanlı Devleti'nde eskiden yerel idarecilerin elindeki göç yönetimi merkezileşmiş ve kurumsallaşmıştır (İçduygu, Eder ve Gençkaya, 2014: 91-94).

1923-1945 arası ulusal inşaa dönemi olarak ele alınabilir. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sonrasında kaybedilen topraklarda kalan Müslüman tebaa elde kalan topraklara göç etmiştir (Adıgüzel, 2016: 80; İçduygu ve Sirkeci, 1999: 263). Daha geniş bir bağlamda düşündüğümüzde modern devletin merkezileşme ekseninde tesis edilmesi ve nüfusun tek din ve millet yönünde homojenleştirilmesi 19. yüzyıldan beri siyasetinin iki ana temasını oluşturan (Dinçer, 2014) temalardır. Türkiye'nin tarihi Osmanlı İmparatorluğu'nun çekildiği bölgelerden gelen ve yeni devletin vatandaşlarını oluşturacak olan kitlesel göçlerle başlamıştır. Bu süreçte yaşanan en önemli gelişmelerden birisi artık Yunan idaresi altında kalan topraklarda yaşamakta olan Türklerle Türkiye içerisinde bulunan Rumların (istisnalarla birlikte) mübadele edilmesidir (Yıldırım, 2006). Mübadele Türkiye'de imparatorluğun parçalı yapısından ulus devlete geçiş sürecinde önemli bir adımı teşkil etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıldığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu bu süreçte göçler, mübadele ve tehcirle birlikte Türkiye'nin

nüfus kompozisyonu değişmiştir (Mutlu, 2003). Türk Rum mübadelesi Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nce, vekalet kurulmadan önce de iskan bölgeleri Sıhhat ve İhtimai Muavenet Vekaleti tarafından idare edilmiştir (Akdoğan, 2019: 91). Vekalet sürecin idaresinde Hilal-i Ahmer'le birlikte çalışmıştır (Akdoğan, 2019: 92). Vekalet 1924'te lağvedilmiş ve görevleri İskan Müdüriyet-i Umumiyesi'ne aktarılmıştır. Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti 1942'de 529 sayılı kanunla kaldırılmış ve göçmenlerle ilgili işler Dahiliye Vekaleti'ne bağlı İskan ve Umum Müdürlüğü'ne devrolmuştur. Bu müdürlük ilerleyen tarihlerde Toprak ve İskan Müdürlüğü hâline gelip çeşitli bakanlıklara bağlanmıştır (Akdoğan, 2019: 90). Bu ulusal inşa döneminde göçle ilgili olarak düzenlenen kanunları ele alacak olursak 1925 tarih ve 885 sayılı İskan Kanunu Türkiye'nin dinsel ve etnik kompozisyonunda ciddi bir değişikliğe yol açan Türk-Rum mübadelesinin gerçekleşmesi sonrasında düzenlenen göçe ilişkin ilk kanundur. "Bu kanun ile Türkiye'ye geleceklerin ve ülke içerisindeki sağlıklı ve uygunsuz şartlarda yaşayanlar ile göçebe aşiretlerin, kırsal ve kentsel alana kalıcı olarak iskan edilmeleri amaçlanmıştır." (Akdoğan, 2019: 89). Daha sonrasında kabul edilen 1934 tarih ve 2510 sayılı İskan Kanunu Türkiye'nin millet bakımından homojenizasyonu planının bir devamı niteliğindedir ve bu kanunla ülkeye Türk soylu göçmenlerin alınması ve iskanı, Türkleştirilmesi gerekli görülen bölgelerin iskanla bu işleme tabi tutulması öngörülmüştür. Tam olarak uygulanamaması sonrasında serbest göçmenlik pratiğine geçilmiştir. (Akdoğan, 2019: 94). 50'li yıllarda Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gerçekleşen göçler de bu kanun dahilinde idare edilmiştir (Akdoğan, 2019: 97-98).

1945-1980 arası İkinci Dünya Savaşı sonrasında Bulgaristan ve Yugoslavya gibi ülkelerden Türklerin özellikle siyasi sorunlar sebebiyle Türkiye'ye göç ettiği yıllardır (Adıgüzel, 2016: 81; İçduygu ve Sirkeci, 1999: 264). Bu aralıkta düzenlenen kanunlara baktığımızda 1950 tarih ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu Türk soylularla Türk soylu olmayan kimselerin Türkiye girişlerini düzenlemiştir. Kanun Türk soylu olmayan kimselerin ülkeye sürekli ikametlerini sınırlandırmaktadır (Akdoğan, 2019: 95). Yine aynı yıl kabul edilen 1950 tarih ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun yabancıların Türkiye'de ikamet etme şartlarını ve hangi durumlarda

kimin talebinin reddedileceği konularını düzenlemiştir (Akdoğan, 2019: 96). Bu kanunların kabulünden bir yıl sonra 1951 yılında Cenevre Sözleşmesi'nin hazırlandığı yıldır. BMMYK Türkiye temsilciliği 1960 yılında tesis edilirken Türkiye Cenevre Sözleşmesi'ni 1961 yılında kabul etmiş, bunun öncesinde Türkiye'de kanunen bir koruma sağlanmamış olan Türk soylu olmayan göçmenlere sağlanan koruma “resim istatistiklerde (...) yer almamıştır (Akdoğan, 2019: 99-100). 1960 yılında BMMYK Türkiye temsilciliğinin tesis edilmesi ve ardından da Cenevre Sözleşmesi'nin kabul edilmesi Türkiye'nin göçe ilişkin küresel bir düzenlemeye katılımı hem de göç yönetimi politikalarının oluşturulmasında kilit bir kurumun Türkiye'ye girişi anlamında oldukça önem arz etmektedir. Böylece bir hükümetlerarası kurum olarak BMMYK Türkiye'de faaliyete başlamıştır.

1979 İran Devrimi Türkiye'ye yönelik transit göçleri başlatmıştır. İlerleyen yıllarda Irak'tan üç faz hâlinde kitlesel göç hareketi yaşanırken Bosna, Afganistan, Çin gibi ülkelerden de göçler yaşanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 265). 80'lerle birlikte Türkiye'ye gelen göçmenlerin çeşitliliği artmış, çok sayıda düzensiz göçmen gelmeye başlamıştır (Adıgüzel, 2016: 83). Devam eden süreçte yaşanan büyük göç olaylarından ikisi Bulgaristan Türklerinin ve Irak Kürtlerinin ülkelerinde yaşananlar sonucunda Türkiye'ye sığınmasıdır. Türkiye yukarıda bahsedilen süreç bağlamında 1980 sonrasında çevresinde yaşanan savaşlar ve siyasi krizler sonucunda Irak, Bulgaristan, İran ve eski S.S.C.B. ülkeleri yanında Afganistan ve Gana gibi görece daha uzak coğrafyalardan gelen göçlerle karşı karşıya kalmış ve Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenler için transit ülkeye dönüşmüştür (İçduygu, 2000). Bu yıllarda insanların sınırlardan geçişini kolaylaştırması, ulus devletlerin önemini azaltması beklenen neoliberalizm tam olarak bekleneni sağlamamış ve insanların geçişinin kolaylaşması belirli kişilerle sınırlı kalırken ulus devletler bu süreçten güçlenerek çıkmıştır (Danış ve Soysüren, 2014; Genç, 2014). Bu ülkelerden gelen göçmenler Türk olup olmamalarına göre farklı biçimlerde ele alınmış olmakla birlikte (bu durum yazarlar tarafından makbüllük hiyerarşisi olarak ifade edilmektedir) örneğin Bulgaristan'dan gelen Türklere yönelik uygulamaları da yıllar içerisinde değişiklik göstermiştir (Danış ve Parla, 2009: 139). Bu göçlerle ilgili olarak

dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi de Türkiye'nin Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtlamayla birlikte kabul etmesi ve bu sebeple kendisine Irak ve İran gibi Avrupa dışı ülkelerden gelen göçmenleri mülteci olarak kabul etmiyor oluşudur.

Bu dönemde göçle ilgili olarak yapılan kanuni düzenlemelere baktığımızda 1994 tarihli İltica Yönetmeliği'nin çıkarıldığını görürüz. Bu yönetmeliğin çıkarılmasının sebebi Türkiye çevresinde gerçekleşen daha önce bahsedilen siyasi karışıklıklar neticesinde Türkiye'ye gelenlerin sayıca büyük bir yekun tutmaya başlaması ile birlikte BMMYK ile Türkiye, Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesini coğrafi çekinceyle kabul etmesi sebebiyle bu kişilere yerleşecekleri başka bir ülke bulunana kadar Türkiye'de kalmaları üzerinde mutabakata varılması fakat bu sayının artmaya devam etmesi; farklı yerlerde düzenlenen göç hükümlerinin derli toplu biçimde ele alınması ve alandaki boşluğun doldurulmasının istenmesidir (Akdoğan, 2019: 105-106). Kanun Türkiye'deki belgeli, belgesiz, toplu hâlde sığınan, bireysel başvuruda bulunan göçmenlerin taleplerine ilişkin düzenlemelerde bulunmuştur. Bu yönetmelik sonrasında yabancıların Türkiye'de çalışmasıyla ilgili hükümleri içeren 2003 Tarih ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

2000'ler Türkiye'nin AB üyeliğine geçme çalışmalarının hızlandığı yıllardır. Bu da Avrupa Birliği müktesebatına uyum bağlamında göç mevzuatının da buna uygun olarak düzenlenmesi anlamına gelmektedir (Akdoğan, 2019: 105). Türkiye'ye gelen göçün seyrinde ve yoğunluğunda yaşanan değişim ve Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum çalışmaları dahilinde Türkiye'de göçle ilgili hukuki ve kurumsal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda süreci şekillendirenler arasında 19 Mayıs 2003 Yeni Katılım Ortaklığı Belgesi, 24 Temmuz 2003 Ulusal Program ve 25 Mart 2005 İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı zikredilebilir (Güleç, 2015; Işıkçı, 2017). Bu süreçler Türkiye'de göç yönetiminin gelişimi bakımından büyük önem arz etmektedir. Yine bunların üzerine 2006 tarihinde 5543 sayılı, göçmenlerin iskan edilmesine ilişkin hükümleri içeren İskan Kanunu çıkmıştır.

Türkiye'nin göç ve göç yönetimi tarihine damga vuran olayların en önemlilerinden birisi, Suriye'de başlayan protestolar sonucunda ortaya çıkan iç savaş hâlinin tetiklediği göçtür. Bu göç süreci Türkiye'yi dünyanın en çok “mülteci” ağırlayan ülkesi hâline getirmiştir. Türkiye bu süreçte farklı dili konuşan, ezici çoğunluğu Türk olmayan göçmenlerden oluşan bir grupta karşılaşmış ve gelen göçmenlerin yerleştirilmesi, eğitimi, çalışması, sağlık hizmetlerinden faydalanması, Türkiye'deki statüsü gibi konularda zaman içinde değişen çeşitli politikalar takip etmiş ve bu süreçte Türkiye göçü idare etmekle görevli bir Göç İdaresi kurumuna ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na sahip olmuştur. 2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yıllar içinde düzenlenen kanunların dağınıklıklarını ve hukuki boşluğu gidermek amacıyla Türkiye'nin özellikle de 1980'lerden bu yana karşı karşıya olduğu göç alan ülke konumunda olma durumunu ele almak üzere (YUKK) düzenlenmiştir. YUKK'un hazırlanma sürecinde akademisyenler, bürokratlar ve sivil toplum temsilcileri ile toplantılar yapılmıştır (Özer, 2011). Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi içerisinde göçlere yönelik olarak İskan Kanunu, İltica Yönetmeliği gibi çeşitli düzenlemeler yapılmış olmasıyla birlikte alandaki en geniş düzenlemenin 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) dahilinde yapılmış olduğunu söyleyebiliriz (Ağça, 2019: 27-31).

“YUKK'un genel gerekçesinde (...) Türkiye'deki mevcut hükümlerin yetersiz kalması, göç ve iltica alanında uzmanlaşmış bir kamu kurumunun eksikliği, İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı çerçevesinde Türkiye'nin göç mevzuat ve sisteminin Avrupa müktesebatıyla uyumlu hâle getirilmesi vurgulanmaktadır” (Akdoğan, 2019: 114). YUKK çeşitli göçmen türlerini, bunların Türkiye'deki hak ve ödevlerini, tabi olacakları hukuki süreçleri içermektedir.

YUKK'un Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluşunu düzenleyen maddesi kaldırılmış ve daha sonrasında cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenmiştir. İlgili kararnamenin ikinci maddesi Göç İdaresi'nin amacını tanımlamaktadır: “Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında

koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.” (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, t.y. a). İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nin genel müdür yardımcılıkları altında Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı, Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Personel Dairesi Başkanlığı, Yabancılar Dairesi Başkanlığı, Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı, İnsan Ticareti Mağdurları Koruma Dairesi Başkanlığı, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı, Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi Başkanlığı, Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı yer almaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, t.y. b). Göç İdaresi her ilde mevcut müdürlükleri aracılığıyla uluslararası koruma, geçici koruma gibi çeşitli biçimlerde Türkiye'de bulunmakta olan göçmenlerle ilgilenmekte, onlara ilişkin politikalar üretmeye çalışmaktadır.

Suriye İç Savaşı sonrası göçte çeşitli kamu kurumları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve hükümetlerarası kurumlar göçün yönetilmesinde sivrilmıştır. Devlet bağlamında bahsi geçen İç İşleri Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) bulunmakla birlikte Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi çeşitli bakanlıklar sağlık, ekonomik destek ve eğitim gibi çeşitli alanlarda göçmenlere hizmetler sunarak göç yönetimi sürecine dahil olmuşlardır. Bunların yanında yerel yönetimler de Türkiye'deki göç yönetiminin önemli aktörleri arasında yer almaktadır. Belediyeler yaşadıkları göçler karşısında göçmenlerin çeşitli ihtiyaçlarını gidermek üzere çeşitli örneklerde sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde göçmenlere ekonomik destek, danışmanlık gibi çeşitli hizmetler sunmuştur (Akman, 2018: 462).

Türkiye'de göç yönetiminde yer alan uluslararası aktörler arasında BM'ye bağlı olarak çalışan UNICEF, UNHCR ve WFP, IOM, Avrupa Birliği, uluslararası sivil toplum

örgütü niteliği taşıyan “Big Heart Campaign (Birleşik Arap Emirlikleri), Caritas (Katolik Kilisesi), Concern Worldwide (Amerika), Hand in Hand for Syria (İngiltere’deki Suriye Diasporası), Mercy Corps (Amerika), Norwegian People’s Aid, Norwegian Refugee Council ve Welt Hunger Hilfe (Almanya)” yer almaktadır (Dromgold, 2015:97-110). Bunlardan Birleşmiş Milletler’e bağlı kuruluşlardan Dünya Gıda Programı Suriye krizi dahilinde “mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olmaya ve hassas popülasyonların emek pazarına erişimini kolaylaştırmaya devam etmektedir.” Kurumun göçmenlere yardım ederek ülke ekonomisine de destek olduğu ifade edilmektedir. Kurum Türkiye’de kamplarda bulunan 54.000 geçici koruma sahibine nakit desteğinde bulunmaktadır. Kurum bazı belediyelerin sağladığı sıcak yemek desteklerine destek vermektedir (World Food Programme, t.y.). UNICEF’se yine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi Türkiye’deki çeşitli bakanlıklar, kurumlar ve uluslararası sivil toplum örgütleriyle Türkiye’de bulunan göçmen çocukların eğitimi ve korunması gibi alanlarda desteklerde bulunmaktadır (UNICEF, t.y.). Göç sürecindeki en önemli aktörlerden olan UNHCR ise Türkiye’de “kapasite geliştirme” ve destek çalışmaları bağlamında ulusal ve yerel düzeyden kamu kurumları ve sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışmaktadır (UNHCR, t.y.). UNHCR Türkiye’de göçe ilişkin kanunların ve politikaların oluşturulmasında oldukça etkin olmuştur ve Türkiye özellikle Suriye krizi bağlamında UNHCR ile yakın bir ilişki içinde çalışmıştır (Dromgold, 2015: 100). Türkiye Uluslararası Göç Örgütü’yle “1991 yılında çalışmaya başlamış, 1995’te ikili anlaşma imzalanmış, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne giriş sürecinin başlamasını takiben ve 2003 Irak Savaşı’nda yerinden edilen kişilerin akını karşısında Türkiye IOM’un tam üyesi olmuştur” (Dromgold, 2015: 105). IOM Türkiye’nin göçe ilişkin kanunlarının oluşumunda da etkin olmuştur. Takriben 1000 kişilik takımıyla “göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamadaki rolünün yanı sıra, misyon göçmen yardım programları, işgücü entegrasyonu ve göç yönetimi, göç ve sınır yönetimi ve araştırmaları ve göç hareketleri ile ilgili veri toplama da dahil olmak üzere Türkiye Hükümeti ile göçün daha uzun vadeli etkisini ele almak için yakın iş birliği içinde çalışmaktadır.” (IOM, t.y.).

Görüldüğü üzere, göç yönetiminin 1993'te öne sürülmesinden beri göze çarpan bariz özelliklerinden çeşitli aktörlerin bir arada bulunması Türkiye bağlamında da gözlemlenmektedir. Türkiye özellikle son dönemde yaşanmış olan Suriye İç Savaşı'na bağlı göçü kamu kurumları, yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve hükümetlerarası kurumlarla birlikte idare etmektedir. Veri bağlamında düşündüğümüzde bu kurumlar arasında göçmenlere ilişkin veriler temel olarak devletlerde ve hükümetlerarası kurumlarda bulunmakla birlikte belediyelerden sivil toplum örgütlerine tüm kurumlar çeşitli biçimlerde veri tutmaktadır. Göçmenlerle ilgili elde tutulan verilerin göç yönetimi bağlamında kullanılması ise temel olarak hükümetlerarası kurumların öne çıkardığı bir süreç olarak göz önünde bulunmaktadır. Bir sonraki bölümde büyük veri ve sosyal bilimlerde kullanımı ele alındıktan sonra son bölümde büyük verinin göç yönetiminde kullanımı vaka örnekleri üzerinden ele alınmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK VERİ VE GÖÇ ALANINDAKİ UYGULAMALARI

Bir önceki bölümde ele alınanları göz önüne aldığımızda sınırların tahkim edildiği, sınırlardan geçişlerin ve ülke içinde kalışların önem arz ettiği ve kayda tabi tutulduğu, düzensiz göçmenliğin çözülmesi gereken bir sorun olarak görüldüğü, göçün devletlerle göçmenler için kârlı bir biçimde idaresini hedefleyen bir söylemin ön plana çıktığı ve göçmenlerin korunmasına hem de kontrol edilmesine ilişkin olarak devlet kurumları, hükümetlerarası kurumlar, sivil toplum örgütleri ve şirketlerin dahil olduğu bir süreç içinde bulunduğumuzu görürüz. Özellikle 1990'lı yıllardan beri gelişen bu evre dünyada teknolojinin de hızla geliştiği bir sürece de işaret etmektedir. Bilgisayarların, internetin ve telefonların gelişmesi ve yayılması temelde insanlar arasındaki iletişim kapasitesini artırmış, harita uygulamalarının kullanılması, yaşanan mağduriyetlerin hızlı bir biçimde paylaşılabilmesi gibi özelliklerle göç sürecini kolaylaştırırken aynı teknolojik gelişme süreci göçmenlerin takibini de kolaylaştırmış, devlet kurumlarının elinden kaçma imkanlarını azaltmıştır. Buna örnek olarak biyometrik verilerin göçmenlerin takibine getirdiği yeniliği gösterebiliriz. Belgesiz göçmenler daha önceleri başkalarının kimliğini kullanmak gibi yöntemlerle bulundukları ülke makamlarının kendilerine hak görmediği kimi imkanlardan faydalanabilirken, farklı bir kimlikle kendini sunabilirken biyometrik verilerin kişiyle eşleştirilmesi sonucunda bu imkân çok büyük oranda ortadan kalkmıştır. Örneğin Japonya'da yaşanan bir olayda Çin'li bir kadın biyometrik verilerini manipüle ederek parmak izinden tanınmamak amacıyla ameliyat olmuştur (Heussner, 2009). Benzer bir duruma mültecilerde de rastlanabilir. Örneğin 2004 yılında BBC tarafından yapılan bir habere göre "İsveç Göç Kurulu kimlik uzmanı 2003 Ocak ayından beri aldığı 26.000 parmak izinin %5 kadarının kimlik tespiti için okunaklı olmadığını" söylemiş, göçmenlerin parmak izlerinden kurtulmak için bıçak, asit gibi çeşitli maddeleri kullandığı belirtilmiştir (Sweden refugees mutilate fingers, 2004). Bu örnekte de görüldüğü üzere özellikle de veri depolama ve analizi teknolojisindeki gelişmeler sayesinde devletler

göçmenlerin ülkeye giriş çıkışlarını, konumlarını, statülerini vb. görebilmekte, göç süreçlerine ilişkin anlık ve geleceğe dönük yordamalarda bulunabilmektedir. Göç yönetimine katılan diğer aktörleri düşündüğümüzde onların da göçmenlerin verilerine sahip olmak noktasında çeşitli konumlara yerleştiklerini söyleyebiliriz. Örneğin sosyal medya ve telefon şirketleri göçmenlere ilişkin verilere sahiptir ve bu veriler özellikle de devletin verilerinin mevcut olmadığı ya da çok nitelikli olmadığı durumlarda büyük öneme sahip olabilmektedir. Bu bahsettiğimiz büyük verinin göç yönetiminde kullanımı görece yeni bir konu olmasına rağmen hızlı bir gelişim içindedir ve büyük veriyle göç yönetiminin bulunduğu noktada devletler, hükümetlerarası kurumlar, üniversiteler ve çeşitli şirketler büyük verinin imkanlarından faydalanmak üzere çeşitli çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu bölümde bu süreci ele almak amacıyla büyük veri, büyük verinin tarihsel gelişimi, genel olarak sosyal bilimlerde ve göç alanında kullanımı, büyük veriyle ilgili etik meseleler ele alınmaktadır.

2.1. Büyük Veri

Büyük veri (big data) kavramında yer alan veri (data) kelimesi Latince kökenli olup *datum* kelimesinin çoğuludur. “Sonuç çıkarmak, çözümleme yoluyla çıkarsamalar yapmak ya da bir incelemeyi sürdürmek için sormaca, gözlem, deney ya da ölçme gibi tekniklerle toplanmış, ancak işlenmemiş nicel ya da nitel değerler kümesi” olarak tanımlanmaktadır (TÜBA, t.y.). “Büyük” olmakla nitelenen bir verinin ortaya çıkmasıysa bilişim teknolojilerin gelişme süreciyle ilişkilidir.

Teknoloji ürünlerinin, internet ağının gelişmesi ile birlikte analog çağdan dijital çağa geçiş süreci hızlanmış ve sanayi 4.0 ve 4. Sanayi Devrimi gibi tartışmaların çıkmasına yol açmıştır (Schwab, 2017). Kişisel bilgisayarların kullanılmaya başlanması ve internetin ortaya çıkması ile birlikte bilgi toplama ve depolama biçimleri değişime uğramıştır (Chen, Mao ve Liu, 2014: 174). Bu dönemde depolanan bilgi miktarı geçmişte toplanan bilgiye kıyasla katlanarak artmaya başlamıştır. Hilbert ve López’in (2011) çalışması yaşanmakta olan teknolojik değişimi ve bu değişimin veri açısından ortaya çıkardığı sonuçları göstermektedir. Mevcut analog ve dijital veriler arasındaki oran farkı

kısa zaman içinde kapanmıştır ve bugün eldeki verilerin çok büyük bölümü dijital veridir (Hilbert ve López, 2011). Nesnelerin interneti, gündelik hayatın her alanında karşılaşmakta olduğumuz dijital araçların veri toplaması sayesinde hayatın her anı kaydedilmeye, aktarılabilen ve depolanan bilgiler hâline gelmeye başlamıştır. Bu durumun sonuçlarından biri de büyük hacimde, birbirinden oldukça farklı özellikler taşıyan verilerin bir araya gelmesidir.

Tüm bu gelişim süreci büyük veri kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Büyük veri kavramsal anlamda ilk olarak 1990’lardan beri kullanılmakta olmasına rağmen üzerinde uzlaşma sağlanmış bir tanımı bulunmamaktadır. Çeşitli çalışmalarda, yayınlarda yapılmış olan tanımlar büyük verinin niteliksel özellikleri, işlemek için gerekli teknoloji, ortaya çıkardığı değer gibi çeşitli boyutlara ağırlık vermektedir. Bu tanımların genel olarak işaret ettiği, büyük verinin makine öğrenmesi gibi çeşitli teknikleri kullandığı; büyük hacimde, bilgisayar sistemlerinin sahip olduğu kapasitenin üzerinde ve karmaşıklıkta bir veriyi tarif ettiği (Chen, Mao ve Liu, 2014: 173; De Mauro, Greco ve Grimaldi, 2015; Salganik, 2016: 13-39; Uçar ve İlkılıç, 2019: 81-84; Ward ve Barker, 2013).

Kavramın ilk kullanıcılarından olan Diebold (2012) kavramın kökenine ilişkin olarak yazdığı metinde yayınlanmamış akademik çalışmalar ya da akademi dışı çalışmalar için içine katıldığında meselenin karışık bir hâl aldığını söylemektedir. Kavramın 2000 öncesi akademide kullanımları mevcuttur fakat bunlar tam olarak büyük veri fenomeninden bahsetmemektedir. Bununla birlikte 2000 öncesi akademi dışı alanda, yayınlanmamış fakat büyük veri terimini bugün anladığımız şekliyle tarif için kullananlar olmuştur. Bu anlamda Silicon Graphics Inc.den John Mashey 1998’de kavramı kullanmıştır. Bilimsel anlamda da 1998 yılında Weiss ve Indurkhaya büyük veri kavramını kullanmıştır. Bu sebeple Diebold büyük veri kavramını ortaya atma payesinin paylaşılması gerektiğinden bahsederek bunun Mashey, Indurkhaya, Weiss, Diebold ve Laney’e atfedilebileceğini söylemiştir (Diebold, 2012: 5)

İlk olarak Laney tarafından 2001 yılında ifade edilen ve büyük veri

tanımlamalarında sıklıkla kullanılan üç özellik (İngilizcede 3 V olarak ifade edilen *volume*, *velocity* ve *variety*) hacim, hız ve çeşitliliktir (Chen, Mao ve Liu, 2014: 173; Laney, 2001; Salganik, 2016: 14). Hacim, toplanan verinin hacimsel artışını; hız, verinin toplanma ve analiz süratini; çeşitlilik, yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış, çeşitli türlerde verileri ifade etmektedir. Bununla birlikte zaman içerisinde karışıklık ve değer gibi yeni özelliklerin olduğu tanımlamalar da yapılmıştır (Altunışık, 2015; Chen, Mao ve Liu, 2014; Salganik, 2016: 14).

Büyük veri kavramı ve ifade ettiği fenomen ilk tartışılmaya başlandığı tarihlerden sonra hızlı bir şekilde kamu sektöründe ve özel sektörde, bilimsel araştırmalarda gittikçe artan bir biçimde kullanılmaya başlanmış ve ortaya çıkardığı değeri ifade etmek için yeni petrol olarak tavsif edilmiş, örneğin 2012 yılında Davos'ta toplanan Dünya Ekonomik Forumu'nda ekonomik bir değer olarak ele alınmıştır (Uçar ve İlkılıç, 2019: 81). Büyük verinin ortaya çıkardığı değer veri analizi yapacak uzman elemanlara yönelik bir açık oluşturmuş, hakeza sosyal bilimlerde de büyük veri çeşitli biçimlerde kullanılmaya başlanmış ve çeşitli üniversitelerde yüksek lisans, doktora ve yaz okulu gibi çeşitli formlarda hesaplamalı sosyal bilim (*computational social science*) dersleri, bölümleri açılmaya başlanmıştır. Bu derslerin ve bölümlerin yanı sıra hesaplamalı sosyal bilim dersleri sosyoloji, psikoloji gibi bölümlerin müfredatlarına da dahil olmaya başlamıştır. Örneğin *Summer Institutes in Computational Social Science* (SICSS, Hesaplamalı Sosyal Bilimler Yaz Enstitüleri) 2017 yılından bu yana çeşitli ülkelerde bulunan lokasyonlarda yaz okulları düzenlemektedir. SICSS'in 2021 programında 21 lokasyon ismi bulunmakta olup İstanbul/Kadir Has Üniversitesi de bunlardan birisidir. Yine göç alanına baktığımızda da göç ile büyük verinin kavşağında yer alan araştırmaların yapılmaya başlandığı; projelere ve eğitimlere konu olmaya başladığı görülmektedir (bkz. Ek 1.). Örneğin BIGSSS'in (Bremen Uluslararası Sosyal Bilimler Enstitüsü) göç alanında büyük verinin kullanımı konulu yaz okulu 2019 yılında İtalya'da gerçekleştirilmiş (BIGSSS Summer Schools in Computational Social Science, t.y.), Türkiye'yi düşündüğümüzde de Türk Telekom'un mültecilere ilişkin arama detay kayıtlarını paylaşmasıyla dünyanın çeşitli yerlerinden gelen araştırmacılar Türkiye'deki mültecilere ilişkin çalışmalarda

bulunmuştur (Data Collaboratives, t.y.b). Bu araştırma alanı genişlemeye devam etmekte olup bir sonraki bölümde büyük verinin sosyal bilimlerde ve göç alanında kullanımı ele alınmaktadır.

2.2. Büyük Verinin Sosyal Bilimlerde Ve Göç Çalışmalarında Kullanımı

Analog çağdan dijital çağa geçiş süreci çok sayıda nesnenin bir büyük veri üreticisi olarak arz-ı endam etmesine yol açmıştır. Otobüse binerken basılan biletler, COVID-19 salgını sırasında alınan HES kodları ve bu kodların kullanımları, eve girerken önünden geçtiğimiz onlarca kamera, sosyal medya hesabımıza girerek yaptığımız her beğeni ya da yazdığımız gönderi bu üretim sürecinin katılımcıları arasında yer almaktadır. Bunun haricinde eski kaynakların dijitalize edilmesi ya da belirli kurallarda kodlanmasıyla mevcut veriler dijitalize hâle getirilmektedir. Çeşitli kaynaklardan gelen bu veriler de bugün psikolojiden sosyolojiye, kriminolojiden ekonomiye sosyal bilimlerin çok çeşitli alanlarında kullanılmaktadır. Bu veriler veri kaynağı, biçimi vb. gibi bakımlardan daima benzer nitelikte olmayıp farklı disiplinler farklı veri türlerine, analizlere ağırlık verebilmektedir. Sosyal bilimlerde kullanılan verileri bütün çeşitlilikleri içinde düşündüğümüzde bu verilerin belirli bir araştırma sorusu bağlamında elde edilmiş veriler olmayıp farklı bir amaç doğrultusunda üretilmelerine rağmen araştırma için, yeni bir amaç doğrultusunda ele alındıklarını görebiliriz. Bu duruma dikkat çeken Salganik (2016: 7) içinde bulunduğumuz çağda araştırma yapmanın hem özel olarak bilimsel araştırma için düzenlenmiş olan verilerin hem de araştırma için hazırlanmamış ama etrafta var olan verilerin kullanılmasını gerektirdiğini söylemektedir. Örneğin sosyal medyada bulunan gönderilere ilişkin veriler ya da devletlerin vergi ödemelerine ilişkin olarak şahıslar hakkında tuttuğu kayıtlar, sosyal bilimsel araştırmalarda kullanılmak üzere araştırmalar kapsamında sorulan sorulara verilen cevaplardan oluşmamaktadır. Bununla birlikte sosyal bilimci sosyal medya gönderilerini, vergi kayıtlarını vb. kendi soruları çerçevesinde düşünmekte ve analiz etmektedir.

Sosyal bilimlerdeki büyük veri çalışmalarına baktığımızda disiplinlerin ve veri kaynaklarının sorulacak soruların biçimlendirilmesinde önemli bir rol oynadığını

söyleyebiliriz. Disiplinler bilimsel araştırmaların sorularının çıkış kaynakları olmakla birlikte farklı disiplinler ele aldıkları konulara ve ele alma biçimlerine göre farklı veri kaynaklarına ağırlık verebilmektedir. Örneğın psikolojiye baktığımızda sosyal medyada kullanılan gönderilerin toplanarak belirli kıstaslar doğrultusunda doğal dil işleme yöntemiyle tasnifinin araştırma alanlarından birini teşkil ettiğini görebiliriz . Bu bağlamda psikoloji alanında çalışan araştırmacı sosyal medya gönderilerinin kendi disiplini içerisinde sorduğu kimi soruların cevaplarını bulmada değerli bir kaynak olduğunu görmekte ve bunu geliştirilmiş olan yöntemlerle analize tabi tutmaktadır. Sosyal medya gönderileri kişilerin görüşlerini ifade ettikleri gönderiler olmak bakımından psikolojinin ilgi alanına girmektedir. Göçü düşündüğümüzde en önemli veri kaynakları arasında telefon arama kayıtları, sosyal medya gönderileri, uydu görüntüleri ve resmi kayıtların bulunduğunu söyleyebiliriz. Arama kayıtları hem kişilerin hareketliliklerini hem de kişilerin görüştükleri kişilerle aralarındaki mesafeleri göstermektedir; sosyal medya gönderileri belirli konulardaki görüşlerin dağılımını, kullanımını ya da belirli görüşleri benimseyen grupların davranışlarını görmeye yardımcı olmaktadır. Uydu görüntüleri de hakeza hareket hâlindeki ya da harekete geçen grupların bu hareketlerinin görülmesine yardımcı olmaktadır. Dijital ortama aktarılan resmi kayıtlarsa ülke içindeki göçmenlerin durumuna ilişkin anlık hesaplamalar yapmayı, idari işlemleri hızlandırmayı ve eğilimleri görmeyi mümkün kılmaktadır.

Veriler sağlayıcıları bakımından da farklılık arz etmektedir. Örneğın sosyal medya gönderileriyle telefon görüşme verileri temel olarak özel şirketlere ait verilerdir. Bu verilerin analizi, göç yönetimi söyleminde göç yönetimine devlet dışında çok sayıda kurumun dahil olmasının işaret ettiğı bir durumla, şirketlerin bu verileri araştırmacılara açmasıyla mümkün olmaktadır. Özellikle telefon görüşmelerinden alınan verilerin resmi istatistiklerin yetersiz olduğu ülkelerde bu eksikliği telafi eden yönü kalkınma odaklı projeler için önem kazanmalarına neden olmuştur (Blumenstock, Cadamuro ve On, 2015; Taylor, 2016: 3; Taylor ve Broeders, 2015: 234). Bu süreçte çeşitli ülkelerdeki telefon verileri araştırmacılara açılmıştır (Taylor, 2016). Bunlar arasında Oracle tarafından 2012-2013 yıllarında düzenlenen ve “Orange Telekom’un anonimleştirilmiş verilerini Fildişi

Sahili ve Senegal'deki kalkınma sorunlarını ele almaya çalışan araştırmacılara sunduğu" (Data Collaboratives, t.y.a) *Data for Development* müsabakasını ya da Türk Telekom tarafından düzenlenen ve "katılımcı araştırmacıların Türkiye'de yaşayan üç buçuk milyondan fazla mülteciyi desteklemek üzere inovatif yaklaşımlar ortaya koymasına destek olmak için Türk Telekom'un anonimleştirilmiş telefon görüşme verilerinin sağlandığı" (Data Collaboratives, t.y.b) *Data for Refugees* çalışmasını örnek olarak verebiliriz. Bu süreç "sorumlu veri" ve "veri hayırseverliği kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sorumlu veriye bir örnek olarak Twitter verilerini UN Global Pulse'a açmıştır (Taylor, 2016: 2). Sorumlu veri hareketi temel olarak "uluslararası kalkınma ve insani yardım organizasyonlarının dijital verinin sınırlı ulusal istatistikleri tamamlama ve müdahaleleri belirlemedeki değerinden dolayı kamu malı olarak ele alınması çağrıları" karşısında "veri paylaşımının etik ilkelerini tesis edecek ana esaslar ve çerçeveleri tartışmak üzere ortaya çıkan" (Taylor, 2016: 1) hareketi ifade etmekteyken veri hayırseverliği özel kuruluşlar tarafından "kamu yararına hizmet için özel verilerin paylaşılması" (McKeever, Greene, MacDonald, Tatian ve Jones, 2018: 1) anlamına gelmektedir.

Sosyal bilimler ve göç çalışmaları bakımından önem arz eden bir diğer konu da ne tür çalışmaların yapılabileceğidir. Salganik (2018) sosyal bilimlerde büyük veri çalışmalarını ele aldığı eserinde davranışı gözlemlene, soru sorma ve deney yapma başlıklarına yer vermiştir. Ona göre büyük veri ile yapılacak davranışı gözlemlene amaçlı bilimsel araştırmalarda izlenebilecek üç ana yol bulunmaktadır. Bunlardan ilki var olanı saymaktır. Yazara göre burada bir araya gelmesi gereken veri ile birlikte iyi bir araştırma sorusudur. Bu yollardan ikincisi verilerden yola çıkarak geleceği ve şimdiyi görmeyi ifade eden öngörme ve âni görmedir (*forecasting* ve *nowcasting*). Yazar burada Google'ın daha önce denediği ve nezle salgınını anlık olarak gösteren ve bunu yaparken Google'da aranan kelimelerden yola çıkan Google Flu Trends örneğini verir. Google'ın bu çalışması daha sonra kimi sebepler dolayısıyla isteneni verememiştir fakat önemli bir örnek oluşturmaktadır. Üçüncü yol yapılamayacak deneylerin sonuçlarını ön görmenin yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Burada örneğin tarihin belirli bir zamanında seçkisiz olarak

gerçekleşmiş bir olay farklı gruplara atadığı insanlar arasında meydana gelen farklılıklar ele alınmaktadır. Salganik'e göre sosyal bilimlerin temel araştırma yollarından olan soru sorma da teknolojik gelişmelerle birlikte değişmektedir. Artık klasik örnekleme temelli çalışmaları uygulamak daha zor olmakla birlikte bu yeni duruma uyum sağlayacak istatistiksel araçlar geliştirilebilmektedir. Burada seçkisiz örnekleme yapılmayan fakat sonradan tabakalamalı örnekleme gibi istatistiki yöntemler kullanılarak yapılan kimi çalışmalardan örnekler vermektedir. Teknoloji anlık ve parçalanmış sorular sorma imkanı sağlamaktadır. Açık ve kapalı uçlu sorular bir araya gelebilmekte ve oyunlaştırma ile anketler eğlenceli bir hâl alabilmektedir.

2.3. Göçmen Verilerini Toplayan Kurumlar

Peki göçmenlere ilişkin veriler nerede birikmektedir? Göçmenlerin göç süreçlerinin her evresinde bıraktıkları izlerini devlet kurumlarının kayıtlarında, internet sitelerinde ya da telefon santrallerinde vb. bulmak mümkündür. Türkiye bağlamını düşündüğümüzde bir göçmenin verilerinin bulunduğu bağlamları devlet kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, hükümetlerarası kurumlar, telekomünikasyon şirketleri ve internet siteleri olarak düşünebiliriz.

Göçmenlerin, verilerini toplayan bu kurumlarla, örneğin şirketlerle ve devletlerle olan ilişkisi farklılık arz etmektedir. Devlet aldığı kararlar ve bu kararları uygulama gücüyle göç süreçlerinde göçmenlerin hayatlarını etkileyen ana aktörlerden birisidir. Devletin insanlar hakkında bilgi toplama ve yorumlama imkanlarının çoğalması onu bireyler karşısında daha güçlü konuma getirmektedir. Daha çok gözetim literatüründe tartışıldığı şekliyle bugün insanlar devlet tarafından çok daha geniş imkanlarla gözlemlenebilmektedir. Bu bir anlamda uzun süredir devam etmekte olan ve yeni geliştirilen teknolojilerle birlikte yeni boyutlar kazanan bir sürecin tarihin şu noktasında ulaştığı biçim olarak tezahür etmektedir. Devletin bu gözetim gücüne sadece vatandaşları değil, göçmenler üzerinde de sahip olmuştur ve göçmenler hakkında değişen söylem gittikçe güçlenen devlet karşısında göçmeni daha hassas duruma getirmektedir (Taylor, 2017). Taylor (2017) devletin gözetim araçlarının dikkatlerini daha ziyade de yoksullar

ve belgesiz göçmenler gibi dezavantajlı durumda olan insanların hareketlerini gözetlemeye yönelttiğini söylemektedir; kişinin cinsiyeti, sınıfı, hukuki durumu, uyruğu ve bunların kesişimsellikleri kişinin gözetim araçlarına muhatap olma olasılığını belirlemeleri açısından önem taşımaktadır. Devletleri bir yana koyup şirketleri düşündüğümüzde bireyler hakkında veri toplayıp bunu çeşitli amaçlarla kullanan şirketlerin de bireyler karşısında güçlendiğini görürüz. Şirketlerin sahip olduğu bu veri gücü onları, özellikle istatistik hizmetleri diğer ülkelere nazaran çok gelişmemiş ülkelerde devlet karşısında daha güçlü kılmakta ve ilgili ülkelerde uluslararası kurumlarca yapılan kalkınma çalışmalarında bu şirketler devletlerin vatandaşlara ilişkin yeterince veri sahibi olmaması sebebiyle tercih edilebilmektedir (Taylor ve Broeders, 2015). Göçmenlerle bu kurumlar arasındaki ilişkinin temel niteliği taraflardan birinin izlenen, diğerinin izleyen olmasıdır. Göçmen böylece eşzamanlı olarak devletler, sivil toplum kuruluşları, hükümetlerarası kurumlar ve şirketler tarafından gözetlemeye tabi tutulmaktadır. Bu gözetleme, özellikle de göç yönetiminin bir niteliği olarak kurumlar arasındaki iş birliğiyle birlikte göçmenler üzerinde büyük bir iktidar gücünün oluşturulmasını mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda göçmen verisini elinde bulunduran güçler olarak devlet merkez teşkilatı, yerinden yönetim kurumlar, hükümetlerarası kurumlar, sivil toplum örgütleri ve şirketlerin göçmenlere ilişkin verileri ve göçmenlerle ilişkilerini ele alabiliriz.

Devlet merkez teşkilatı kurumları bağlamında düşündüğümüzde göçmenler bir ülkeye geçiş yapma, bir meskene yerleşme, işe girme, okula gitme, hastane hizmetlerinden faydalanma, yolculuk etme, adli süreçlere dahil olma, evlenme ve boşanma gibi olaylar dahilinde resmî kurumlarla karşı karşıya gelmekte ve davranışları kayıt altına alınmaktadır. Göçmenler örneğin Türkiye’de bu tür işlemlerini devlet tarafından kendilerine verilen yasal durumlarını gösterir belgelerle idare etmektedir. Göçmenlerin belgesiz oldukları durumlarda dahi bu kurumlarla bir noktada karşılaşmaları mümkün olabilmektedir. Bu karşılaşma durumlarında elde edilen veriler devletler tarafından tutulmakta ve kullanılmaktadır. Teknolojinin gelişiminin devlet kurumlarındaki işlerin daha hızlı bir şekilde halledilmesi yanında niteliksel değişikliklere de yol açtığını söylemek mümkündür. Devletin gerçeklik algısı verilemiştir, yani “sayısız kaynaktan

gelen her türlü veri yeni bir ‘farkındalık’ meydana getirecek şekilde karıştırılmaktadır” (Broeders, Dijstelbloem, van der Ploeg ve Pridmore, 2015: 2-3) ve göç kontrolünde gözetim teknolojileri, büyük veri öne çıkmaktadır. Büyük veri görünmek istemeyenleri ortaya çıkarmaya, bulunmak isteyenlere de yardımcı olmaya destek sağlamaktadır (Broeders, Dijstelbloem, van der Ploeg ve Pridmore, 2015).

Devletlerin elindeki veriye ilişkin olarak birkaç temanın öne çıktığını söyleyebiliriz. Bunlardan birisi klasik belge sisteminden dijital sisteme geçilmesi ile birlikte devletin göçmenlerin durumunu anında tespit edebilir hâle gelmiş olmasıdır. Belge sisteminden dijital sisteme geçişle birlikte biyometrik bilgilerin de alınması ve biyometrik bilgilerin bireylerle eşleştirilmesi devlet gözetiminden kaçma ihtimalini çok düşük hâle getirmektedir. Bu durum, devletlerin değişen politikaları ile birlikte göçmenlerin sınır dışı edilmesine yol açan, bu yöntemi kullanan bir sisteme dönüşebilmektedir.

Bir diğer temaysa makina öğrenmesinin istenmeyen göç gibi olumsuz bulunan fenomenlere uygulanmasıyla birlikte ayrımcılık ortaya çıkacağı korkusudur. Göçmen, hareketleriyle normdan sapmış olmasa da benzer verilere sahip olduğu insanların norm dışına çıkması dolayısıyla çeşitli kısıtlayıcı uygulamalarla karşılaşabilmektedir. Bu bağlam düşünüldüğünde göçmenin devlet karşısında yalan söyleme ve kimliğini gizleme imkanı oldukça azalmış, herhangi bir suç işlemesine gerek kalmaksızın verisinin aynı gruba düştüğü insanların özellikleri dolayısıyla takibata uğrayabilen bir konuma gelmiştir. Böylelikle büyük veri Foucault’un bahsettiği anlamda hâlihazırda normdan sapmış olan bireyleri ele almak yerine eldeki verisine göre gelecekte sapma gösterebilecek olan kişiyi ele almaktadır: “Eski disiplin normdan sapmanın meydana gelmesini beklerken (...) diğeri bunu öngörmekte ve bu öngörüye göre hareket etmektedir” (de Laat, 2019: 323). Bu durum da kişinin verisi kendisiyle aynı özelliği taşıyan belirli bir grubun daha önce ilgili algoritmaya göre hata yapmış olmasıyla ilişkilidir ve kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanması zorunlu değildir. Bu da belirli gruplara yönelik ayrımcılığı akla getirmektedir (de Laat, 2019). Bauman ve Lyon gözetim konusunu ele aldıkları çalışmalarında stratejik işlevinin “bir azınlığın profilini ‘istenmeyen’ olarak çıkarmak”

olduğunu söyleyerek “Ban-optikonun üç özelliği” olduğunu söylemektedir: “liberal toplumlar içerisinde istisnai bir güce sahiptir (olağanüstü haller rutinleşmiştir), profiller çıkarır (gelecekteki olası davranışlarından korkulan bazı grupları ve tedbir olsun diye dışarıda bırakılmış insan kategorilerini ötekileştirir) ve dışlanmayan grupları normalleştirir (malların, sermayenin, bilginin ve insanların serbest dolaşımına inanılmasını sağlar)” (Bauman ve Lyon, 2013: 76).

Bu bağlamda önemli bir çalışma yapan Broeders’in *Almanya ve Hollanda’daki Düzensiz Göçmenlerin Dijital Gözetimi* (2009) isimli kitabı büyük verinin göçmenler ve göç yönetimi üzerindeki etkilerini ele almakta olup devletlerle göçmenler arasındaki ilişkinin teknoloji gelişim süreci bağlamındaki değişimi açısından önemli bir örnek sunmaktadır. Avrupa’da bu göçmen grubu özellikle 90’lardan sonra odak noktası hâline gelmiştir. Petrol kriziyle birlikte göçmenlere yönelik bakış değişmiş ve bugünkü hâlini almaya başlamıştır. (Broeders, 2009: 62-63). Avrupa devletlerinin belgesiz göçmenleri engellemeye çalışmasına rağmen bu göçmenlerin sayısı artmaktadır. Bu süreçte göçmen karşıtı politika sınırdan yerele inmiştir. Bu süreçte önce politika belgesiz göçmenlerin resmi kurumlardan destek alamaması biçiminde uygulanmıştır. Bu noktada temel amaç düzensiz göçmenin kurumlara girmesinin engellenmesi olmuştur. Daha sonra çalışmalar göçmenlerin tespit edilip ülkeden çıkarılmalarına doğru yönelmiştir (Broeder, 2009: 23). Broeders’in ifade ettiğine göre iç göç politikalarının geliştirilmesinde asli faktör Avrupa Birliği’dir. Yazar bu bağlamda panoptikon kavramına ilişkin tartışmaları ele alarak literatürde bu kavramın kullanımına yönelik üç önemli itiraz olarak gözetim objelerinin panoptik kurumlara bağlı olmamasını; gözetimin tasnif edilenleri kontrol etmekten ziyade toplumsal tasnif için yapılmasını ve amacının düzeltme değil dışlama olmasını sayar (Broeers, 2009: 34-36). Göçmenlerin kontrolü daha akışkan sınırların varlığını gerektirmektedir. Gözetim koruma ile kontrol arasında gidip gelen bir süreçtir (Broeders, 2009: 39). Broeders iç gözetim ve kontrolün hedefinin içeridekileri dışarıdan ayırmak olduğunu söylemektedir. Devlet içeriği gözetlemekte ve düzensiz göçmenleri teşhis etmeye çalışmaktadır. Devlet göçmeni ülke içindeki kurumlardan ya da tamamen devletten dışlayabilir. Bilgi iletişim teknolojileri ikinci dışlama türünün yapılmasını kolay

hâle getirmiştir. Böylece teknolojik gelişmenin bürokrasiye dahil oluşu göçmenlerin biyometrik verileri ile eşlenip teşhis edilebilmesini ve dışlanabilmelerini uygulanabilir hâle getirmiştir. Bu hâlde özellikle düzensiz göçmenler için anonimlik kalmamıştır. Teşhis ve dışlamada teknolojik ürünlere fazla yaslanılması sonunda sürecin karar verenlerinin algoritmalar ve karar ağaçları olmasını sağlamaktadır. Broeders göç ve geri göndermelerde kimliklerin merkezi önem kazanmasıyla kişinin bilgileri ile kişi arasında inkar edilemeyecek bir bağlantı olarak biyometrik verileri kullandıklarını ve birbiriyle bu verileri paylaşan devletlerin amaçlarının hareket hâlindeki nüfusların kontrolü olduğunu söylemektedir (Broeders, 2009: 46-47). Yine Broeders'e (2009: 49) göre göçe ilişkin söylemdeki olumsuz havaya rağmen devletlerin aktif politikaları ile söylemi arasında farklılıklar olabilmektedir. Bunda da ülkelerdeki siyasal kurumların etkisi vardır. Örneğin Amerika'da göçmenler siyaseti lobi üzerinden etkileyebilmektedir. Düzensiz göçmenler toplumsal ağları, hukuki, yarı hukuki ve enformel kurumlar vasıtasıyla politikaya etkide bulunurlar. Siyasetçilerin kullandıkları politik söylemin seçilme amacı da politik olabilir, söylemde dile getirilenler pratikte tam olarak uygulanmayabilir. Hatta bunun böyle olmasını devletler de istiyor olabilir. Nitekim hukuk da devletin siyasetçiler tarafından dile getirilen bu politik söylemi uygulamaya koymasına müdahale edebilir. Yerel ve ulusal düzeyde kurumlar arasındaki düşünce farklılıkları da boşluklara sebep olabilir. (Broeders, 2009: 49-50). Göçmenler zamanla oluşturulan sosyal sermaye ve gayrimeşru kurumlar (*bastard institutions*) vasıtasıyla gözetimi bir noktada atlatabilirler (Broeders, 2009: 53).⁴ Bilgilerini manipüle etmek de yollardan birisidir. Fakat biyometrik verilerin alınması bu yolu tıkamaktadır (Broeders, 2009: 55).

Broeders'in (2009) çalışmasında da görüldüğü üzere Almanya ve Hollanda örneğinde göçmenlerin biyometrik verilerinin elde edilmesi devletin onlar üzerindeki

⁴ Bu kurumlara ilişkin tartışma Broeders'te (2009: 53) şöyle geçmektedir: "Düzensiz göçmenler gözden ırak kalmak için gittikçe artan bir biçimde kayıt ve resmi belge gerektiren resmi kurumlardan uzak durmaktadır. Tıpkı çok sayıda düzensiz göçmenin çalışmak için kayıtdışı ekonomiye bel bağlaması gibi iş, mesken, ilişkiler ve belge elde etme alanlarında da enformel "kayıtdışı" pazarlara gittikçe artan bir biçimde bel bağlamaktadırlar. Bu enformel pazarlar gayrimeşru kurumlar (Hughes 1994) ya da paralel kurumlar (Mahler 1995) olarak sınıflandırılabilir."

gözetim gücünü artırmıştır. Teknolojik aletlerin ve çözümlerin kullanımındaki artışa koşut olarak göçmenlere ilişkin daha fazla veri elde edilmekte ve bunlar teknoloji yardımıyla kimlik bilgilerinin kontrolü gibi çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye’ye bakacak olursak, 2015 yılında Abbasoğlu Özgören ve Akadlı Ergöçmen tarafından sunulan “Türkiye’de Uluslararası Göç Verisi ve Sınırlılıkları” isimli bildiride uluslararası göç verisini toplayan kurumlar “Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Dış İşleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü” olarak sıralanmıştır (Abbasoğlu Özgören ve Akadlı Ergöçmen, 2015: 84). Bu çalışma GİGM’in henüz yeni kurulduğu zamanlarda yayınlandığı için GİGM öncesini görmek bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışmada TÜİK’in temel görevinin diğer kaynaklardan gelen verileri toplamak olduğu; verilerin farklı kurumlar tarafından toplanması dolayısıyla mükerrer veri durumunun ortaya çıktığı; göç verisinin idari sebeplerle toplandığı, bir merkez tarafından idare edilen bir süreç olmayıp kurumlar arasında iş birliği eksiklikleri olduğu; göç verisinin kısmen elektronik kısmen kağıtlarda tutulan kayıtlara dayandığı ifade edilmektedir. GİGM’in kurulması sonrasında bir süre POL-NET sisteminden faydalanılmış ve daha sonrasında Göç-Net sistemine geçilmiştir (Yakar ve Südaş, 2019: 134). Bir önceki cümlede referans verilen Yakar ve Südaş’ın çalışmasında yer alan bir dipnota göre “her bir yabancı için biyometrik veriler de dahil olmak üzere 50 farklı parametrede veri” girilmektedir. Literatürdeki bir boşluk olarak göçmenler konulu bu veri sistemine ilişkin akademik çalışmalar bulunmamaktadır.⁵

⁵ Basına yansıyan haberlere bakıldığında biyometrik verilerin toplanmasında sahip olunan imkanlarda gelişmeler olduğu görülmektedir. Örneğin cnnturk.com sitesinde 07.02.2021 tarihli bir habere göre HavelSan desteğiyle parmak izi tanıma sistemi geliştirilmiş olup Mart itibarıyla Göç İdaresi’nde kullanılması amaçlanmaktadır. Habere göre “projenin ilk fazında parmak izi tanıma ürünü, ikinci fazında ise olay yeri parmak izi tanıma ürünü geliştirilecek. İlerleyen süreçte ise avuç içi izi, yüz, göz ve ses tanıma teknolojileri içeren ulusal biyometrik veri yönetim sistemlerinin kurulması” amaçlanmaktadır (CnnTürk, 2021). İçişleri Bakanlığı’nın internet adresinde yer alan bilgilere göre ise “Halen yabancı menşeli biyometrik veri sistemlerini kullanan Türkiye; böylelikle kendi imkânlarıyla biyometrik veri sistemi geliştiren dünyadaki 7. ülke olacak”tır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2021).

Tablo 3. 2015 öncesi göç verileri-1. kısım (Abbasoğlu Özgören ve Akadlı Ergöçmen, 2015: 86)⁶

	Türkiye’deki yabancılar		Yabancı çalışanlar
Kurum	TÜİK	Emniyet Genel Müdürlüğü	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Açıklama	Sayımdan beş yıl önce yurtdışında ikamet eden de facto nüfus	Akış ve stok veri	Yabancılarla verilen çalışma izinleri
Toplama Yöntemi	Sayımlar	Kayıtlar	Kayıtlar
İçe/Dışa	İçe	İçe	İçe
Detayı	Toplam, uyruk, yaş, cinsiyet, şu anki ikamet ettiği il	Toplam, uyruk, yaş, cinsiyet, şu anki ikamet ettiği il	Toplam
Uluslararası Kaynaklar			
...’dan sonra	1995-2000		2003
Yayınlanma sıklığı	Nüfus sayımları	2009 yılı itibariyle POLNET veritabanından elde edilebilmesi planlanmıştır. Henüz mevcut	Yıllık

⁶ Bu tablo Abbasoğlu Özgören ve Akadlı Ergöçmen’in Türkiye’de Uluslararası Göç Verisi ve Sınırlılıkları isimli bildirisinden iki parçaya ayrılarak alıntılanmıştır.

		bulunmamaktadır.	
--	--	------------------	--

Tablo 4. 2015 öncesi göç verileri-2. kısım (Abbasoğlu Özgören ve Akadlı Ergöçmen, 2015: 86)⁷

	Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları	Yurtdışına yapılan Türk işçi göndermeleri	Sığınmacılar, mülteciler, yasadışı göç
Kurum	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Emniyet Genel Müdürlüğü
Açıklama	Yurtdışında oturma izni olan T.C. vatandaşları	Yurtdışına İŞKUR kanalıyla gönderilen işgücü	Oturma izinleri, sığınma ve mültecilik başvuruları
Toplama Yöntemi	Kayıtlar	Kayıtlar	Kayıtlar
İçe/Dışa	Dışa	Dışa	İçe
Detayı	Toplam, Cinsiyet	Toplam	Toplam, uyruk, yaş, cinsiyet, başvurma nedeni
Uluslararası Kaynaklar	OECD, EUROSTAT, ülkelerin ürettiği istatistikler		BMMYK

⁷ Bu tablo Abbasoğlu Özgören ve Akadlı Ergöçmen'in Türkiye'de Uluslararası Göç Verisi ve Sınırlılıkları isimli bildirisinden doğrudan alıntılanmıştır.

...’dan sonra	1970 (kısmen)	1961	
Yayınlanma sıklığı	Yıllık (Gidilen ülke ve illerin 2011’e kadar MERNİS sistemine kaydedilmesi planlanmaktadır)	Yıllık/aylık	2009 yılı itibarıyla POLNET veritabanından elde edilebilmesi planlanmıştır. Henüz mevcut bulunmamaktadır.

Göçmenlerin verilerini tutan yapılardan birisi de belediyelerdir. Türkiye’de belediyeler, göçmenlere sunacakları hizmetlere ilişkin kanuni bir temel bulunmamasına rağmen Hizmetler Kanunu’nun “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir” maddesine dayanarak göçmenlere hizmet etmektedir (Yanar, 2019: 71). Yanar İstanbul’daki belediyelerin göçmen politikalarını incelediği çalışmada belediyelerin göçmenlerle ilgili olarak tuttıkları veri sistemlerini de incelemeye tabi tutmuştur ve “Sahada araştırma yapan, kapsamlı bir veri tabanına sahip olan ve verilerin güncelliğini sistematik bir şekilde yapan tek belediye Sultanbeyli’dir” demektedir. Yanar, diğer belediyelerde de veri sistemlerinin olduğunu fakat bunların göçmenlerin başvuruları üzerine güncellendiğini ifade etmektedir. Sultanbeyli Belediyesi verilerdeki belirsizliği önlemek amacıyla Sukom’u (Suriyeli Kayıt Otomasyon Merkezi) kurmuş ve 80 soru dahilinde toplumsal ve ekonomik tespitler yapılmıştır. Merkeze gelmemiş olanların evlerine gidildiği ifade edilmiştir. Yanar çalışmada Küçükçekmece Belediyesi’nde de özel bir veri tabanının mevcut olduğunu; Bağcılar Belediyesinde bir “Elektronik Belge Sistemi”nin olduğunu fakat mültecilerin hareketliliklerinin bu veri sisteminde büyük sorunlar oluşturduğunu ifade etmektedir. Küçükçekmece’de sistemde kayıtlı olanın üstünde göçmen yaşamakta ve bunun takibi yapılamamaktadır. Zeytinburnu’nda mültecilerin bilgileri genel veri tabanında yer almakta, Sultangazi’de yapılan faaliyetlere katılanların bilgileri dijital olarak saklanmakta, Şişli ve Avcılar’da özel yazılım bulunmamasına rağmen iletişime

geçilen ve yardım verilen kişilerin kayıtları tutulmaktadır (Yanar, 2019). Yanar'ın çalışmasında da görüleceği üzere belediyelerin kullandığı ortak, devlet kurumlarının sistemleriyle entegre veri sistemleri bulunmamaktadır. Her belediye kendi içinde bir politika yürütmekte, bunun sonucu olarak veriler farklı belediyelerde farklı usullerle tutulmaktadır.

Bunlar dışında göçmenlerin verilerinin hizmet aldıkları sivil toplum kuruluşlarının ve hükümetlerarası kurumların sistemlerinde de yer aldığını söyleyebiliriz. Bu kurumlar, özellikle de hükümetlerarası kuruluşlar büyük veri ve göçmenlerin kesişiminde yer alan projelerde verilerin sağlanmasından çok bu programlara destekçi bir rolde bulunmaktadır. Bununla birlikte büyük veri çalışmaları için asli kaynağı telefon şirketleri, internet siteleri gibi mecralar ellerinde bulundurmaktadır. Bu kurumların verileri herkesle paylaşılmamakta olup çeşitli projeler ve yarışma programları dahilinde araştırmacıların kullanımına sunulmaktadır. Düşük ve orta gelirli ülkelerde özel şirketler kalkınma bağlamında önemli bir güç olarak ortaya çıkabilmektedir. Böylece şirketler eskiden verilerin sahibi olan devlet yerine yeni bir güç odağı olarak ortaya çıkmakta ve ülke ile ilgili olarak düzenlenebilecek kalkınma projelerinde kamunun önemli bir ortağı olarak sahneye çıkabilmektedir. Veriye sahip olmaları, gözetim güçlerini ellerinde bulundurmaları bu kurumlara etkileme gücü de vermektedir (Taylor ve Broeders, 2015)

Büyük veri ve büyük veriyle ilgili konular gittikçe önem kazanan rolleriyle birlikte etik tartışmalara da konu olmaktadır. Bu tartışmalar ortaya çıkan teknolojilerin etik bir biçimde kullanımı bakımından büyük önem taşımaktadır. Takip eden bölümde bu eleştiriler ele alınmaktadır.

2.4. Etik

Büyük veri kullanılan teknoloji ya da kullanılan alan bağlamında faydaları yanında çeşitli zararlara da yol açabilmektedir (Martin, 2015). Taylor (2017), dünyada yaygın bir şekilde gerçekleşmekte olan verileşmenin vatandaşlık, özgürlük, sosyal adalet gibi hususlarda ne gibi etkileri olabileceğinin çok fazla araştırılmadığına işaret etmekte ve büyük veri teknolojilerinin genel olarak gösterilen aksine “ulaşım, kullanım ve etki

bakımlarından” nötr olmayacaklarını ifade etmektedir. Büyük veriye ilişkin etik açmazı Kantçı, faydacı, toplumsal sözleşmeci ve erdem etiği perspektiflerinden değerlendiren Herschel ve Miori (2017) sonuç olarak genel anlamda olumsuz bir noktaya ulaşır. Büyük verinin toplanması ve analizi sürecinde kişi bizzatı bir amaç olarak görülmemekte, verinin analiziyle elde edilecek kâr ve zarar muğlak kalmaktadır. Büyük verinin üç ana açmazından söz eden Richards ve King (2013) bunları şeffaflık, kimlik ve iktidar açmazları olarak işaretlemektedir. Onlara göre büyük veri dahilinde bireysel veriler toplanıp bunlarla işlemler yapılırken bu bilgilerle yapılan işlemler bireylere karşı hukuki, ticari bir mahremiyet ile kapalı tutulmaktadır. Bu durum büyük verinin şeffaflık açmazını ifade etmektedir. Kimlik açmazı seçimlerin manipülasyonla etki altına alınmasına işaret ederken iktidar açmazı toplumu dönüştürme gücü ile tavsif edilen büyük verinin bunu yöneticiler lehine toplumlar üzerinde gerçekleştirmesini ifade etmektedir. Richards ve King tarafından betimlenen bu üç açmaz, göçmenlerin durumlarında da şu veya bu şekilde görülebilmektedir. Bu açmazlar birey ve grup mahremiyetleri, açık verinin fayda ve zararları, verinin iktidar ilişkilerine etkileri gibi çeşitli temalar bağlamında tartışılmıştır. İlerleyen paragraflarda öncelikle bireysel mahremiyet konusu ele alınıp bireysel mahremiyetin korunmasıyla ilgili tartışmalara girilmektedir. Bu bağlamda mesleki mahremiyete temas edildikten sonra duruma ayak uydurma çabalarından bahsedilmektedir. Mahremiyet konusunun ardından ilişkili bir konu olarak açık veriye yönelik etik eleştiriler ele alınmaktadır. Bunun akabinde toplumsal mahremiyet tartışmalarına girilecek ve büyük veriye yapılan eşitsizliği artırma eleştirisinden bahsedildikten sonra son olarak sosyal bilimler bağlamında mevcut etik meseleler ele alınmaktadır.

Daha önce belirtildiği üzere modern toplumda yaşayan bireye ait verilerin cihazlarla kaydedilmesi için kişinin özel bir çaba sarf etmesi gerekmemektedir. Telefonu, bilgisayarını, otobüs kartını bastığı cihaz, önünden geçtiği binanın güvenlik kamerası gibi bir sürü teknolojik alet tarafından hareketleri ve eylemleri kayıt altına alınmaktadır. Bu verilerin büyük kısmı kişilerin onayları sorulmadan alınmakta ve bu bilgiler arasında kişinin öğrenilmesini istemeyebileceği bilgiler bulunabilmektedir. Dahası büyük verinin

önemi buralarda toplanan verilerin analiz edilerek belirli bir organ için fayda elde edilmesine dayanmaktadır. Kişilerin biriken verileri, bu verileri toplayanlarca, ya da toplayıcıların anlaştığı uzmanlarca toplayanlar adına, ya da toplayıcıların anlaştığı şirketlerce kendileri için analiz edilebilmektedir. Bunun sonucunda kişisel veriler Richards ve King'in (2013) belirttiği gibi kişiye belirli bir ürünü aldırma yönünde ya da siyasi görüşünü belirli bir partiye oy verecek şekilde manipüle etmeyi kapsayabilmektedir (Ergen, 2018, Filibeli, 2019). Bunun yanında yaşanan sorunlardan birisi de bu gibi ortamlarda toplanan verilerin ihlale uğrayabilmesi, siber saldırılara açık olabilmesidir. Bu bağlamda mahremiyet büyük veri etrafında meydana gelen temel etik tartışmalardan birini teşkil etmektedir.

Mahremiyet etrafındaki etik tartışmaları alevlendiren hususlardan biri, paylaşılan verilerin izlerinin sürülememesi için kullanılan koruma ve kimliksizleştirme tekniklerinin yetersiz kalabilmesidir. Verilerin korunması için geliştirilmiş olan ve kullanılan birçok teknik olmasına rağmen bunlar büyük veri çağına yetecek durumda değildir (Eyüpoğlu, Aydın, Sertbaş, Zaim ve Öneş, 2017; Tene ve Polonetsky, 2011; Uçar ve İlkılıç, 2019). Kimliksizleştirme tekniklerinin işe yararlığına dair tartışmalar mevcut olup bu tekniklere yönelik sert eleştirilerle birlikte bu eleştirilerin abartılı olduğunu söyleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Tüm kimliksizleştirilmiş verilerin izlerinin sürülebileceği gibi beyanların doğru olmadığını vurgulayan Cavoukian ve Castro'nun (2014) kimliksizleştirme taraftarı makalesi bunlardan bir tanesidir. Bunun karşılığında Narayanan ve Felten (2014) kimliksizleştirmenin aleyhine görüş bildirmekte ve kimliksizleştirmenin ne kadar işe yaradığını nicel olarak ölçmeye çaba gösteren çalışmaların sahte bir güvenlik hissi verebildiğini söylemektedir. Verilerin içinde bulunduğumuz bağlamda nasıl korunabileceğine ilişkin kriterler koyma çabaları çok çeşitli kurumlar bünyesinde çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Örneğin Uluslararası Kırmızı Haç Komitesi (ICRC) ve Brüksel Mahremiyet Merkezi (BPH) iş birliği ile yazılan veri koruma el kitabı insani müdahalede bulunan kurumların veri koruma sürecine destek vermek amacıyla hazırlanmıştır. El kitabında kişilerin verilerinin korunmasının mutlak bir hak olmadığı fakat insan haysiyetinin korunması ile birlikte düşünülerek orantılılık ilkesi içinde diğer hak ve

özgürlüklerle dengelenerek karar verilmesi gerektiği söylenmektedir. Bu el kitabına veri korumaya ilişkin çeşitli hususları ihtiva eden bir kontrol listesi eklenmiştir (Kuner ve Marielli, 2017).

Büyük veri kimi mesleklerin özelliği olarak korunmakta olan mahremiyet ilkesine de zarar verebilmektedir. Günümüzün klasik mahremiyet anlayışını sürdürmenin mümkün olmadığı bir dünya olduğu ve günümüzde karşımıza çıkan bu durumla ilgili yeni aksiyonlar almamız gerektiği iddia edilmiştir. Bu manada tıp alanında yaşanmakta olan mahremiyet krizine cevaben Alman Etik Konseyi hazırladığı raporda Veri-Hakimiyeti (*Datensouveranitat*) kavramını kullanmıştır. Kavram “büyük verinin getirmiş olduğu imkan ve risklerle sorumlu ve bilgili bir şekilde informatik bireysel özgürlüğün şekillenmesi olarak tanımlanmakta”dır. Büyük verinin meydana getirdiği değişiklikler bu gibi etik tartışmalara yol açmakta ve konunun ele alınması için yeni kavramların önerilmesine neden olmaktadır (Uçar ve İlkılıç, 2019).

Mahremiyet bağlamında eskiden kalma, mahremiyet içeren veriler prosedürü çerçevesinde düşünmenin günümüzde mümkün olmadığını düşünen ve fayda ile risklerin dengelendiği bir yolu öneren araştırmacılar bulunmaktadır (Tene ve Polonetsky, 2011). Purtova (2018) günümüzde verileri artık bireysel ve bireysel olmayan şeklinde ikiye ayırmaktan vazgeçip bütün verileri kişisel olarak kabul etmemiz gerektiğini ileri sürmektedir. Ona göre gelecekte neredeyse her bir veri bir şekilde kişilerle ilişkili olacaktır. Bu durumda tartışılması gerekenin klasik bireysel-bireysel olmayan veri meselesi yerine veri işleme süreçlerinin korunma boyutlarıdır.

Büyük veri ve mahremiyetle ilgili tartışmalardan bir kısmı da açık veri konusu etrafında dönmektedir. Açık veri “herhangi bir kimse tarafından, herhangi bir sebeple özgür bir biçimde kullanılabilir, değişiklik yapılabilir ve paylaşılabilir” olan veridir (The Open Definition, t.y.). Açık veri savunucuları verilerin özgür bir biçimde kullanılabilir hâlde paylaşılmasından politik ve ekonomik bir takım faydalar ummaktadır. Bu faydalardan birisi açık veri ile birlikte kamusal işlemlerin şeffaflığının artırılmasıdır. Bir diğer fayda da verilerden elde edilecek bilgilerle birlikte açık veriyi kullanan şirketlerin

daha fazla alım-satım yapması, hizmet üretmesi ve nihayetinde de daha fazla vergi, kazanç üreterek devlete katkı sağlamasıdır (Huijboom ve Van den Broek, 2011). Açık veriden bu şekilde bir verim alınıp alınmadığı uzun zamandan beri tartışılan hususlardan bir tanesi olsa da o yıllar içerisinde daha çok kişi ve kurum tarafından savunulmaya başlanmış ve açık veri aktivistleri tarafından kullanılan bu ibare yakın zamanda kimi hükümet yetkililerince programlarına dahil edilerek politika içerisinde önemli bir yere oturmuştur (Gray, 2014). Bu bağlamda Uluslararası Açık Veri Konferansı düzenlenmekte ve çeşitli ülkelerden gelen katılımcılarla farklı bağlamlarda açık veriye dair tartışmalar yürütülmektedir (Davies, Walker, Rubinstein ve Perini, 2019, s. 1:9). Açık verinin yükselişini gösteren temel örneklerden birisi de Barack Obama'nın hükümette şeffaflığı arttırmayı istediğini, hükümet verilerini makina tarafından okunabilir ve açık hâle getirdiğini belirttiği beyanlarıdır (The White House, 2013).

Açık veri hareketinin dünyada yakaladığı popülerite karşısında ona yönelik çeşitli eleştiriler yer almaktadır. Bu eleştiriler genel olarak açık veriye tamamen karşı olmak yerine onu çeşitli yönleri açısından geliştirme ya da değiştirme odaklıdır. Açık veriye yönelik dört temel eleştiriyi ele alan Kitchin (2013) bunları fon ve sürdürülebilirlik, iyiniyetlilik politikası ve güçlünün güçlendirilmesi, fayda ve kullanışlılık, kamusal hizmetlerin neoliberalleştirilmesi ve piyasalaştırılması başlıkları altında ele almaktadır. Fon ve sürdürülebilirlik meselesi temel olarak açık veri hizmetlerinin idame ettirilmesinde yükün kim tarafından nasıl kaldırılacağı konusunu merkez almaktadır. Kitchin (2013) bu tartışmalarda genel olarak ilgili masrafların kamu idaresi tarafından karşılanmasının beklendiğini fakat bu masrafların bir şekilde açık veri dolayısıyla ortaya çıkacak ekonomik değer dolayısıyla tazmin edilebileceğinin belirtildiğini belirtmektedir. Bununla birlikte her türlü verinin ekonomik değer üretecek mahiyette olmadığını öne sürmekte ve hükümet tarafından ilgili hizmete tahsis edilen ödeneklerin azalması durumunda veri kalitesi gibi çeşitli hususlarda düşüş yaşanabileceğini belirtmektedir. İyiniyetlilik politikası ve güçlünün güçlendirilmesi hususu temel olarak açık veri tartışmalarında kavramların genel olarak sanki nötrlermiş gibi sunulmalarının açık veri savunucularının politikalarını örttüğünü gündem etmektedir. Açık veri kavramı da belirli bir tarihsel

bağlam içerisinde oluşmuştur ve nötr değildir (Gray, 2014). Açık verinin daimî olarak faydalı olacağı şeklinde kimi açık veri taraftarlarınca savunulan imaj gerçekleri yansıtmamaktadır. Açık veri savunucularının açık veri ile birlikte ortaya çıkarmayı düşündükleri ana faydalardan birisi olan demokratik katılım ve şeffaflık açık veri sadece sermaye sahiplerinin istek ve hedeflerine hizmet edecek şekilde ortaya konulursa elde edilemez. Vatandaşlar açık verileri analiz etmekte kullanılacak araçlara ya da bu araçların bilgisine genel olarak sahip değildir. Verilerin açılması otomatik olarak bu verileri yorumlama ve kullanabilme yetisine sahip olan sermaye gruplarının hizmetine bu verilerin sunulması anlamına gelecektir. Bu bağlamda Gurstein (2011) açık verinin ezilen kesimler için nasıl bir etkisi olacağını sorgulamakta ve açık verinin dijital bölünme tartışmalarında gördüğümüz tarzda bir “verisel bölünme” ortaya çıkarabileceğini iddia etmekte ve belirli bazı tedbirler alarak veriye erişenlerle erişmeyenler arasındaki farklılıkların azaltılması gerektiğini belirtmektedir. Kitchin (2013) bu bağlamda çokça örnek verilen Hindistan’daki bir açık veri projesinin doğurduğu olumsuz sonuçlardan bahsetmektedir. Arsa kayıtlarının açık veri hâline getirilmesi neticesinde dar gelirlielerin tarafında olduğunu belirten proje dar gelirlielerin aleyhine bir sonuç üretmiş ve dar gelirlielerin ellerindeki kimi yerlerin de maddi durumu iyi olanların eline geçmesine sebep olmuştur. Gurstein (2011) veriye erişim ve yorumlamada halka yönelik olarak sağlanacak eğitimlerin bu konudaki önemine dikkat çekmektedir. Kitchin (2013) faydalılık ve kullanılabilirlik başlığı altında verilerin sunulma biçimindeki eksiklikler, sitelerdeki eksiklikler, verilerin önemi gibi meseleleri odağa almıştır. Kitchin (2013) açık verilerin sunulduğu sitelerde yer alan verilerin çoğu zaman çok karmaşık formatlarda yer aldığını; bu gibi sitelerin analizi kolaylaştıracak araçlardan yoksun olduğunu belirtmektedir. Yine bu sitelerde yer alan verilerin ne kadar önemli veriler olduğu konusu da tartışmaya açılmıştır. Bu sitelerin çoğunda yer alan verilerin açılmasında sakınca görülmeyen ama aynı oranda pek önemli de olmayan veriler olduğu; önemli olan kimi verilerin hassas, mahrem bilgiler içermesinden dolayı açılmadığı belirtilmiştir. Bu gibi sorunların çoğunun ilgili açık veri sitelerinin yazılım yarışmaları sonucunda ortaya çıkmış platformlardan oluşmalarından kaynaklandığı; bu gibi platformların takibinin yapılmadığı, devamının getirilmediği; ilgili

yarışmalara katılan yazılımcıların verilerin alındığı alanlarla ilgili bilgilerinin sınırlı olduğu ve bunun da yaptıkları işe yansıdığı; yazılımcıların toplumun genelini yansıtmayan bir örneklemeden geldikleri ve genel olarak sorunların teknik yaklaşımlarla çözülebileceğini düşündükleri belirtilmiştir. Porway (2013) bu tarzda yapılan kod yarışmalarını eleştirmekte ve bunların daha çok sorun çıkarabileceğini öne sürmektedir. Sorunların iyi tanımlanması gerektiğini; sorunların çözümü için ilgili alanları iyi bilen uzmanlara gerek olduğunu; verinin alanı tanımayan kişileri yanıltabileceğini belirtmektedir. Kitchin (2013) bunların yanında bazı açık veri kaynaklarının ilk başlarda bir beklenti oluşturdukları ama bu beklentiyi karşılamadıkları belirtmektedir. Son madde olan kamusal hizmetlerin neoliberalleştirilmesi ve piyasalaştırılması yine açık veri kaynaklarının savunucularının politik yönelimlerini baz almaktadır. İngiltere örneğinde büyük şirketler savunmaya başlayana kadar açık verinin büyük ses getirmede; açık verinin farklı ajandalara sahip farklı gruplar tarafından savunulduğu belirtilmiştir (Gray, 2014). Kitchin (2013) açık veri savunusu yapan şirketlerin kamusal verilerin açılması ile birlikte önemli bir bilgiyi ücretsiz bir biçimde elde edebileceğini ve bunun karşılığında bunu ücretsiz bir biçimde sunan kamu kurumlarının zayıflayabileceğini; bu hizmetlerin özel şirketlere rekabet usulü ile ihale edilmesinin kurumların veri okuryazarlığını zayıflatacağı ve nihayetinde kamunun özelden bu hizmeti satın almasına götüreceğini öne sürmektedir. Yine bu bağlamda Levy ve Johns (2016) bilimde ve kamuda yükselen şeffaflık talebi karşısında şeffaflık argümanının aslında bilimsel amaçlar dışında farklı politikaları hedefleyen söylemlerce “truva atı” olarak öne sürüldüğünü söylemektedir.

Açık veriye yönelik talebi ve ortaya çıkardığı eleştirileri göz önüne alan yetkililer çeşitli biçimlerde bu karşıtlığı aşmaya çalışmaktadır. Örneğin Seattle’da alanın uzmanları tarafından risklere ilişkin çalışmalar yapılmış ve ilgili değerlendirmeler kamusal yorumlara açılmıştır. Bunun sonucunda da gelen yorumlar dikkate alınarak Ocak 2018’de “Seattle Şehri Açık Veri Risk Değerlendirmesi” isimli metin yayınlanmış. Seattle açık verilerinin kalitesi ve etik hassasiyeti ile Future of Privacy Forum tarafından model kent olarak belirlenmiştir (Future of Privacy Forum, 2018).

Mahremiyetle ilgili tartışmalardan bir kısmı da birey mahremiyetinin ötesinde

toplumsal mahremiyete odaklanmaktadır. Bu bağlamda mahremiyet araştırmaları genel olarak bireysel haklar çevresinde dönmekteyken grup mahremiyetinin çok fazla konu edilmediğine dikkat çekilmiştir. Gruplar hakkında toplanan veriler onları manipüle etmek için kullanılmakta, verisi dolayısıyla kategorize edilen grup üyesi çeşitli mahrumiyetler yaşayabilmektedir (Zwitter, 2014). Büyük veri herkes için aynı anlamı taşımakta olan bir kavram değildir. Taylor (2017) özgürlükler ve ihtiyaçlar temelinde dönen tartışmanın eksikliklerine işaret ederek liberal bireysel insan hakları çerçevesi dışında, çözümü bireysel düzeyde hak aramada ya da özgürlüklerde görmeyen başka bir anlayışın gerekliliğine dikkat çekmektedir. Hindistan’da sosyal yardımların dağıtılması için kurulan bir sistemle göçmenlerle ilgili çeşitli verileri takip ederek ülkeleri göçmen akımlarına karşı uyarı yazılım üzerinden iki olumsuz örneği ele almaktadır. Veri adaleti çerçevesinde dönen tartışmalara giren Taylor bunları üç temel başlıkta ele almaktadır. İlk yaklaşımdakiler verinin hâlihazırda mevcut olan iktidar ilişkilerini güçlendirmesine odaklanmakta ve bunun çözümüyle ilgili olarak açık veriye işaret etmektedir. İkinci yaklaşım dağıtıcı adaletin sağlanması bağlamında yoksulların görünür kılınmasına odaklanmaktadır. Üçüncü yaklaşım da “*dataveillance*” kavramı bağlamında bu fenomenin sosyal adalet organizasyonlarının faaliyetlerine olan etkisine odaklanmaktadır. Taylor görünürlük, teknoloji ile etkileşim ve ayrımcılığa uğramama temelleri üzerinden yeni bir veri adaleti çerçevesi öne sürmektedir. Görünürlük temsile erişim ve bilgi mahremiyeti; teknoloji ile etkileşim verinin faydalarını paylaşma ve teknoloji seçimlerinde otonomi; ayrımcılığa uğramama önyargıya karşı çıkabilme yetisi ve ayrımcılığı önleme ayaklarından oluşmaktadır.

Bireysel mahremiyet ve grup mahremiyeti tartışmalarından tamamen ayrı olmayan ve ortak bir tema olarak görülen bir husus da büyük verinin hâlihazırda var olan eşitliksiz ilişkileri daha da derinleştireceği düşüncesidir. Literatürde tartışılan konular arasında Küresel Kuzey ile Küresel Güney, devlet ile vatandaş, devlet ile göçmen, şirket ile vatandaş gibi çeşitli bağlamlar yer almaktadır. Taylor (2017) teknolojik devrimin teknik boyutta kaldığını sosyal adalet gündemiyle ilintilendirilmediğini söylemektedir. Verinin eşitliksiz ilişkileri derinleştirme amacı olarak kullanılmasını ele alan literatürlerden birisi

de “veri sömürgeciliği” literatürüdür. Couldry ve Mejias (2018) yaşanmakta olan süreci klasik sömürgeciliğin bir devamı olarak görmekte ve klasik sömürgeciliğin sanayi kapitalizminin ortaya çıkışında oynadığı role benzer şekilde veri sömürgeciliği de kapitalizmin ne olduğunu bilmediğimiz gelecek safhasını hazırlamakta olduğunu ileri sürmektedir. Onlara göre bu yeni sömürgeciliğin iki ana kutbu Amerika ve Çin olacaktır.

Bu tartışmaların özellikle sosyal bilimsel alanda cereyan eden kısmına bakacak olursak dijital çağda sosyal bilimsel araştırmalar yapma üzerine yazan Salganik bu araştırmaların bazı etik sorunlarla karşılaştığını söylemektedir. Büyük veri kullanılarak yapılan araştırmalarda ortaya çıkan etik sorunlara dair Salganik (2016) haberleri ve onayları olmaksızın kullanıcıların deneye tabi tutulduğu Facebook; kişilerin onayı alınmaksızın okul bilgileri ile Facebook profillerinin eşleştirilip araştırmaya tabi tutulduğu, kamuya açıldığı ve kısa süre sonra okul isimlerinin tespit edildiği mahremiyet skandalı ve araştırmacıların çeşitli ülkelerde sansürlenene yayın organlarını tespit etmek için çeşitli ülkelere kişilerin bilgisayarlarından otomatik olarak yasaklı olabilecek sitelere girmeye çalışmalarına yol açan kod gönderme olayı olarak üç örnek vermektedir. İlk örnekte katılımcılar kendilerinden izin alınmamış olmasına rağmen toplu bir biçimde duygular konulu psikolojik bir deneye tabi tutulmuştur. Burada bilimsel çalışmalarda etik olarak riayet edilmesi gereken bilgilendirilme gibi hususlar atlanmış ve kişilere etkisi olabilecek bir çalışma yapılmıştır. İkinci çalışmada da Facebook profilleri ile okulda bulunan dosyaları eşleştirilen öğrencilerin verisi onlar bilgilendirilmeksizin internette bir tür anonimizasyon sonrasında yayınlanmış ama yine de ilgili verinin kamuya açılmasından kısa bir süre sonra araştırmacılar ilgili kod üzerine çalışarak öğrencilerin hangi okulda okuduğunu öğrenebilmiştir. Üçüncü vaka bir sansür araştırmasına aittir ve ilgili kodun bilgisayarlarına gönderildiği kişilerin yaşadıkları ülkelere bağlı olarak kişiler için tehdit teşkil edebilme ihtimali taşımaktadır. Yine burada bilimsel bir araştırma yoluyla kişilere zarar verebilme tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Araştırmalara ilişkin etik tartışmaların sonuç odaklılarla ödev ahlakı taraftarları arasındaki anlaşmazlık şeklinde açıklanabileceğini söyleyen Salganik (2016) onay almamanın eskiden de olabilmesine rağmen ölçeğin büyüdüğünü söylemektedir. Ona göre teknolojinin kurallardan hızlı

gelişiyor olması, soyut kavramlara bağlı normların hâlen tartışılmakta olması ve çok çeşitli alanlarla ilişkiye geçilmesi kurallar konusunda belirsizlik oluşturmaktadır. Çözüm olarak Menlo ve Belmont raporlarından yola çıkarak kişilere saygı (“kişilere saygı insanlara özerk varlıklar olarak muamele etmek ve arzularına ihtiram göstermektir” (Salganik, 2016: 295)), faydalılık (“faydalılık çalışmanızın risk/fayda profilini anlamak ve geliştirmek, sonrasında da dengeyi tutturup tutturmadığına bakmak” (Salganik, 2016: 296)), adalet (“araştırmanın risk ve faydalarının adil bir biçimde dağılmasını sağlamak” (Salganik, 2016: 298)) ve kanunlara ve kamu yararına saygı (“faydalılık ilkesini tüm önemli paydaşları içerecek şekilde münferit araştırmanın ötesine genişletir” (Salganik, 2016: 299)) prensiplerini ileri sürmektedir (Salganik, 2016: 294; Dittrich ve Kenneally, 2012).

Görüldüğü üzere büyük veri çevresinde dönen çok sayıda etik tartışma mevcut olup bunlar göç süreçlerinde ve araştırmalarında büyük verinin kullanılmasını da ilgilendirmektedir. Bu bölümle birlikte büyük veri, göç verisini ellerinde bulunduran kurumlar ve bunların göçmenlerle ilişkileri, büyük veriyle yapılan sosyal bilimsel çalışmalar ve etik tartışmalar ele alınmış olup bir sonraki bölümde günümüzde göç yönetiminde önde gelen aktörlerden birisi olan IOM’un Göç Veri Portalı sitesinin Veri İnovasyon Dizini’nde yer alan göç alanındaki büyük veri çalışmaları bu bölümlerde konu edilen bilgiler ışığında ele alınmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜK VERİNİN GÖÇ YÖNETİMİNDE KULLANIMI

Göç ve göç yönetimiyle ilgili birinci bölüm göç yönetimi söyleminin ortaya çıkışını, aktörlerini ve aktörlerin ilişkileri bakımından işaret ettiği eğilimleri göstermektedir. Buna göre göç yönetimi özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki, neoliberal ekonomi politikalarının damgasını vurduğu süreçte öne çıkmış olup hükümetlerarası kurumlar bu süreçte önemli aktörler olarak sıvrılmıştır. Göç yönetimi devletler, hükümetlerarası kurumlar ve şirketler gibi çeşitli aktörlerin dahil olduğu bir süreç olup bu kurumlar bir diğerinin politikalarını etkilemektedir. Bu aktörlerin katılımıyla şekillenen göç yönetimi göçmenlerin ve göç süreçlerinin tüm aktörlere faydalı olacak biçimde idaresini öngörmektedir. Bu “idare” bu kurumların hem göç sürecini “kontrol” ettiğini hem de göçmenlerin “faydası” doğrultusunda hareket ettiğini ifade etmektedir. Bu da literatürde kendini “kontrol” ve “koruma” söylemleri biçiminde göstermiştir.

İkinci bölümde ele alınan büyük veri başlığında göç yönetiminin yürütülmesinde süreci etkileyen önemli bir gelişmenin ana özellikleri işlenmektedir. Büyük veri olarak ifade edilen verilerin depolanması, aktarılması, çeşitliliği vb. ile ilişkili olgu, göç yönetimi sürecini göçmenlerin hayatlarını önemli biçimlerde etkileyecek şekilde değişikliğe uğratmıştır. Veri sahipleri göçmenlerin ne durumda oldukları hakkında bilgi sahibi olma noktasında artık daha gelişmiş araçlara sahiptir. Bu araçlar devletlerin, şirketlerin ve hükümetlerarası kurumların ilgisini çekmiş ve geçen yıllarda bu alan dahilinde çok sayıda büyük veri yarışmaları ve projeler düzenlenmiştir. Bu projelerin, işleyiş biçimlerinin ve göç yönetimi bakımından değerlerinin incelenmesi bu bağlamda daha ileri süreçte girişilecek çabaların biçimlendirilmesinde büyük önem taşımaktadır.

Birinci bölümde ele alındığı üzere hükümetlerarası kurumlar göç yönetimi sürecinin en önemli, etkin aktörlerinden birisidir. Bu kurumlardan birisi olan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) büyük veri analizinin göç süreçlerinde nasıl kullanıldığı konusuyla ilgilenmektedir. “Yıllar içinde hızla artan sayıda proje ve uygulama (cep telefonları, sosyal medya ya da

uydu verileri gibi) çeşitli büyük veri kaynaklarının küresel göç ve insan hareketliliğiyle ilişkili olgular bağlamındaki anlayışı geliştirme noktasında potansiyelini göstermiştir. Başlardaki şüphecilik (...) yerini inovatif veri kaynaklarının göç istatistiklerinin geleneksel veri kaynaklarını ve metodolojilerini tamamlamadaki değerinin fark edilmesine bırakmıştır.” 2018 Haziran’ında “IOM’un Küresel Göç Veri Analiz Merkezi ve Avrupa Komisyonu Göç ve Demografi Bilgi Merkezi Göç İçin Büyük Veri İttifakı’nı (BD4M) oluşturmuştur. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği düzeyinde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik veri alanında inovasyona odaklanmış çeşitli inisiyatifler mevcut olsa da (...) göç ve insan hareketliliği alanında yeni veri kaynaklarından faydalanma görevi verilmiş özel bir birim halen bulunmamaktaydı” (Migration Data Portal, 2021a). BD4M’i kurma fikri buradan çıkmıştır. “BD4M, a) yeni veri kaynaklarının ve gelenekselle inovatif metodolojilerin bir araya getirilmesinin göç analizi bağlamındaki potansiyelini ve politika oluşturma bağlamındaki önemini incelemeyi, b) verinin etik bir biçimde kullanılmasını ve bireylerin mahremiyetini güvence altına almayı, c) iş, politika ve bilim toplulukları arasında yeni formların ya da ortaklıkların teşvik edilmesi ve desteklenmesini ve d) göç alanındaki veri inovasyonu bağlamında iyi pratiklerin paylaşımını destekleme ve kapasiteleri geliştirme dahil akranlar arası öğrenimi desteklemeyi amaçlayan çeşitli sektörlerdeki bireyler ve organizasyonlar arasında bir ağıdır” (Migration Data Portal, 2021a).

Veri İnovasyon Dizini (<https://migrationdataportal.org/data-innovation>) BD4M bağlamında yapılan bir çalışma olup göç alanında büyük veri ve analizi kullanılarak yapılan çeşitli projeler bu dizin içinde listelenmiştir. Bu projeler, göç alanında büyük verinin kullanıldığı projelerin alanda etkin bir hükümetlerarası kuruluş tarafından listelenmesi bakımından önem taşımaktadır. Alanda yenilikçi bir atılım olan bu dizinde yer alan bu projeler betimsel içerik analizi tekniği kullanılarak burada göç yönetimi literatürü bakımından ele alınmaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Veri İnovasyon Dizini içinde bir araya getirilmiş olan büyük veri ve analiz teknikleri ile yapılmış olan çalışmalara ilişkin olarak hangi konulara odaklandığı, göç sürecinin hangi noktalarıyla ilgilendiği, veri kaynaklarının neler olduğu, bu kaynakların niteliklerinin ne olduğu sorularına yanıt bulmak amacıyla; bu projelerin farklı veri kaynaklarına ve yöntemlere sahip olması, hepsinin araştırma çıktısı ortaya koymuş olmaması ve hedefleri bakımından farklılık göstermesi dolayısıyla bu çalışmalardaki örüntülerin ortaya çıkarılması için betimsel içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Betimsel içerik analizi nitel araştırma tekniklerinden birisi olup “nitel analiz yapmanın tek doğru yolu yoktur. Stratejilerin kullanımı sahip olduğunu veriye uygun düşecek, araştırma sorularınızı yanıtlandıracak ve sonuçlarınıza yönelik potansiyel olarak ciddi geçerlilik tehditlerini ele alacak şekilde planlanmalı (ve gerekli olduğunda tadil edilmelidir)” (Maxwell, 2012). Bu araştırmada da daha önce çevrimiçi kaynaklarla yapılmış içerik analizi çalışmalarından faydalanılarak (Davis, Randall, Ambrose ve Orand, 2015; Boepple ve Thompson, 2014) analizin dayanacağı kodlar ortaya konulmuştur. Bu kodların oluşturulma süreci bu bölümde yer alan 3.3. Veri Analizi isimli başlıkta ele alınmaktadır.

3.2. Projelerin Seçim Süreci

11 Mart 2021 tarihinde Göç Veri Portalı’nın Veri İnovasyon Dizini sayfasında bulunan (<https://migrationdataportal.org/data-innovation>) projeler toplanmış ve uluslararası göçle ülke içi hareketlilik konulu olanlar olarak ikiye ayrılmıştır. Göç yönetimi literatürünün temel olarak uluslararası göçle ilişkili olması dolayısıyla ülke içi hareketlilikler konulu projeler hariç tutulmuş ve geriye kalan 25 proje çalışmaya dahil edilmiştir.

Projeler öncelikle veri kaynakları temelinde bir ayrıma tabi tutulmuştur. Göç Veri Portalı’nın inovatif veri kaynaklarını tanıtan sayfasında yer alan tabloda büyük veri türleri telefon arama kayıtları, coğrafi konumu belirli sosyal medya verileri ve çevrimiçi medya

içeriği, Google aramaları ve internet aktivitesi, internet sitelerine girişlerde ve gönderilen maillerdeki IP adresleri ve son olarak dünya gözlem verisi şeklinde beşe ayrılmıştır (Migration Data Portal, 2021a). Coğrafi konumu belirli sosyal medya verileri ve çevrimiçi medya içeriği, çevrimiçi medya içeriğinin Veri İnovasyon Envanteri sayfasındaki arama kategorilerinde bulunmuyor olması sebebiyle ikiye ayrılmış ve sosyal medya verileriyle yapılan çalışmalar sosyal medya başlığı altında, çevrimiçi medya içeriği kaynaklı verilerse diğer başlığı altında değerlendirilmiştir. Böylece sosyal medya kaynaklı veriler; cep telefonu ile görüşme verileri; Google aramaları, internet aktivitesi/internet sitesi girişlerinde IP adresleri ve gönderilmiş mailler kaynaklı veriler; Dünya gözlem verisi; resmi, nüfus sayımları ve diğer veriler şeklinde beş başlık oluşturulmuş ve Göç Veri Portalı'ndaki Veri İnovasyon Dizini'nde idari, yapay zeka/makine öğrenmesi, nüfus sayımı, cep telefonu verileri, diğer, uydu verileri, sosyal medya ve anketler şeklinde kategorilere ayrılan kaynaklar bu başlıklara göre tasnif edilmiştir. Böylece sosyal medya, uydu, cep telefonu kendi başlıkları altında değerlendirilirken Veri İnovasyon Dizini'nde sosyal medya verisi başlığı altına alınan internet aramaları ve mail verileri için yeni bir başlık açılmıştır. Sosyal medya verileri; cep telefonu ile görüşme verileri; Google aramaları, internet aktivitesi/internet sitesi girişlerinde IP adresleri ve gönderilmiş mailler kaynaklı mailler ve Dünya gözlem verisi başlıklarından birine girmekle birlikte idari verilerin, nüfus sayımı ve anket verilerinin de yer aldığı projeler bu sayılan yenilikçi veri başlıkları altında toplanmış; bu duruma uymayan ve salt idari veri, nüfusa sayımı ve anket verilerinin çeşitli yenilikçi yöntemlerle bir araya getirildiği projeler resmi veriler, nüfus sayımları ve diğer veriler başlığı altında toplanmıştır. Herhangi bir kategori altına alınmayan “Facebook Veri Bilimi Takımı: Koordine Göç” isimli proje sosyal medya temelli veri kaynağının kullanılmış olması sebebiyle sosyal medya başlığı altına alınmıştır. Uydu ve sosyal medya verisi kategorisi içine alınmış olan “Yahoo! Giriş Bilgisi: Küresel Göç Hareketlerini Haritalamada İnovatif Bir Veri Kaynağı” isimli proje dünya gözlem çalışmalarıyla ilgisiz olması sebebiyle Google aramaları, internet aktivitesi/internet sitesi girişlerinde IP adresleri ve gönderilmiş mailler başlığı altında ele alınmıştır. Herhangi bir kategori altına alınmamış olan “EASO'nun Araştırma Programı:

Göç Dalgalarını Yordamak İçin Küresel Medya Büyük Verisini Kullanmak” isimli proje ana veri türlerinden birisine dahil olmadığı için diğer başlığı altına alınmıştır. Herhangi bir kategori altında bulunmayan “Radyo İçerik Analiziyle Mültecilere Yönelik Kamusal Tutumu Anlama” isimli proje temel veri türlerinden birine dahil olmadığı için diğer başlığı altına alınmıştır. Bunun yanında dizinde sadece diğer başlığı altında toplanan projeler de diğer başlığında bırakılmıştır. Sonuç olarak veri kaynağı bakımından 5 sınıf veri oluşmuştur: sosyal medya verileri; cep telefonu ile görüşme verileri; Google aramaları, internet aktivitesi/internet sitesi girişlerinde IP adresleri ve gönderilmiş mailler kaynaklı mailler; Dünya gözlem verisi; resmi veriler, nüfus sayımları ve diğer veriler. Projeler Ek 1’de yer aldığı şekilde numaralandırılmış ve bölümler arasında karışıklık olmaması için buradaki numaralandırma esas kabul edilmiştir.

Kategorizasyonla ilgili olarak ele alınması gereken diğer bir mesele de projelerde kullanılan bütün veri kaynaklarının (örneğin STK verilerinden faydalanan durumlarda vb.) Veri İnovasyon Dizini’nde kategorizasyon bağlamında belirtilmemiş olmasıdır. Bu da örneğin sadece sosyal medya başlığı altında tasnif edilmiş bir çalışmanın sosyal medya verisi ile birlikte çok sayıda farklı veri kaynağının kullanıldığı bir çalışma olabilmesine neden olmuştur. Bu durumun ortaya çıkardığı sorunu gidermek ve kaynaklara ilişkin daha iyi bir fikir verebilmek için veriler ait oldukları kurum bakımından da sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Çıkarma işlemleri sonrasında elimizde uluslararası göçle ilgili 25 proje kalmaktadır. Bu çalışmaların listesi Ek 1’de yer almaktadır.

Bu çalışmaları ele alacak olursak P1 kodlu Almanya’da mültecilere yönelik nefret suçlarını yordamak için Facebook verisinin kullanılması (*Using Facebook data to predict hate crimes against refugee in Germany*) isimli projede öncelikle sayfa yönetimi ve kullanıcıların gönderileri ve konumlarıyla nefret suçları karşılaştırılmış, ikinci olarak da kullanıcıların Facebook’a girmesini engelleyen 300 büyük kesinti incelenmiş ve sonuçta sosyal medya kullanımıyla suçların ilişkili olduğu, kesintilerin de özellikle bu parti kullanıcılarının çok olduğu yerlerde suçları düşürdüğü bulgusuna erişilmiştir (Migration Data Portal, 2021c).

P2 kodlu Twitter verisi kullanılarak Şili’de göçmenlere yönelik kamusal tutumların anlaşılması (*Understanding public attitudes towards migrants in Chile with using Twitter data*) isimli, Bremen Uluslararası Lisansüstü Sosyal Bilimler Okulu’nun (BIGSSS) Sosyal Kaynaşma Konulu Hesaplamalı Sosyal Bilim Yaz Okulu’nda uzman ve proje lideri (francisorowe.com, 2019) olarak bulunan Fransicco Rowe tarafından yapılan bu projede Twitter verileri yapay zeka destekli bir biçimde çeşitli kategorilere ayrılmış, daha sonrasında da bunlar ağ analizi içine yerleştirilerek olumlu ve olumsuz tutumların ortaya çıkış ve yayılış örüntüleri incelenmiştir (Migration Data Portal, 2021ç).

P3 kodlu, Daha iyi bir yaşamı aramak: İkili göç dalgalarını gerçek zamanlı bir biçimde yordamak için Google verisini kullanmak (‘*Searching for a better life*’: *Using Google data to predict bilateral migration flows in real-time*) isimli çalışmada Google’da lokasyonu belirli arama verileri kullanılarak iki ülke arasındaki göçler yordanmaya çalışılmıştır. Böylece göçün gerçekleşmesine ilişkin bir “nowcasting” (şimdiyi yordama) yolu sunulmuştur. Bu çalışmada Google arama verileriyle birlikte OECD ve Dünya Bankası verileri de kullanılmıştır. Böylece internet arama verileriyle resmi veriler bir araya getirilerek bir yordama çalışması yapılmıştır (Böhme, Gröger ve Stöhr, 2020; Migration Data Portal, 2021d).

P4 kodlu, Alman Federal Göç ve Mülteciler Ofisi’nin yapay zeka destekli kimlik teşhisi yönetimi (*AI-enabled identification management of the German Federal Office for Migration and Refugees (BAMF)*) isimli projede sığınma başvuru süreçlerinin kolaylaştırılması, yanlışlıkların önlenmesi için bir sistem oluşturulmuş. “Sistem diğer alfabelerde yazılı isimleri Latin alfabesine geçirme, kayıtlı köken ülkesinin onaylanması için otomatik lisans teşhisi; sığınmacı dosyalarının mükerrer olarak düzenlenmesini engellemek için otomatik resim kontrolleri ve belgelerin kaybolması ihtimaline binaen daha fazla kimlik bilgisi için akıllı telefonlardan bilgi alma gibi bir dizi uygulamada bulunmaktadır” (Migration Data Portal, 2021e). Bu veri böylece göç sürecindeki bütün kurumlarla paylaşılmaktadır (Federal Office for Migration and Refugees, t.y.).

P5 kodlu, Hollanda İstatistik Kurumunun büyük veri temelli mahalle verileri çalışması (*Statistics Netherlands' experiments with neighbourhood maps based on big data*) çalışmada büyük miktardaki nüfus sayımı verisi mahallelerdeki göçmen dağılımlarını daha açık bir biçimde görmek üzere göçmenlerle yerlileri ve farklı yerlerden gelen göçmenleri ayıracak şekilde görselleştirilmiştir (Migration Data Portal, 2021f).

P6 kodlu, Facebook Veri Bilimi Takımı: Koordineli Göç (*Facebook Data Science Team: Coordinated Migration*) isimli çalışmada bir ülkeden, şehirden diğerine toplu göç olarak tanımlanan koordineli göç örüntüleri Facebook'taki profilinde her iki şehri de yayınlayan kişilerin verilerinden yola çıkarak dünya haritası üzerinde gösterilmiştir. Bu veri Dünya Bankası'ndan alınan şehirleşme verisiyle bir araya getirilmiş ve şehirleşmeyle göç örüntüleri arasındaki etkileşim ele alınmıştır (Migration Data Portal, 2021g).

P7 kodlu, Radyo içerik analiziyle halkın mültecilere yönelik tutumunun anlaşılması (*Understanding public attitudes towards refugees with radio content analysis*) isimli sesin yazıya aktarılma özelliği bulunmayan dillerde mültecilere ilişkin tartışmalara ilişkin analizler yapılabilmesi için öncelikle konuşmaları yazıya döken bir program oluşturulmuş ve daha sonrasında radyo içerikleri doğal dil işleme yöntemiyle analize tabi tutulmuştur (Migration Data Portal, 2021ğ; UN Global Pulse, 2017).

P8 kodlu, PulseSatellite: İnsani amaçlar doğrultusunda uydu imgelerinden bilgi almak için insan-yapay zeka etkileşimini kullanan ortak çalışmaya dayalı bir araç (*PulseSatellite: A collaborative tool using human-AI interaction to extract information from satellite imagery for humanitarian purposes*) isimli çalışmada insani kriz durumlarında yapılacak müdahalelere yardımcı olmak için geliştirilen araç daha önceleri insanlar tarafından elle icra edilen uydu görüntülerine ilişkin sayımları kolaylaştırmaktadır. Bu da insani kriz durumlarına müdahale edilmesi sürecini destekleyecektir. Araç hâlen deneme aşamasındadır (Migration Data Portal, 2021h; UN Global Pulse, t.y.).

P9 kodlu, Geleneksel ve yenilikçi veri kaynaklarının makine öğrenmesi kullanarak bir araya getirilmesiyle küresel göç akımlarının yordanması (*Estimating global migration*

flows by combining traditional and innovative data sources using machine learning) isimli çalışmada nüfus sayımları gibi geleneksel veri kaynakları Google aramaları gibi yeni veri kaynaklarıyla eşlenmekte ve iki ülke arasındaki göçler yordanmaya çalışılmaktadır. Araştırmanın ilk adımında iki ülke arası göçlerin küresel bir veritabanı oluşturulmakta olup “ikinci aşamada proje yıllık göç akımlarını yordamak için makine öğrenmesi modelleri geliştirip Google arama verileriyle hava trafiği verileri gibi yenilikçi veri kaynaklarını içerecektir”, son adımda da bunlar doğrulanması planlanmaktadır (Migration Data Portal, 2021i).

P10 kodlu, BMMYK’nın “Kış Hücresi”: Hava Durumu Verileriyle Göç Akımlarının Öngörülmesi (*UNHCR’s “Winter Cell”: Forecasting migration flows with weather data*) isimli projede, kış mevsiminin göç süreçlerini daha zor hâle getirmesi sebebiyle hava durumu verilerinden yola çıkılarak “göçmen akını ve yüksek insani ihtiyaç” durumları yordanmaya çalışılmıştır. Çalışma ekibi “günlük hava raporları üretip bunun kamplar, sınır kontrolleri ya da sokaklar, trenler ve otobüsler gibi hareketlilikte kullanılan altyapı üzerindeki potansiyel etkileri hakkında bilgi vermek için sosyal medyayı yakından izlemiş ve ulusal göç kurumları ve meteoroloji ofisleriyle iş birliği yapmıştır” (Migration Data Portal, 2021i)

P11 kodlu proje Türkiye’deki mülteci entegrasyonunu anlamak için cep telefonu arama ayrıntı kayıtlarını kullanmak (*Using mobile phone call detail records to understand refugee integration in Turkey*) ismini taşımaktadır. 2018 yılında Fondazione Bruno Kessler (FBK), MIT Medya Laboratuvarı, Data-Pop Alliance, BMMYK, IOM ve UNICEF iş birliğiyle Türk Telekom, Boğaziçi Üniversitesi ve Tübitak tarafından ortak bir biçimde organize edilen ve Türk Telekom’un sağladığı mültecilerin arama ayrıntıları kayıtlarıyla düzenlenen D4R büyük veri yarışması (Data-Pop Alliance, t.y.) bağlamında yapılan bu çalışmada UN Global Pulse ve BMMYK’dan ortak olarak katılan ekip, mültecilerin mekânsal ve toplumsal ayrımını incelemiştir (Boy, Pastor-Escuredo, Macguire, Jimenez ve Luengo-Oroz, 2019). Çalışma sonucunda mültecilerle yerlilerin iletişim örüntülerine ilişkin sonuçlar elde edilmiştir (Migration Data Portal, 2021j).

P12 kodlu, Akdenizdeki kurtarma örüntülerini çalışmak için büyük veriyi kullanmak (*Using big data to study rescue patterns in the Mediterranean*) isimli çalışmada Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün Otomatik Tanımlama Sistemi ve Dünya Çapında Navigasyonel Uyarı Sistemleri verileri kullanılarak Akdeniz'de yapılan kurtarma operasyonlarının örüntüleri incelenmiş, Otomatik Tanımlama Sistemi verileri daha sonrasında “tipik kurtarma işaretlerinin” çeşitli bakımlardan neye benzediğini gösteren “makine öğrenmesi algoritmalarını eğitmek üzere kullanılmıştır” (Migration Data Portal, 2021k; rescuesignatures.unglobalpulse.net, t.y.).

P13 kodlu, Mültecilere ilişkin algıları analiz etmek için sosyal medya verisiyle yapay zekanın kullanımını incelemek (*Exploring the use of social media data and artificial intelligence to analyse perceptions of refugees*) isimli BMMYK ve UN Global Pulse tarafından yapılan bu çalışmada Avrupa'dan atılan twitlerde mültecilere yönelik tutumları anlık olarak saptayıp takip etmek üzere sınıflandırmalar ve algoritmalar geliştirmiştir. Başlangıçta mültecilerin “hizmet sağlayıcılara ilişkin duygularını ve servis sağlayıcılarla etkileşimlerini izlemek üzere” ortaya konulmuş olan proje sonrasında “ev sahibi toplulukların farklı Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylara tepki olarak ilgili kişilere yönelik duygularına odaklanmıştır” (Migration Data Portal, 2021l).

P14 kodlu, “E-mail'in nerede, sen oradasın”: E-mail verilerini kullanarak küresel göç trendlerini keşfetmek (*"You are where you e-mail": Discovering global migration trends using e-mail data*) isimli projede Yahoo mail verileri kullanılarak geleneksel veri kaynaklarına ek bir biçimde alternatif kaynaklarla göç tahminlerinde bulunulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda zaman içinde maillerin atılma konumları ile birlikte mailleri atan kişilerin kendi bildirdikleri yaş ve cinsiyetleri kullanılmıştır (Migration Data Portal, 2021m; Zagheni ve Weber, 2012).

P15 kodlu, “Dünyanın sınırları”: Dünya genelindeki bölgesel sınırların tasnifi (*"Borders of the world": Classifying territorial borders worldwide*) isimli çalışmada veri kazıma yöntemiyle dünyadaki sınırların (kontrol noktası olanlar ve olmayanlar, dikenli telle kaplı olanlar ve olmayanlar vb.) nitelikleri hakkında veri toplanmıştır. Bu toplanan

veriler üzerine oldukça “müstahkem ve askerileştirilmiş sınırlar üzerine vaka çalışmaları yapılması” planlanmaktadır. Bu çalışmada yapılan veri kazıma uygulaması bilgi edinmenin yenilikçi bir kaynağı olarak örnek gösterilmiştir (Migration Data Portal, 2021n).

P16 kodlu, Yahoo! Giriş bilgisi: Küresel göç hareketlerini haritalamak için inovatif bir veri kaynağı (*Yahoo! log-in information: An innovative data source used to map global migration movements*) isimli çalışmada IP konumları analiz edilerek “100 milyon üzerinde insanın kısa ve uzun süreli hareketlilik örüntüleri” incelenmiştir. Çalışma sonucunda “geleneksel göç örüntülerinin devamlılığı”, “kısa süreli hareketlerle geleneksel göç örüntüleri arasındaki korelasyon”, Amerika dışında başka göç merkezlerinin oluşumu ve dairesel göç gibi olgulara ilişkin sonuçlar elde etmiş ve bu veri kaynağının “küresel dalgalar ve göç stokunun geçerli ve güvenilir yordamaları” bakımından göç istatistiklerini tamamlama potansiyeli gösterilmiştir (Migration Data Portal, 2021o).

P17 kodlu, Eve dönüş? Suriyeli mültecilerin Suriye’ye dön(me)me kararlarını etkileyen ana etkenleri makina öğrenmesi kullanarak belirleme (*Returning home? Identifying key factors weighing on Syrian refugees choosing (not) to return to Syria with using machine learning*) isimli çalışmada resmi verilerden uydu verilerine çok çeşitli kaynaklardan alınan verilerle Suriyeli mültecilerin ülkelerine dönme ve dönmeme kararları incelenmiştir. Gönüllü dönüş yapan mültecilerin kararları gittikleri ülkelerde kalanlarla karşılaştırılmış, bu çalışmada beş adımlı bir yol takip edilmiştir: “İlk adım mülteci hareketlerini analiz etmede önemli faktörleri (yani itme ve çekme faktörlerini) belirlemeye yardımcı olan uluslararası deneyimi ele almaktadır. Mültecilerin dönüşlerine ilişkin veri ve ampirik araştırma eksikliği dolayısıyla analiz vaka çalışmalarına dayanan betimleyici bulgulara bağlı kalmaktadır. İkinci adım bu etkenleri Suriye’de (eski BM araştırmalarını ve uzaktan algılama tekniklerini kullanarak) ve ev sahibi ülkelerdeki mülteciler bağlamında (resmi verileri, BMMYK’nın araştırmalarını ve Dünya Bankası doğrulama çalışmasını kullanarak) ölçmektedir. Üçüncü adım çeşitli ekonometrik yaklaşımları (örn. doğrusal olasılık ve logit modeller) ve karar ağaçları gibi makine öğrenmesi temelli spesifikasyonları kullanarak Suriye bağlamında şimdiye karar

gerçekleşmiş olan kendiliğinden dönüşleri açıklamada her bir faktörün göreceli önemini yordamaktadır. Dördüncü ve beşinci adımlarsa orta vadede mültecilerin kendiliğinden dönüşlerini etkilemede çeşitli faktörler tarafından oynanabilecek rolü analiz etmek için (...) bir simülasyon modelini kullanmıştır” (Migration Data Portal, 2021ö; World Bank, 2020, s. 11-12).

P18 kodlu, Sosyal medya verileri: AB içindeki emek hareketliliğini ve göçmen stokunu hesaplamada kullanışlı bir veri kaynağı (*Social media data: A useful data source for measuring labour mobility and migrant stocks in the EU?*) isimli çalışmada resmi istatistiklerin sahip olduğu kimi eksiklikleri (alt grupları ayırt etme, üye devletlere dayanma, geç ulaşma) tamamlamak için sosyal medya (Facebook ve Twitter) verilerinin kullanışlılığı değerlendirilmiştir. Göçmen stokunun yordanmasında başarılı olması yanında göçmen akınını ölçmede o kadar başarılı çıkmamıştır (Migration Data Portal, 2021p).

P19 kodlu çalışma BMMYK’nın Demografik Projeksiyon Aracı (*UNHCR Demographic Projection Tool*) ismini taşımaktadır. Bu, zorla yerinden edilen gruplara ilişkin gelecek projeksiyonları yapmak amacıyla BMMYK tarafından oluşturulmuş bir araçtır ve belirli alanlarda zorla yerinden edilmiş toplulukların nüfus dinamiklerine ilişkin yordamalarda bulunarak BMMYK’nın bu noktalarda yapacağı müdahaleler için bir yol gösterici işlevi görmüştür. Çalışmada BMMYK’nın proGres veri sistemi kullanılmıştır (Migration Data Portal, 2021r)

P20 kodlu çalışma EASO’nun Araştırma Programı: Göç Akınlarını Yordamak için Küresel Medyadan Alınan Büyük Veriyi Kullanmak (*EASO’s Research Programme: Using big data from global media to predict migration flows*) ismini taşımaktadır. Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO) tarafından geliştirilen “erken uyarı ve öngörme sistemi” mülteci akınlarını önceden tahmin etmeye çalışmaktadır. Bunun parçası olarak İtme Faktörü Endeksi, Avrupa’ya mülteci akınını artırması muhtemel olaylarla ilgili olarak medyadan haberleri Gdelt’ten sürekli olarak toplayıp bunları çeşitli analizlere tabi

tutmaktadır. Böylece zaman bakımından oldukça anlık sayılabilecek yordamalarda bulunabilmektedir (Migration Data Portal, 2021s).

P21 kodlu, “Space-set projesi”: Kişisel Sınırlardan Geçiş Deneyimlerinin Haritalanmasına Sistemik bir Yaklaşım (*The “Space-set Project”: A systematic approach to mapping personal experiences of movements across borders*) isimli çalışmada kişilerin Fransa, İtalya ve Almanya’da sınır geçme geçmişleri haritalandırılmıştır. “Projenin hedefi nitel verilerin analizi aracılığıyla bunu, özellikle anket çalışmalarındaki göç dinamiklerini anlamak için kullanılabilecek bir araca dönüştürmektir” (Migration Data Portal, 2021ş). Bu çalışmada Eurobarometer’in verileri kullanılmıştır (Recchi ve Kuhni, 2013).

P22 kodlu çalışma “Küresel Hareketlilikler Veritabanı”: İnsan hareketliliğinin farklı formlarına ilişkin kapsamlı, güncel bir küresel veritabanı (*The “Global Mobilities Database”: A comprehensive, up-to-date global database of different forms of human mobility*) ismini taşımaktadır. İnsanların farklı türlerdeki hareketliliklerinin ele alındığı bu çalışmada “uluslararası organizasyonlardan özel şirketlere, dijital izlerden idari veriye” çok sayıda kaynaktan faydalanılmıştır. Çalışma özel sektörden alınan verilerin “küresel göç akınlarını anlamadaki potansiyelini göstermektedir” (Migration Data Portal, 2021t).

P23 kodlu çalışma GeoEşleme: Veriye Dayalı Atamalar Aracılığıyla Mülteci Entegrasyonunun Geliştirilmesi İçin Yapay Zekanın Kullanımı (*GeoMatch: Using artificial intelligence to improve refugee integration through data-driven assignments*) ismini taşımaktadır. Mültecilerin gittikleri yerlerde iş bulma olasılıklarını yükseltmek ve entegrasyon sürecini ilerletmek amacıyla bu çalışmada daha önceki kayıt verileri kullanılarak göçmen özellikleriyle kişinin atanacağı yer arasındaki uyumu artırmaya yönelik olarak algoritma geliştirilmiştir. “Bu yaklaşım cari atama uygulamalarına göre göçmenlerin istihdam oranlarında ortalama kabaca %40-70’lik bir artışa yol açmıştır” (Migration Data Portal, 2021u).

P24 kodlu, “Entegrasyon İçin Veri”: Avrupa Birliği’nde Mekan Bazlı Entegrasyon Politikalarını Desteklemek İçin Açık Veri Yarışması (*“Data for Integration”: An open*

data challenge to enhance place-based integration policies in the European Union) isimli projede Avrupa Komisyonu-Ortak Araştırma Merkezi tarafından sağlanan 2011 nüfus sayımı baz alınarak oluşturulmuş Avrupa Birliği ülkelerindeki nüfusun mekânsal dağılım verisiyle göçmen entegrasyonunda “mekan bazlı araştırmaların potansiyelini” gösteren çalışmalar yapılmıştır. Tüm çalışmalar arasından 10 tanesi yayınlanmıştır (Migration Data Portal, 2021ü).

P25 kodlu, Facebook duyurularını kullanarak göçmen örnekleme elde etme (*Migrant sampling using Facebook advertisements*) isimli çalışmada Avustralya, İrlanda, İsviçre ve İngiltere’de bulunan Polonyalı göçmenlere ilişkin Facebook üzerinden veri toplama çalışması yapılmıştır. Çalışmada veri toplama biçiminin potansiyeli ele alınmış ve hem göçmenlere ulaşma hem de araştırmanın maliyetini azaltma bakımından faydalı bulunmuştur (Migration Data Portal, 2021v).

3.3. Veri Analizi

Bu tez çalışmasında betimsel içerik analizinin dayandığı kodlar, hem etik hem de emik bir biçimde, yani hem “araştırma sorularımızla mevcut literatüre” hem de proje metinlerini okurken ortaya çıkan bilgilere dayanarak ortaya konulmuştur (Davis, Randall, Ambrose ve Orand, 2015: 362; Maxwell, 2012: 109). Bu noktada literatür ve araştırma soruları çerçevesinde verilerin kaynakları, çalışmaların uluslararası hareketliliğin hangi evresiyle ilgilendiği, teorik olarak hangi bağlama denk düştükleri, hangi ülkeyi ele aldıkları incelenmiştir.

Veri kaynaklarının sınıflandırılmasında Göç Veri Portalı’nın göç alanındaki inovatif veri kaynaklarına ilişkin tasnifi temel alınmıştır. Burada veri kaynakları telefon arama kayıtları, coğrafi konumu belirli sosyal medya verileri ve çevrimiçi medya içeriği, Google aramaları ve internet aktivitesi, internet sitelerine girişlerde ve gönderilen maillerdeki IP adresleri ve son olarak dünya gözlem verisi şeklinde beşe ayrılmaktadır (Migration Data Portal, 2021a). Böylece veri kaynakları bu başlıklardan birine girecek şekilde sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

Çalışmaların uluslararası hareketliliğin hangi aşamasıyla ilgilendiği sorusu göç yönetimi bağlamında nereye odaklanıldığı bakımından önem taşımaktadır. Örneğin sınır aşamasıyla ilgili çalışmalar doğal olarak sınırların kontrolü ya da işlevi ile ilgili konulara odaklanacaktır. Bu bağlamda kodlar emik bir biçimde, eldeki materyallerin değerlendirilmesi sonrasında elde edilmiştir. Çalışmaların göçmenlerin uluslararası hareketlilik hallerine, sınırdan geçişlerine ya da hedef ülke içindeki hareketlerine odaklandıkları görülmüş ve uluslararası hareketlilik, sınır ve hedef ülke içi olarak çalışmalar üç kategoride tasnif edilmiştir.

Araştırmaların teorik olarak hangi bağlama denk düştükleri sorusu ise emik bir biçimde incelenmiş, yani ilgili proje metnlerinin okunması sırasında ortaya çıkan konular kodlanarak kümelenmiştir. Bu noktada göçmenlere yönelik tutum, anlama ve yordama, kontrol, koruma ve entegrasyon ana temalar olarak belirmiştir. Çalışmalar burada ortaya konan kodlar çerçevesinde kümelenmiş ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3.4. Bulgular

Bu bölümde bir önceki bölümde listelenen çalışmalar literatür temelinde önceden belirlenen ve proje metnlerinin okunmasıyla sonradan ortaya çıkan kategoriler kapsamında değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu değerlendirme öncelikle ilgili veri türüne ilişkin bilgileri, verilerin alındığı kaynağa ilişkin bilgileri ve çalışmanın konum, teorik bağlam ve konu aldığı ülkelere ilişkin bilgileri içermektedir.⁸

3.4.1. Sosyal Medya Kaynaklı Veriler

Sosyal medya kaynaklı veriler büyük veri kullanılarak yapılan göç çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Kimi sosyal medya sitelerindeki gönderiler aracılığıyla gönderilerin konumunun tespit edilebilmesi, belirli konumdan ve belirli konuyla ilgili

⁸ Çalışmaların veri kaynaklarına, bölümlere, veri kaynaklarının niteliklerine, hareketlilikte odaklandıkları noktalara ve ele aldıkları konuların teorik bağlamlarına göre dağılımlarını görmek için bkz. Ek 2, 3, 4, 5, 6.

gönderilerin toplanabilmesi ve analiz edilebilmesi, sosyal medya sitelerinin örnekleme noktasında sunduğu yeni imkanlar göçle ilişkili çeşitli süreçleri anlamada yardımcı olmaktadır.

IOM'un büyük veri ve inovatif veri kaynaklarına ilişkin broşüründe (Migration Data Portal, 2021a) geo-lokasyonlu sosyal medya verileri ve çevrimiçi medya içerikleri ismiyle geçen bu veri kaynağının güçlü noktaları “bilgilerin zenginliği”, “ulaşması zor nüfusları takip etme potansiyeli” ve “kullanıcıların konumlarına ilişkin olarak zamanında elde edilen bilgi” şeklinde sayılırken güçlük çıkaran noktaları “özbildirime dayanan bilginin güvenilirliği”, “seçim yanlılığı” ve “mahremiyet ve etik meseleleri” olarak listelenmiştir. Buradaki çalışmalarda da görülebileceği üzere sosyal medya bilgi toplamanın çok kolay olmadığı alanlarda bilgi toplanmasını kolaylaştırmakta, hızlandırmaktadır.

Sınıflandırmaya ilişkin bölümde (3.2. Projelerin Seçim Süreci) de işaret edildiği üzere burada sadece sosyal medya (Twitter ve Facebook) verileriyle yapılan çalışmalar ele alınmış, Google ya da Yahoo internet aramaları ya da mail gönderimleri üzerinden yapılan çalışmalar Google aramaları, internet aktivitesi/ internet sitesi girişlerinde IP adresleri ve gönderilmiş mail verileri başlığı altında toplanmıştır.

Tablo 5. Sosyal Medya Verileri Kaynaklı Çalışmaların Verilerine İlişkin Bilgiler

Kod	Kaynaktaki Sınıflandırma	Veri Kaynağı Resmi-Özel	Veri Kaynağı Detay
P1	Sosyal Medya	Özel, Resmi, STK	Facebook, Alman Federal İstatistik Ofisi, Google, Amadeu Antonio Foundation, Pro Asyl, Heise Online, Federal Ulaşım ve Dijital Altyapı Bakanlığı, ZMG (Alman Gazeteleri Pazar Araştırması Topluluğu), Nexis UNI, Mut gegen rechte Gewalt (Sağ Kanat Şiddete Karşı Cesaret), Voigtlander, Voth

P2	Sosyal Medya	Özel, Resmi	Twitter, Nüfus Verileri (<i>spesifik kaynak belirtilmemiş</i>)
P6	Sosyal Medya	Özel, hükümetlerarası kuruluş	Facebook, Dünya Bankası
P13	Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Sosyal Medya	Özel	Twitter
P18	Nüfus Sayımı, Sosyal Medya	Hükümetlerarası, Özel	Twitter, Facebook, Eurostat
P25	Sosyal Medya , Anketler	Özel	Facebook

3.4.1.1. Veriler ve Ortaklıklar

Almanya'yı konu alan P1 kodlu çalışmanın verileri Facebook, Alman Federal İstatistik Ofisi, Google, Amadeu Antonio Vakfı, Pro Asyl, Heise Online, Federal Ulaşım ve Dijital Altyapı Bakanlığı, ZMG (Alman Gazeteleri Pazar Araştırması Topluluğu), Nexis UNI, Mut gegen rechte Gewalt (Sağ Kanat Şiddete Karşı Cesaret), Voigtlander ve Voth kurumlarından alınmıştır. Şili'yi konu alan P2 kodlu çalışmanın verilerinin Twitter'dan ve 2017 yılı nüfus sayımından alındığı görülmektedir. Koordine göç konulu P6 kodlu araştırmanın verileri Facebook ve Dünya Bankası'ndan alınmıştır. Sosyal medya verisinin kullanımıyla ilişkili P13 kodlu projenin verileri Twitter'dan alınmıştır. Emek hareketliliği ve göçmen stokuna ilişkin P18 kodlu projenin verileri Twitter, Facebook ve Eurostat'dan alınmıştır. Son olarak Facebook reklamlarıyla örneklem elde etmeye ilişkin P26 kodlu çalışmanın verileri sadece Facebook'tan alınmıştır.

P1 kodlu, Almanya konulu projenin verileri 12 farklı kaynaktan toplanmış olup bunlar “(1) mülteci karşıtı nefret suçlarına ilişkin yerel yönetimler düzeyindeki veriler; (2) AfD sayfasındaki gönderi, beğeni ve yorumlara ilişkin Facebook verileri; (3) Facebook kullanıcı konumlarına ilişkin elle toplanan yerel yönetim düzeyindeki veriler; (4) internet kesintilerine ilişkin yerel yönetimler düzeyindeki veriler; (5) haftalık büyük Facebook kesintilerine ilişkin elle kodlanmış bir veri seti; (6) Alman İstatistik Ofisi’nden alınan yerel yönetim ve ülke düzeyindeki sosyoekonomik veriler; (7) yerel yönetim düzeyindeki seçim verileri; (8) ülke düzeyinde genişbant erişim verisi; (9) gazete satışlarına ilişkin yerel yönetim düzeyindeki veriler; (10) Nexis’ten mültecilere ilişkin haberlerin içeriği; (11) neo-Nazi cinayetlere ve tarihi anti-semitizme ilişkin şehir düzeyindeki veriler ve (12) örneklemimizdeki büyük haber olaylarına ilişkin haftalık Google arama verisi” yer almaktadır. Tüm bu verilerin toplanmasıyla birlikte elde edilen veri seti “1 Ocak 2015’ten 13 Şubat 2017’ye 111 haftalık süreçte 4.466 Alman belediyesini kapsamaktadır” (Müller ve Schwarz, 2020: 6). Mülteci karşıtı hadiselerin verileri Amadeu Antonio Vakfı ve Pro Asyl tarafından toplanmış olup 2015-2017 arasında yaşanan olayları içermektedir ve çeşitli kategorilere ayrılmış toplamda 3.335 olayı kapsamaktadır. Facebook’tan toplanan veriler Facebook Graph API ile toplanmış olup bu şekilde “176.153 gönderi, 290.854 yorum, 510.268 beğeni ve 93.806 kullanıcı” elde edilmiştir (Müller ve Schwarz, 2020: 7). Facebook’ta ilgili sayfayla etkileşime giren kişilerin belediye düzeyindeki konumlarına ilişkin bilgi otomatik olarak elde edilemediği için Facebook sayfasında konumlarını bildiren kişilerin konum bilgileri (toplam kişi sayısı: 93.806, konum verisi elde edilebilen kişi sayısı: 34.396) elle toplanmıştır (Müller ve Schwarz, 2020: 9-10). İnternet kesintisi verileri de Heise Online sitesinden elde edilmiştir (Müller ve Schwarz, 2020: 10). Sosyoekonomik veriler Almanya’nın resmi istatistik kurumunun internet sitesinden alınmıştır (Müller ve Schwarz, 2020: 11). Görüldüğü üzere bu araştırmada kullanılan veriler çeşitli şekillerde internette ya da basılı materyal olarak kullanıma hazır durumdaki kaynaklardan hem manuel hem de otomatik yollarla elde edilmiştir. P2 kodlu, Şili’yi konu edinen çalışmada 746 bin kişinin göçmen olarak teşhis edildiği 2017 yılı nüfus sayımı verileriyle birlikte Streaming API aracılığıyla elde edilen 2017 yılında 49.346 kullanıcı

tarafından atılan göç konulu 206.353 tweet kullanılmıştır (Rowe, Frire-Viadl, Y. ve Graells-Garrido, t.y.). P6 kodlu, koordine göç konulu proje, Facebook profilinde hem memleketlerini hem de bulundukları şehirleri yazan tüm kullanıcıların verileriyle Dünya Bankası verileri kullanılarak yapılmıştır. Facebook profilleri üzerinden kaç kişinin analize tabi tutulduğuna ilişkin bilgi, araştırmanın betimlendiği sayfada yer almamaktadır (Hofleitner, Chiraphadhanakul ve, State, t.y.). Kentleşme verisiyle bu veriyi karşılaştırmak için Dünya Bankası verileri kullanılmıştır. Burada da açık bir hükümetlerarası veri kaynağından alınan verilerle birlikte özel şirketin kendi çalışanları tarafından kendi şirketlerinin verileriyle yaptıkları bir analiz bulunmaktadır. P13 kodlu çalışmada sadece Twitter verileri kullanılmıştır. Bu çalışma UN Global Pulse, Crimson Hexagon'un sağladığı ForSight isimli araç sayesinde analizler yapılmıştır. Bu araç “kullanıcıların gönderilerden duyguları yapısal olarak yarı otomatik biçimde tasnif etme ve çıkarma noktasında makine öğrenmesi yetilerine sahip *monitörler* oluşturmaya imkân tanıyan çevrimiçi bir sosyal medya izleme platformu sağlamaktadır”. Bu çalışmada bu vasitanın kullanılmasına rağmen bu işlemin diğer teknolojik çözümlerle de yapılabileceği ifade edilmiştir (UN Global Pulse, 2017: 6). P18 kodlu proje Facebook, Twitter ve Eurostat verileri kullanılarak yapılmıştır. Bu çalışmada Facebook Marketing API ve Ads Manager'in reklam vericilere seçtikleri kriterlerde kaç kişinin bulunduğu ilişkin verdiği bilgiler kullanılmıştır. Bu sayıları elde etmenin hem bilgisayar aracılığıyla otomatik hem de manuel olarak mümkün olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışmada “kaynak kodu GitHub platformunda mevcut, pySocialWatcher tarafından geliştirilen Python kodu kullanılmıştır” (Gendronneau, Wiśniowski, Yıldız, Zagheni, Fiorio, Hsiao, Stepanek, Weber, Abel ve Hoorens, 2019: 33). Yine bu çalışmada Avrupa İstatistik Ofisi Eurostat'ın verileri kullanılmıştır. Twitter verileri bağlamında öncelikle Twitter Streaming API aracılığıyla tweetler elde edildikten sonra bunlardan sadece coğrafi konumu belli olanlar filtrelenmiş, bu tweetlerin yazarları başka bir algoritma aracılığıyla toplanmıştır. Yazarın yer değiştirip değiştirmediğini görmek için “Twitter Search API, özellikle de Twitter Get user_timeline REST API kullanılmıştır”. İşlemler sonucunda 2016-2018 döneminden 450.000 kullanıcı elde etmişler, bunları belirli kriterlere göre filtreye tabi tutmuşlardır.

Ülke bazında kullanıcı sayıları ilgili çalışmada yer alan bir tabloyla belirtilmiştir (Gendronneau, Wiśniowski, Yildiz, Zagheni, Fiorio, Hsiao, Stepanek, Weber, Abel ve Hoorens, 2019: 68). P25 kodlu çalışmanın verileri Facebook'tan elde edilmiştir. Bu çalışmada Facebook reklam hizmeti kullanılarak 8 haftalık süreçte belirlenen anketi tamamlayan 1.103 kişiye erişilmiştir. Anketin tamamlanması için bir teşvik bulunmamakla birlikte reklam için 500 Euro harcanmıştır (Pötzschke ve Braun, 2017: 640-643). Bu çalışmada Facebook'un reklam hizmeti karşılığında talep ettiği ücretin ödenmesi mukabilinde herkesin kullanabileceği bir yöntem takip edilmiştir.

Sosyal medya kaynaklı verilerin kullanılış biçimine bakıldığında konum ve içerik bilgisiyle ilgili sosyal medya platformunun kullanımına dayandıkları görülmektedir. Tabi, herhangi bir çalışma bu bilgi türlerinden ikisini bir arada kullanabilmektedir. Örnek olarak Twitter'dan otomatik olarak toplanan içerik ve konum verilerinin analiz edilebilmesini örnek olarak gösterebiliriz. Gönderi içerikleri ele alınırken bu gönderiler elle ya da otomatik olarak toplanabilmekte; nitel ya da nicel analizlere tabi tutulabilmektedir. Gönderi içeriklerinin analiz edildiği çalışmalara baktığımızda bunların belirli bir grubun düşüncelerine ilişkin bilgi verdiği görülmektedir. Burada yapılan çalışmalar bağlamında düşündüğümüzde de bunların, göçmen davranışından ziyade yerlilerin davranışlarına odaklandığını gösterecek biçimde temel olarak göçmenlere yönelik tutum ve davranışları ele verdiği görülmektedir. Yerlilerin sosyal medyada sergiledikleri tutumlara yönelik dikkat göçmenlere ilişkin olarak gerçek yaşamda kendini gösteren davranışlar bağlamında özellikle önem arz etmektedir. Bu anlamda göçmenlere yönelik tutumlar konulu çalışmalar sosyal medya gönderileriyle göçmenlere karşı saldırılara, göçmenlere ilişkin olarak internette sergilenen tutumlara ilişkin bilgi sağlamaktadır. P2 ve P13 kodlu çalışmaları bunun örnekleri olarak görebiliriz.

Konum bilgisiyse hareketlilik sürecini anlamaya, yordamaya yardımcı olmakla birlikte belirli bir alandaki insanların görüşlerine ilişkin bilgi elde edilmesinde yarar göstermektedir. Bu bilgi de ilgili sosyal medya mecrasının niteliklerine bağlı olarak otomatik ya da elle toplanabilmektedir. Yine buna örnek olarak P1 kodlu çalışmada elle toplanan konum bilgilerini ve P18 kodlu çalışmada otomatik olarak elde edilen konum

bilgilerini gösterebiliriz. Sosyal medya mecralarında konum bilgisinin güvenilirliği ve mevcudiyeti bu alandaki sorunlar arasındadır. Örneğin Twitter'daki gönderilerin büyük bir kısmında konum bilgisi bulunmamakta, Facebook'ta da kişilerin kendi bildirdikleri konum bilgisine dayanarak hesaplama yapılabilmektedir. Bu bilgi kullanılarak yapılan çalışmaları düşündüğümüzde önümüze hem hareketliliği temel alan hem de belirli bir alandaki kişilerin görüşlerinin konumlarıyla eşleştirilmesine imkan tanıyan çalışmalar gelmektedir. Hareketliliğin temel alındığı çalışmalara örnek olarak P6 kodlu çalışmayı verebiliriz. Bu çalışmada kişilerin memleket ve bulundukları yere ilişkin bilgileri “koordine göç” olgusunu incelemek için kullanılmıştır. Bu bağlamda sosyal medya verileri hareketlilik noktasında “anlık” bilgi sunma bakımından çok yardımcı olamayan geleneksel veri kaynaklarını tamamlayıcı işlev görmektedir. Görüşlerin konumla eşleştirildiği çalışmalara örnek olarak da P1 kodlu çalışmayı verebiliriz. Bu çalışmada göçmen karşıtı olayların yaşandığı konumlarla göçmen karşıtı sosyal medya kullanımının yapıldığı konumlar eşleştirilerek sosyal medya kullanımının çeşitli etkileri incelemeye tabi tutulmuştur.

Sosyal medya araçlarının sunduğu hizmetlerin alternatif kullanımı da bir diğer araştırma hattını temsil etmektedir. Bu alternatif kullanımlardan birisi Facebook üzerinden ilan vererek ulaşması kolay olmayan bir örnekleme anketlerin ulaştırılmasını amaçlayan çalışmada yer almaktadır. Bu çalışma Salganik'in (2017) örnekleme başlığında belirttiği üzere sosyal bilimler alanında teknolojinin sunduğu imkanlara dikkat çekmektedir. Bugüne kadar yapılan ve seçkisiz örneklemenin vurgulandığı klasik çalışma biçimlerinin yerini yeni örnekleme yolları almaktadır. Zamanında telefonla arama gibi çeşitli yöntemlerle yapılan çalışmaların sosyal medya ya da oyun siteleri gibi çeşitli platformlar üzerinden elde edilmesi bu yöntemlere ilişkin çeşitli tartışmaları ortaya çıkarmakla birlikte buralardan elde edilen verilerden çeşitli yöntemler kullanılarak yapılan çıkarımların kalitesi bu alana olan dikkati artırmaktadır. Salganik, Groves'un 2011 tarihli “Anket Çalışmalarının Üç Evresi” isimli çalışmasına referans vererek içinde bulunduğumuz dönemi büyük veri kaynaklarıyla ilişkili anketlerin bulunduğu bir ortamda, seçkisiz olmayan örneklemenin yapıldığı, bilgisayarla yapılan görüşmeler evresi

olarak tavsif etmektedir. Bu sınıflandırmaya göre ilk evre yüzyüze yapılan alan olasılıklı örnekleme, ikincisiyle telefonla yapılan seçkisiz tuşlamalı olasılıklı örneklemedir (Salganik, 2017; 87). Facebook aracılığıyla yapılan çalışmada da görüldüğü gibi bu şekilde ulaşılması kolay olmayan örneklemlere daha kolay bir biçimde erişim sağlanabilmektedir. Bu bağlamda ele alınması gereken bir diğer alternatif kullanımsa örneğin P18 kodlu çalışmada da görüldüğü üzere Facebook reklam sayfasının hedef kitle verilerinin anlık nüfus ölçümü zor grupların nüfusunu görmek, yordamak için kullanılmasıdır.

Bu başlık altındaki çalışmalar düşünüldüğünde bunların genel olarak farklı veri kaynaklarının bir araya getirilmesiyle yapıldığı görülmektedir. Bu farklı veri kaynakları arasında çeşitli şirketlerin, hükümetlerarası kuruluşların, resmi kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin verilerinin yer aldığı; bu veriler arasında kamuya açık olanlar, talep üzerine araştırmacılara açılanlar ve kurum içinde çalışan veri bilimcilerine sağlanan veriler bulunduğu görülmektedir. Sosyal medya mecraları tarafından sunulan veriler arasında da herkese açık olanlar, araştırmacıların taleplerine göre açılanlar ve bizzat ilgili kurumun kendi çalışanlarının kullanımına açılanlar bulunmaktadır. Örneğin P1 kodlu çalışmada kamuya açık veriler kullanılırken, P6 kodlu çalışma Facebook'un kendi Veri Analiz Takımı tarafından yürütülmüştür.

Tablo 6. Sosyal Medya Verileri Kaynaklı Çalışmaların Çıktıları, Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler

Kod	Konum	Teorik Bağlam	Hareketlilik
P1	Almanya	Göçmenlere yönelik tutum	Hedef Ülke İçi
P2	Şili	Göçmenlere yönelik tutum	Hedef Ülke İçi
P6	Dünya geneli	Anlama ve yordama	Uluslararası
P13	Avrupa	Göçmenlere yönelik tutum	Hedef ülke içi

P18	Avrupa ülkeleri	Anlama ve Yordama	Uluslararası
P25	Avustralya, İrlanda, İsviçre ve İngiltere	Diğer	Hedef ülke içi

3.4.1.2. Hareketlilik

Sosyal medya verisi kullanılarak yapılan çalışmalar düşünüldüğünde bunlardan bazılarının uluslararası hareketlilik sürecine ilişkin olduklarını bazılarının da hedef ülkede yaşanan durumlara ilişkin olduklarını görmekteyiz. Daha önce ele alındığı gibi sosyal medyadan alınan veriler göç ve göçmenler bağlamındaki duygu ve düşüncelere, gönderi sahiplerinin konumlarına ilişkin bilgi sunmakta ve araştırmacılar için alternatif veri toplama yolları sağlamaktadır. P1, P2, P13 ve P25 kodlu çalışmalar hedef ülke bağlamında yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalardan P1, P2 ve P13 göçmenlere ilişkin algılar hakkında olup P25 kodlu çalışma bir sosyal medya mecrası olan Facebook aracılığıyla göçmen katılımcılara ulaşma imkanlarını incelemektedir. Bunun yanında P6 ve P18 kodlu çalışmalar hareketlilikle ilgilidir ve temelde bir yerden bir yere göç süreciyle ilgilenmektedir. P6 kodlu çalışma koordine göç konusunu araştırırken Facebook profilinde memleketini ve mevcut bulunduğu şehri yazan profilleri temel alırken P18 kodlu çalışma göçmen stokunu yordama noktasında Facebook’un reklam hizmetini ve Twitter’daki konum bilgilerini kullanmaktadır.

Şili’yi ve dünya genelini ele alan iki çalışma haricindekiler ya genel olarak Avrupa’yı ya da belirli Avrupa ülkelerini ele almaktadır. Yeril halkın göçmenlere yönelik algı ve tutumu konulu çalışmalardan P1 kodlu proje Almanya’yla, P2 kodlu proje Şili’yle, P13 kodlu proje Avrupa geneliyle ilişkilidir. Sosyal medyanın dünyadaki yaygın kullanımı göçmenlere ilişkin görüşlerin bu yol kullanılarak dünyanın çok sayıda ülkesinde de benzer şekilde toplanmasına izin vermektedir. Facebook verilerinin Facebook’un kendi Veri Bilimi Takımı tarafından kullanıldığı P6 kodlu projede bütün dünya geneli bağlamında “koordine göç” konusu araştırılmıştır. Facebook’un dünyanın neredeyse her yerinden kullanıcısı olması bu analizleri mümkün kılmaktadır. P18 kodlu proje Avrupa

geneliyle ilgilenmekte olup yine, kullandığı yöntemler diğer yerlere de genişletilebilir niteliktedir. Facebook duyurularının belirli bir göçmen grubunun Avustralya, İrlanda, İsviçre ve İngiltere'deki üyelerini bularak örnekleme imkanlarının değerlendirildiği çalışma da aynı yol kullanılarak dünyanın çeşitli noktalarında uygulanabilir durumdadır.

P1 kodlu çalışmada göçmen karşıtı bir partinin takipçileri hedef alınmıştır. Bu grubun kamuya açık olarak Facebook'ta gösterdikleri performansın takip edilmesi, ani olarak ortaya çıkan ve klasik yöntemlerle takibi pek mümkün olmayan şiddet olaylarının takibini mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda ilgili parti sayfası takipçilerinin yordayıcı bir biçimde, görüşlerini ortaya koydukları ya da belirli görüşleri destekledikleri bir sayfa üzerinden takibi önem arz etmektedir. P2 ve P13 kodlu projeler Twitter verilerini kullanarak yerli grupların göçmenlere ilişkin algılarını analiz eden çalışmalar yapmaktadır. Twitter belirli bir dereceye kadar belirli konumdan atılan tweetlerin elde edilmesini mümkün kılmasıyla oldukça hassas bir konu olan yerlilerin göçmenlere ilişkin görüşlerinin anlık olarak takip edilmesine izin vermektedir. P6 kodlu çalışma “koordine göç” konusunda alternatif bir bilgi kaynağı olarak Facebook verilerinin kullanımıyla ilgilidir. P18 kodlu çalışmada Avrupa'daki göçmenler hedef alınmıştır. Avrupa'daki göçmen stokuna ilişkin veriler mevcut olmakla birlikte bu veriler anlık değildir ve sosyal medya verileri bu noktada tamamlayıcı bir işlev görebilmektedir. P25 kodlu çalışmadaysa belirli ülkelerde bulunan belirli bir ülke kaynaklı göçmenler hedef alınmıştır. Anket bazlı araştırmalarda bu grupların elde edilmesi belirli bir çaba gerektirirken Facebook'un duyurular hizmetinin bu örnekleme ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

3.4.1.3. Teorik Konumlanma

Sosyal medya verileri temel olarak belirli bir konuda belirli bir grubun görüşlerinin serbest, doğal bir biçimde ifadesini ve kişilerin coğrafi konumunu sağlamaktadır. Bu bağlamda sosyal medya çalışmaları temel olarak bu iki veri etrafında dönmektedir. Gönderi içeriklerine ilişkin çalışmalarda yerli grupların göçmenlere yönelik düşünceleri ele alınmaktadır. Bununla birlikte bu zorunlu bir durum olmayıp göçmenlerin düşünceleri de benzer şekilde ele alınabilir. Konum bilgisi hareketliliğe ilişkin önemli bilgiler

vermekte ve bu alandaki çalışmalarda kullanılmaktadır. Bununla birlikte gönderilerin içerikleriyle konumların ele alındığı çalışmalarda (örneğin *Using Facebook data to predict hate crimes against refugee in Germany*) bu iki bilginin diğer veri kaynaklarıyla eşleştirilmesi önemli bilgiler sağlamaktadır.

Yapılan çalışmaların önemli bir kısmı göçmenlere ilişkin görüşlerle ilgilenmektedir. Göçmenlere ilişkin yerlilerin algıları twitter'dan alınan verilerin anlamlarının program destekli analizlere tabi tutulabilmesiyle ölçülebilmekte, bu da belirli bir anda göçmenlere ilişkin olarak verilen mesajların, ifade edilen duyguların belirlenebilmesine olanak sunmaktadır. Facebook'ta da gönderiler ve bu gönderilere yapılan yorumlar vs. bu mesajların içeriklerine ilişkin çeşitli çıkarımların yapılabilmesine müsaade etmektedir.

Hareketliliği ele alan iki çalışma (*Facebook Data Science Team: Coordinated Migration, Social media data: A useful data source for measuring labour mobility and migrant stocks in the EU?*) göç süreçlerini anlama ve ele almada resmi verileri tamamlayan, onların eksik kaldıkları noktalarda öne çıkan bir kaynak olarak sosyal medya verilerine başvurmaktadır.

Salt Facebook verileriyle yapılan örneklemeyle ilişkin çalışma (*Migrant sampling using Facebook advertisements*) da böylesi çalışmaların yapılmasında bu verinin kullanılabilirliğini inceleyen bir araştırma olarak görülebilir. Bu çalışmada doğrudan ulaşılması zor bir göçmen örnekleme Facebook yoluyla ulaşmaya çalışılmıştır.

Bu ikili ayrım bağlamında bakıldığında göçmenlere yönelik tutumları ele alan çalışmaların genel anlamıyla göç yönetiminin *koruma* kısmına düştüğünü söylemek mümkün olabilir. Bu çalışmalar temel olarak göçmenlere yönelik saldırıları, olumsuz tutumların örüntülerini ele almakta ve bu süreci anlamaya çalışmaktadır. Bu süreçlerin anlaşılması bu olayların önlenmesi yolunda adımlar atılabilmesi için önem taşımaktadır. Sosyal medya üzerinden harekete geçebilecek olumsuz davranışların tespiti örneğin belirli tedbirler alınması noktasında yardımcı olabilir. Hareketlilikle ilgili çalışmalar zorunlu olarak *kontrol amacı* gütmese de temel olarak göç sürecinde görülemeyen noktaları görme

çabasının ürünüdür. Göç örüntülerini anlık, bütün bir biçimde görmenin korumadan ziyade göçmenleri kontrol etme süreçlerini etkileyecek, destekleyecek olması muhtemeldir.

Bu bağlamda bu çalışmalar yerli halkın göçmenlere ilişkin görüşleri hakkında anlık bilgiler ulaştırarak hâlihazırdaki yakınlık, entegrasyon, nefret vb. durumlara ilişkin politika yapıcılarının fikir sahibi olmasına ve duruma yönelik politikalar geliştirmesine yardımcı olmakta; hareketlilikle ilgili çalışmalar da temel olarak politika yapıcılarının göçe ilişkin anlık bilgi sahibi olmasını mümkün kılmaktadır

3.4.2. Cep Telefonuyla Görüşme Verileri

Arama detay kayıtları (*Call detail records* [CDR]) telefon kullanıcılarının yaptığı arama ya da mesajlaşmalara ilişkin kullanıcı bilgisiyle birlikte ilgili haberleşmenin zaman ve yer bilgisini (haberleşilen yere en yakın baz istasyonu) içermektedir; ağ verisi alıcıya ilişkin bilgileri de içermektedir (Milusheva. zu Erbach-Schoenberg, Bengtsson, Wetter ve Tatem, 2017: 11). Böylece bu verilere dayanarak kişinin belirli süreler içindeki hareketine ilişkin bilgi edinilebilmektedir. IOM'un büyük veri ve inovatif veri kaynaklarına ilişkin broşüründe bu veri kaynağının güçlü noktaları “geniş bir cep telefonu kullanıcısı nüfusunu kapsamı”, “ulaşması zor nüfusları takip etme potansiyeli” ve “zamanlı bilgi” olarak belirtilmişken zorluklar başlığı altında “anonimleştirme dolayısıyla bilgi kaybı”, “veriye ulaşım” ve “gözetim ve mahremiyet meseleleri” başlıkları sıralanmıştır. Geniş bir kullanıcı nüfusu kapsamı daha önceki bölümlerde de ele alındığı üzere cep telefonu verilerinin, resmi verilerin yeterli olmadığı ülkelerde özellikle kullanışlı hâle gelmesini sağlamaktadır. Dünya üzerinde telefon kullanan kişi sayısı hızla artmakta olup bu durum dünya üzerindeki çoğu kimseye ilişkin konum verisinin otomatik olarak elde edilmesi anlamını taşımaktadır. Hareketlilikler sırasında cep telefonunun taşınması ve sinyallerinin farklı istasyonlardan alınması neticesinde insanların hareketlilikleri bu hareketliliğin zamanıyla birlikte görülebilmektedir. Hareketliliğe ilişkin bu veri göç ve hareketlilik örüntülerine ilişkin değerli bir bilgi sunmaktadır. Bununla birlikte IOM'un paragraf başında işaret edilen broşüründe de bahsedildiği üzere bu veriler kolayca erişilen veriler

değildir. Özellikle bu verilerden, ilgili grubun yararına olacak projelerin yapıldığı yarışmalar bağlamında araştırmacılara açıldığı görülmektedir.

Tablo 7. Cep Telefonu Arama Verileri Kaynaklı Çalışmaların Verileriyle İlgili Bilgiler

Kod	Kaynaktaki Sınıflandırma	Veri Kaynağı Resmi-Özel	Veri Kaynağı Detay
P11	Mobile phone data	Özel	Türk Telekom

3.4.2.1 Veriler ve Ortaklıklar

Türkiye’yi konu alan P12 kodlu çalışmanın verileri, Türk Telekom şirketinden alınmıştır. Türk Telekom tarafından toplanan bu veriler büyük veri kaynaklarının genel özelliğine uygun olarak araştırmalarda kullanılmak için değil de sağladığı hizmetin kaydını tutarak karşılığında ücret almak için toplanmaktadır. Bu sebeple araştırma amacına uygun hâle getirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma özel bir telefon şirketinin verilerini çeşitli toplumsal faydalar umarak araştırmacılara açtığı D4R (*Data for Refugees* [Mülteciler için Veri]) yarışması bağlamında yapılmıştır (d4r-turktelekom.unglobalpulse.net, 2019). D4R yarışması 2018 yılında Fondazione Bruno Kessler (FBK), MIT Medya Laboratuvarı, Data-Pop Alliance, BMMYK, IOM ve UNICEF iş birliğiyle Türk Telekom, Boğaziçi Üniversitesi ve Tübitak tarafından ortak bir biçimde organize edilmiştir (Data-Pop Alliance, t.y.). Bu veriler sürekli olarak ya da talebe bağlı bir biçimde araştırmacılara açılmak yerini bu gibi yarışmalar vasıtasıyla kullanıma sunulmaktadır.

2018 yılında yapılan D4R çalışması D4D çalışmalarını temel almıştır. D4D (Kalkınma için Veri) çalışmaları Fildişi Sahili, Senegal ve Namibya’ya ilişkin olarak telefon şirketlerinin sağladığı verilerden yararlanarak yapılmış, dünyadan çeşitli grupların çalışmalarıyla iştirak ettiği bir çalışmadır. “D4R’ın D4D’den temel farkı kaydın mülteci bir müşteriye ait olduğunu gösteren “Mülteci” işareti taşımasıdır.” Veriseti Türk

Telekom'un 184.949 mülteci müşterisine ait 231.132 abonelikten oluşmakta (Salah, Pentland, Lepri, Letouzé, Vinck, de Montjoye ve Dagdelen, 2018: 3-4) olup 2017 yılındaki kayıtları kapsamaktadır (Salah, Pentland, Lepri, Letouzé, Vinck, de Montjoye ve Dagdelen, 2018: 1).

Tablo 8. Cep Telefonu Arama Verileri Kaynaklı Çalışmaların Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler

Kod	Konum	Teorik	Hareketlilik
P11	Türkiye	Entegrasyon	Hedef ülke içi

3.4.2.2. Hareketlilik

P11 kodlu çalışmada mültecilerin ülke içindeki hareketlilikleri temel alınarak entegrasyon temelli sorulara cevaplar aranmıştır. Telefon şirketlerinin ülke bazlı hizmet vermesi, telefon verilerini ülke içi hareketlilikler bağlamında değerli kılmaktadır.

D4D çalışmasında da görüldüğü gibi telefon görüşmesi verileri şirketler tarafından araştırmacılara sağlanarak ülkedeki çeşitli gruplarla ilgili çalışmalarda kullanılabilmekte, özellikle de resmi istatistiklerin çok güçlü olmadığı ülkelerde nüfusa ilişkin önemli bilgiler sunabilmektedirler. Bu bağlamda bu veri türü farklı ülkelerde de kullanılabilir.

Göçmenlerin çeşitli hareketlerine ilişkin çeşitli kayıtlar resmî kurumların elinde bulunsun da (örn. yolculuk izni alarak seyahat edilmesi) kişilerin belirli süreçler içindeki hareketlilik örüntülerinin bilgisi mevcut değildir. Telefon verilerinin bu alanda sundukları veriler kullanılan ölçütlerin yardımıyla entegrasyon düzeyi, en çok etkileşimde bulunulan kişilerin nitelikleri gibi alanlarda bilgi sunmaktadır.

3.4.2.3. Teorik Konumlanma

Bu çalışmada “CDR verisi kullanılarak göçmenlerin ayrışma ve toplumsal entegrasyonunu anlamak ve ölçmek için bir çerçeve sağlamakta” (Boy, Pastor-Escuredo,

Macguire, Jimenez ve Luengo-Oroz, 2019: 160) olup entegrasyon literatürüne katkıda bulunmaktadır. Göçmenlerin entegrasyonu göç yönetiminin oldukça önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Göç yönetiminin “düzen” ve “herkes için faydalılık” vurgularının gerçekleşmesi entegrasyonun gerçekleşmesiyle mümkündür.

Bu veri mülteci entegrasyonunun, kendi gruplarıyla iletişim içinde olma durumlarının, gruplar arasında ayrışmanın hâlihazırdaki durumunun görülmesi için bir yol sunmaktadır (Boy, Pastor-Escuredo, Macguire, Jimenez ve Luengo-Oroz, 2019: 160). Bu göstergeler hizmetlere erişim gibi çeşitli noktalardaki müdahalelerin biçimlendirilmesinde kullanılabilir.

Son olarak burada sadece iki çalışmanın yer almasına rağmen bu alanda yapılan çok daha fazla araştırma olduğunu belirtmek mümkündür. En azından D4R projesi kapsamında burada bahsedilen çalışma haricinde diğer ekipler tarafından çok sayıda araştırma yapılmış ve bu çalışmalar yayınlanmıştır (de Montjoye., Dong, Vinck, 2019). Bu çalışmaların bu kapsamda değerlendirilmemiş olması burada yapılacak yorumların sınırlarını daraltmaktadır.

3.4.3. Google Aramaları, İnternet Aktivitesi/ İnternet Sitesi Girişlerinde İp Adresleri Ve Gönderilmiş Mailler Kaynaklı Veriler

Bu başlıkta yer alan Google aramaları ve internet sitesi kullanım verileri temelli çalışmalar temelde uluslararası göçün haritalandırılmasında ve yordanmasında alternatif yolların sunduğu imkanları betimlemektedir.

IOM'un büyük veri ve inovatif veri kaynaklarına ilişkin broşüründe Google aramaları ve internet aktivitesi kaynaklı verilerin güçlü noktaları “kişilerin niyetlerine ilişkin zamanlı bilgi” ve “serbest bilgi” olarak belirtilirken “seçim yanlılığı” ve “niyetlerle davranış arasındaki eşleşmeme” zorlukları arasında sayılmıştır. İnternet sitesi girişlerinde IP adresleri ve gönderilen mailler başlıklı veri kaynağının güçlü noktaları “bilginin zenginliği, “ulaşması zor nüfusları takip etme potansiyeli” ve “zamanlı bilgi” olarak

sayılırken “metodolojik meseleler”, “seçim yanlılığı” ve “mahremiyetle etik meseleler” zorluklar arasında anılmıştır.

Bunlar uzun zamandır büyük veri alanında yapılan çalışmalarda kullanılan kaynaklardan birisini teşkil etmektedir. Bu başlık altındaki çalışmalar bu veri türlerini kullanan araştırmaları içermektedir.

Tablo 9. Google Aramaları, İnternet Aktivitesi/ İnternet Sitesi Girişlerinde IP Adresleri ve Gönderilmiş Mail Verileri Kaynaklı Çalışmaların Verileriyle İlgili Bilgiler

Kod	Kaynaktaki Sınıflandırma	Veri Kaynağı Resmi-Özel	Veri Kaynağı Detay
P3	Sosyal Medya	Özel, Hükümetlerarası kuruluş	Google, OECD, Dünya Bankası
P9	İdari, Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Nüfus Sayımı, Sosyal Medya , Anketler	Resmi, Özel	Google
P14	Sosyal Medya	Özel	Yahoo
P16	Sosyal Medya, Uydu Verisi	Özel	Yahoo

3.4.3.1. Veriler ve Ortaklıklar

P3 kodlu, göçler bağlamında Google aramalarının değerine ilişkin çalışmada Google, OECD, Dünya Bankası verileri kullanılmıştır. P9 kodlu, geleneksel ve inovatif veri kaynaklarının bir arada kullanılmasına ilişkin çalışmada “geleneksel veri kaynaklarıyla” birlikte Google verilerinin de kullanılması planlanmaktadır. P14 kodlu, mail verilerine dayanan çalışma Yahoo verilerini kullanmaktadır. P16 kodlu çalışmadaysa Yahoo giriş verileri kullanmaktadır.

Bu çalışmalarda OECD ve Dünya Bankası'ndan oluşan hükümetlerarası kurumlarla Google ve Yahoo'dan oluşan özel şirketlerin topladıkları verilerin yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte isimleri verilme de P9 kodlu çalışmada “geleneksel” olarak ifade edilen veri kaynakları içinde resmi verilerin bulunması muhtemeldir. Google ve Yahoo verileri araştırmalarda kullanılmak amaçlı toplanmış veriler olmayıp bu sebeple bunların yeniden bu amaca uygun hâle getirilmeleri gerekmektedir. Daha önceki bölümde de bahsedildiği üzere hükümetlerarası kurumlar çeşitli konularda verileri kullanıma sunmaktadır. İlk iki çalışmada kullanılan Google verileri Google tarafından kamuya sunulmakta olup Yahoo! verilerini içeren çalışmalardan P14 kodlu çalışmada bir Yahoo! çalışanının yer aldığı, aynı kişinin P16 kodlu çalışmanın da yazarları arasında bulunduğu görülmektedir.

P3 kodlu, arama kelimeleri üzerinden uluslararası göçün yordanmaya çalışıldığı çalışmada Google Trends ve OECD verileri kullanılmıştır. Bu veriler Google tarafından sağlanan bir adresten (<https://trends.google.com/>) elde edilebilmekte olup veriler üzerinde çeşitli kategorilerle filtreleme yapılabilmektedir. Burada aranacak kelimelerin seçiminde göç ve ekonomik kelimeleriyle semantik bağlantısı olan 100'er kelime (bu kelimeler wikipedia'yı tarayıp ilgili kelimeleri getiren <http://semantic-link.com/> adresi kullanılarak yapılmıştır) arasından 68 tane seçilmiştir (Böhme, Gröger ve Stöhr, 2020; 5-6). Bu çalışmada göçe ilişkin yıllık veriler de OECD'den alınmıştır. P9 kodlu proje hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamakta olup geleneksel veri kaynaklarının değerlendirilmekte olduğu ve sonraki aşamada Google verileri gibi inovatif kaynakların da içerileceği ve “göç dalgalarını yordamak için makine öğrenmesi modelleri geliştirileceği” ifade edilmektedir (Migration Data Portal, 2021). P14 kodlu projede daha zamanında göç verilerinin elde edilmesinde alternatif kaynakların sunduğu imkanları değerlendirmek için birisi Yahoo! Research ekibinden olan iki araştırmacı 43 milyon Yahoo! Kullanıcısı tarafından 2009 Eylül-2011 Haziran arasında atılan maillerdeki IP adreslerini incelemiştir. Yahoo mail verileri tarih, coğrafi konum, doğum tarihi ve cinsiyet bilgisi de taşımaktadır (Max-Planck-Gesellschaft, 2012). P16 kodlu, yine Yahoo! verilerine dayanan ve P14 kodlu çalışmanın yazarlarının da yer aldığı çalışmada bu sefer mailler değil de giriş verileri

kullanılmıştır. Bu çalışmada 2011 Haziran-2012 Haziran arasında Yahoo! hizmetlerinden faydalanan 100 milyon kullanıcının giriş bilgileri toplanmıştır. Elde edilen “IP adresleri MaxMind tarafından sağlanan GeoCityLite veritabanının son sürümüyle eşleştirilmiştir” (State, Weber ve Zagheni, 2013: 266).

Genel olarak bakıldığında P3 ve P9 kodlu çalışmaların göçün yordanmasında Google arama verilerinin değerini inceleyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Google arama verilerinin belirli olayların meydana gelme durumunu anlık olarak yordamada değerini inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin grip yoğunluğunu anlık olarak takip etmek için yapılan ve hastane verileriyle Google arama verilerinin eşleştirildiği çalışma bunun bir örneğini teşkil eder (Cook, Conrad, Fowlkes ve Mohebbi, 2011). Bununla birlikte IOM’un sayfasında da belirtildiği üzere Google aramaları üzerinden yapılan eşleştirmeler önemli bilgiler sunabilse de gerçek hayattaki davranışları yordama noktasında zayıf kalabilmektedir (Butler, 2013). Bu iki çalışma da bu hattaki araştırmaların göç alanına uygulanmasını temsil etmektedir. P14 ve P16 kodlu çalışmalarda aynı şirketin (Yahoo!) verilerini kullanarak mail gönderim ve giriş bilgilerinin göçü anlama ve yordamada inovatif bir kaynak olarak değerini incelemektedir. Göçün bu biçimde alternatif veri kaynaklarıyla yordanması geleneksel veri kaynaklarıyla elde edilen sonuçlara göre daha anlık olma gibi çeşitli üstünlükler barındırabilmekte, bu sebeple önem taşımaktadır.

Tablo 10. Google Aramaları, İnternet Aktivitesi/ İnternet Sitesi Girişlerinde IP Adresleri Ve Gönderilmiş Mail Verileri Kaynaklı Çalışmaların Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler

Kod	Konum	Teorik	Hareketlilik
P3	Dünya	Anlama ve Yordama	Uluslararası
P9	Dünya geneli	Anlama ve Yordama	Uluslararası

P14	Avustralya, Brezilya, Çin, Almanya, Macaristan, Hindistan, İrlanda, İtalya, Japonya, Nijerya, Filipinler, Romanya, Rusya Federasyonu, İspanya, İsviçre, Amerika Birleşik Devletleri	Anlama ve yordama	Uluslararası
P16	Dünya geneli	Anlama ve yordama	Uluslararası

3.4.3.2. Hareketlilik

Bu başlıkta ele alınan bütün çalışmalar uluslararası hareketlilikle ilgilenmektedir. P3 ve P9 kodlu çalışma düşünüldüğünde Google arama verilerinin ülkeler arası hareketlilik verileriyle karşılaştırılması, bu ikincisi resmi kayıtlara yansıdığı için mümkün görünmektedir. Benzer bir çalışma ülke içi hareketliliklerin de kayıt altına alındığı bir bağlamda mümkün olabilir.

P14 kodlu proje hariç diğerleri, yani P3, P9 ve P16 kodlu projeler bütün dünyadaki uluslararası göç süreçlerini ele almaktadır. Google ve Yahoo! hizmetlerinin dünyanın çoğu noktasında kullanılıyor olması bu şekilde bütün dünyayı kapsayan çalışmalar yapılmasını mümkün kılmaktadır.

Bu başlık altındaki bütün çalışmalarda Google ve Yahoo! hizmetlerini kullanan kişiler ele alınmış olup P14 kodlu proje hariç ele alınan ülkeler bakımından bir kayıt bulunmamaktadır.

3.4.3.3. Teorik Konumlanma

Bu başlıktaki bütün çalışmalar göçün anlaşılması ve yordanması bağlamındaki çerçeveye oturan araştırmalardır. P3 ve P9 kodlu ilk iki çalışmanın konusunu teşkil eden, Google arama verilerini kullanarak şimdiyi yordama (*nowcasting*) ve geleceği yordama

(*forecasting*) özellikle anlık bilgi elde etmenin kolay olmadığı alanlarda büyük öneme sahiptir. Bu alanlarda elde edilen bilgi (örn. hastanelerin doluluk olanları) sağlanan hizmetlerin düzenlenmesinde büyük öneme sahip olabilmektedir. Şimdiyi yordama çalışmalarını ele alan Salganik (2017: 48) bu çalışmalarda karşılaşılan zorlukları ele almakta ve bu çalışmalarda yaşanan zorlukları atlatan çalışmaların bulunduğunu ve “büyük veri kaynaklarıyla araştırmacılar tarafından toplanan verileri bir araya getiren şimdiyi yordama çalışmalarının şirketlerle hükümetleri zaman içinde tekrarlayan biçimde biraz gecikme ile birlikte yapılan ölçümleri temelde hızlandırarak daha zamanında ve doğru yordamalar ortaya çıkarmasını beklediğini” belirtmiştir.

P14 ve P16 kodlu son iki projeyse inovatif bir kaynak olarak Yahoo! kaynaklı verilerden uluslararası göç hareketlerini yordama ve haritalamaya çalışarak öncesinde geleneksel kaynaklar kullanılarak yapılan bir işlemde, bu işlemin yapılmasını zaman gibi çeşitli bakımlardan daha üstün alternatif bir verinin kullanımını incelemektedir. Bu iki araştırma özellikle alternatif veri kaynakları bahsinde önem taşımaktadır.

3.4.4. Dünya Gözlem Verisi

Uydular ya da dronelar tarafından sağlanan dünya gözlem verileri inovatif veri kaynaklarından birini teşkil etmektedir. Diğer alanlardaki kullanımının yanında bu gibi kaynakların İnsani kriz durumlarında anlık bilgi sağlaması bu alanda yapılacak müdahaleler için büyük bir önem taşımaktadır. Geçen yıllarda yüksek çözünürlüklü uydular ve dronelar gibi bu bağlamda sunulan hizmetlerin sayısında da artış yaşanmış olup (Lang ve Füreder, 2016: 385) uydu, dünya gözlem ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (GIS) verilerinden insani müdahale alanında faydalanılmaktadır. Çeşitli sivil toplum örgütleri insani krizlere müdahalelerinde dünya gözlem verilerinden yararlanmaktadır (Quinn, Nyhan, Navarro, Coluccia, Bromley ve Luengo-Oroz, 2018: 5). Örneğin 1996 yılında Sınır Tanımayan Doktorlar (Médecins Sans Frontières) “Kenya’da kamplarda yardıma ihtiyaç duyan Somalili mültecilerin sayısını ölçmek için Dünya gözlem verisini kullanmıştır (The European Space Agency, 2002). Örneğin bu alanda faaliyet gösteren

Maxar şirketi çeşitli insani kriz durumlarında araştırmacılara veri sunmaktadır (Maxar, t.y.).

IOM'un büyük veri ve inovatif veri kaynaklarına ilişkin broşüründe bu veri kaynağının güçlü noktaları “zamanlı bilgi”, “yüksek düzeyde uzamsal çözünürlük”, “kapsam” ve “karşılaştırılabilirlik” olarak sayılırken “metodolojik meseleler”, “devamlılık” ve “veri erişimi” zorluklar başlığı altında listelenmiştir.

Tablo 11. Dünya Gözlem Verisi Temelli Çalışmaların Verilerine İlişkin Bilgiler

Kod	Kaynaktaki Sınıflandırma	Veri Kaynağı Resmi-Özel	Veri Kaynağı Detay
P8	Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Uydu Verisi	-	-
P10	Diğer, Uydu Verisi, Sosyal Medya	Resmi, özel	-
P12	Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Diğer, Uydu Verisi	Hükümetlerarası kurumlar	Uluslararası Denizcilik Örgütü Otomatik Tanımlama Sistemi, Dünya Çağında Navigasyonel Uyarı Sistemleri
P17	Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi,	Resmi, özel, hükümetlerarası kurum	Digital Globe, Airbus satellite platforms, NASA visible infrared imaging radiometer suite (VIIRS), BMMYK, UNICEF, UN-COMTRADE, Eğitim Yönetimi Bilgi

	Uydu Verisi, Anketler		Sistemleri, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım örgütü, Dünya Gıda Programı, UN-Habitat, Dünya Bankası; Lübnan, Ürdün ve Irak’tan resmi veriler, Suriye sağlık bakanlığı verileri gibi çeşitli veriler.
--	--------------------------	--	---

3.4.4.1. Veriler ve Ortaklıklar

P8 kodlu çalışmanın verilerinin kaynaklarına ilişkin detaylara ulaşılamamıştır. P10 kodlu projede “öncelikle kamuya açık olmayan verilere erişmek (...) amacıyla iş birliği temelinde hareket” edilmiştir (Earney ve Jimenes, 2019: 106). Partnerler İngiltere, Avusturya, Hırvatistan, eski Yugoslav Makedon Cumhuriyeti, Yunanistan, Sırbistan, Slovenya ve Türkiye’nin ulusal meteoroloji servislerini, Uluslararası Denizcilik Örgütü, Değerlendirme Kapasiteleri Projesi ve Norveç Mülteci Konseyi’ni içermektedir. “Hücre, yordama modelleri noktasında iş birliği amacıyla İsveç Göç İstihbarat Birimi’yle birlikte çalışmıştır. Bu kurum gelişmiş istatistiksel modelleme yetilerine ve BMMYK’nın o zamanlar erişiminin olmadığı veriyle bilgiye sahiptir” (Earney ve Jimenes, 2019: 107-108). Bu sayılan kurumların her biriyle iş birliğinin mahiyetine ilişkin ayrıntılı bilgiler yer almamaktadır. P12 kodlu, kurtarma örüntülerinin çalışıldığı projede Uluslararası Denizcilik Örgütü Otomatik Tanımlama Sistemi, Dünya Çağında Navigasyonel Uyarı Sistemleri kullanılmıştır. P17 kodlu projede Digital Globe, Airbus satellite platforms, NASA visible infrared imaging radiometer suite (VIIRS), BMMYK, UN-COMTRADE, Eğitim Yönetimi Bilgi Sistemleri, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım örgütü, NPM, Dünya Gıda Programı, UN-Habitat, UNICEF, Dünya Bankası; Lübnan, Ürdün ve Irak’tan resmi verileri, Suriye Sağlık Bakanlığı verileri gibi çok çeşitli verilerin kullanıldığı ifade edilmektedir (World Bank, 2020).

P8 kodlu çalışma, proje tanımları kısmında bahsedilen PulseSatellite aracının oluşturulması sürecini ifade etmektedir. P10 kodlu, kış sürecinde mültecilerin hareketliliklerinin yordanmasına ilişkin çalışma grubu “Avrupa’ya doğru hareket eden

mültecilerin tuttuğu çeşitli yollardaki risk taşıyan; çeşitli yollarda kış şartlarının ağırlaştırabileceği noktaların belirlenmesine odaklanmıştır” (Earney ve Jimenes, 2019: 106). Veriler, belirtildiği üzere kurumlarla yapılan iş birliği aracılığıyla toplanmıştır. Analize ilişkin ayrıntılı bilgi yer almamaktadır. P12 kodlu projede gemi konum verisi (AIS) yolda kalan gemilerin imdat çağrılarının verisiyle bir araya getirilmiştir. Bu çalışmada da kurtarma operasyonlarını diğerlerinden ayırmak için ilgili veri makine öğrenmesine tabi tutulmuştur (UN Global Pulse, 2017: 1-2). P17 kodlu projede, Suriyeli sığınmacıların o zamanki durumunu değerlendirmede mevcut veri eksiklikleri dolayısıyla çok sayıda kaynağın verileri değerlendirilmiştir. Hükümetlerarası kurumlara ve devletlere ait verilerin haricinde dünya gözlem verileri belirli alanlardaki fiziksel zarar ve insan aktivitesine ilişkin veri elde etmek amacıyla kullanılmıştır (World Bank, 2020: 70).

Tablo 12. Dünya Gözlem Verisi Temelli Çalışmaların Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düşükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler

Kod	Konum	Teorik	Hareketlilik
P8	Dünya geneli	Koruma	Uluslararası, Sınır, Hedef Ülke İçi
P10	Dünya geneli	Anlama ve Yordama, Koruma	Uluslararası, Hedef ülke içi, Sınır
P12	Akdeniz	Anlama ve yordama	Sınır
P17	Irak, Ürdün, Lübnan, Suriye	Anlama ve yordama	Uluslararası

3.4.4.2. Hareketlilik

P8 ve P10 kodlu çalışmalar insani kriz durumunda göçmenlerin hareketlerine ilişkin olup bu alanlarda faaliyet gösteren hükümetlerarası kurumlar tarafından bu faaliyetleri kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuştur. P8 kodlu çalışma temelde hareketlilik sürecine ilişkin dünya gözlem verisi üzerinden bilgi edinme arayışlarını yarı otomatik hâle getirmeye dönük bir çalışma olup uluslararası, hedef ülke içi, sınırdan geçiş şeklinde bütün süreçleri ele almaktadır. Yine P10 kodlu çalışma da şartların daha kötüye gittiği bilinen kış aylarında göçmenlerin hareketliliklerini ele almaktadır. Dünya gözlem verisinin göçmenlerin hareketlerinin izlenme ve yordanmasında kullanımı göçmenlerin durumuna ilişkin anlık bilgi edinilmesi ve bu doğrultuda müdahaleler geliştirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Dünya gözlem verileri hareket hâlindeki topluluklardan haberdar olma noktasında diğer yollarla elde etmesi zor bir bilgiyi sunmaktadır. P12 kodlu çalışma deniz yoluyla yapılan yolculuklar sırasındaki kurtarma örüntülerini yani, uluslararası göç sürecinin bir noktasında yaşanan durumları ele almaktadır. Burada kullanılan veriler, hakkında pek bilgi ve veri kaynağı bulunmayan bir noktayı aydınlatmaya yardımcı olmaktadır. P17 kodlu çalışmada dünya gözlem verileri Suriye’de çeşitli alanlardaki fiziksel hasar ve insan hareketliliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla kullanılmıştır (World Bank, 2020: 16). Bu çalışma da çeşitli verilerle yapılan çalışmalarda dünya gözlem verilerinin kullanımını örneklemekte olup Suriyeli mültecilerin dönüş kararı alıp almama yani uluslararası hareketliliğe dönük kararlarını incelemektedir.

P8 ve P10 kodlu çalışmalar belirli bir coğrafyaya özgü olarak kullanılmamıştır. Dünya gözlem verileri ilgili verilerin bulunduğu bütün noktalarda benzer çalışmaların yapılmasına imkan vermektedir. P12 kodlu çalışma Akdeniz’i temel almaktadır. Akdeniz son yıllar içinde çok sayıda başarılı/başarısız gayriresmi göç girişiminin yaşandığı yer hâline gelmiş olup bu alan üzerinde yapılacak analizler bu bağlamda önem arz etmektedir. Kullanılan veri kaynakları da temel olarak bu bölgeye has kaynaklar değildir, benzer

analizler başka noktalarda da uygulanabilir. P17 kodlu çalışmada Suriye’de toplumun ve yapıların durumuna ilişkin daha fazla bilgi elde etmek için kullanılmıştır. Kriz hâlinde bulunan, doğrudan gözlemin zor olduğu bağlamlarda uygulanabilir tamamlayıcı bir yöntem sunmaktadır.

Bu başlık altındaki tüm çalışmalar çeşitli sebeplerle ülkelerinden kaçan, yer değiştiren, başka ülkelere iltica eden ya da bu arayıştaki kişilerle ilişkilidir. Dünya gözlem verileri takip etmesi zor bu süreçlerin takibinde önem taşımaktadır. Örneğin belirli bir alandaki sığınmacı yoğunluğunu çadır vs. gibi belirli unsurların görüntüsünden yola çıkarak otomatik ya da yarı otomatik olarak tespit edebilen bir sistem insani müdahalelerin uygulanmasına büyük destek sağlayacaktır. P8 ve P10 kodlu projeler temelde insani müdahale alanındaki faaliyetlere destek bağlamında hazırlanmıştır. P17 kodlu projedeysse dünya gözlem verilerinin kullanımı da insani kriz yaşanan bölgelerde durum tespiti bağlamında onun nasıl bir işlev görebileceğini göstermektedir.

3.4.4.3. Teorik Konumlanma

Bu tezin ilk iki bölümünde ele alınan meseleler temelinde düşünüldüğünde burada ele alınan projelerden P8 ve P10 kodlu ilk ikisi temel olarak göç yönetiminin koruma kısmına denk düşmekte, burayı vurgulamaktadır. Devletler ve hükümetlerarası kurumlar hassas durumdaki belirli grupları onlar hakkında belirli bilgilere sahip olarak korumaktadır. Dünya gözlem verisinin inovatif bir veri kaynağı olarak kullanımı bir tarafa, bu veri kaynağı kullanılırken tespit sürecine makine öğrenmesini dahil ederek onu yarı otomatik hâle getirmek, bu veri kaynağını hava durumu verileri gibi diğer çeşitli veri kaynaklarıyla eşlemek bu süreçlerin tespit ve idaresi için önem taşıyan noktalardır. P12 kodlu projeyse kurtarma operasyonlarını daha iyi anlamak, örüntüleri görmek amacıyla yapılmıştır.

Girişte de anıldığı üzere verilere erişim dünya gözlem verileri bağlamında bir sorun teşkil etmektedir. Dünya Doktoraları örneğinde olduğu gibi dünya gözlem verisi sahipleri verilerini insani faaliyetlerde bulunan kurumlarla, bu faaliyetlere destek olmak amacıyla paylaşabilmektedir. Burada gördüğümüz P8, P10 ve P17 kodlu üç çalışmanın

göçmenlere yönelik faaliyetler gösteren hükümetlerarası bir kuruluşla ilgili olması şaşırtıcı olmamalıdır.

3.4.5. Resmi, Nüfus Sayımları ve Diğer Veriler

Burada yer alan veriler IOM'un inovatif veri kaynakları broşüründe anılan veriler olmayıp temel olarak resmi verileri, nüfus sayım verileri ve Veri İnovasyon Dizini'nde "Diğer" olarak kodlanan verilerden oluşmaktadır. Büyük veri analizinin sunduğu imkanların ortaya çıkması birçok kurumu bu noktada harekete geçirmiş olup devletler de çeşitli biçimlerde bu dijitalleşme sürecinden faydalanmaktadır. Bu manada resmi kurumlar elindeki büyük miktardaki verilerin haritaya dökülmesi ya da makine öğrenmesiyle bir araya getirilmesi daha önce elde edilemeyen bilgileri göz önüne sermekte, süreçleri kolaylaştırmakta ve görevlilerin işlerini kolaylaştırabilmektedir. Bunun haricinde daha önce yer alan sosyal medya, telefon, dünya gözlem verileri gibi kaynaklar arasına girmeyen örneğin radyo konuşmaları gibi bir kaynak, konuşmayı yazıya döken bir programın oluşturulup konuşmaların analiz edilmesiyle göç süreçlerinde kullanılabilir. Radyo gibi kaynaklar işte bu "diğer" veri kaynağını teşkil etmektedir.

Tablo 13. Resmi, Nüfus Sayımları ve Diğer Veriler Kaynaklı Çalışmaların Verilerine İlişkin Bilgiler

Kod	Kaynaktaki Sınıflandırma	Veri Kaynağı Resmi-Özel	Veri Kaynağı Detay
P4	İdari, Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi	Resmi	Federal Göç ve Mülteciler Ofisi (Almanya)
P5	Nüfus Sayımı, Diğer	Resmi	CBS (Statistics Netherlands)

P7	Diğer, Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi	Diğer	Radyo kanalları
P15	Diğer		(web scraping)
P19	İdari, Diğer, Anketler	Hükümetlerarası kuruluş	UNHCR proGres
P20	Diğer	Özel, hükümetlerarası kuruluş	Gdelt, EASO, Google, Frontex
P21	Anketler	Hükümetlerarası Kuruluş	Eurobarometer
P22	İdari, Diğer	Resmi, özel, hükümetlerarası kurum	-
P23	İdari, Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Diğer	Resmi	İsveç Göç Sekreterliği, göçmenlerin yerleştirilmesiyle ilgilenen ajansların verileri (Amerika)
P24	Nüfus Sayımı	Resmi	Ulusal İstatistik Kurumları

3.4.5.1. Veriler ve Ortaklıklar

P4 kodlu çalışmada Almanya Federal Göç ve Mülteciler Ofisi'nin resmi verileri, P5 kodlu çalışmada Hollanda İstatistik Kurumu'nun (CBS) verileri kullanılmıştır. P7 kodlu projede Uganda'daki radyo kanallarındaki programlar ele alınmış, bunların analiz edilebilmesi için ilgili dilde konuşmayı yazıya aktaran araç geliştirilmiştir. P15 kodlu projede veri kazınması yöntemiyle internetten sınırlara ilişkin veri elde edilmiştir. P19 kodlu, yerinden edilmiş topluluklara ilişkin yordama çalışmasında BMMYK'nın verileri

kullanılmıştır. P20 kodlu çalışmada “kaynak ülkelerde coğrafi konum verisi bulunan olaylar ve internet aramaları, AB sınırında düzensiz geçiş saptamaları ve hedef ülkelerde sığınma kabul oranları”ndan oluşan üç veri türü kullanılmış olup medyadan alınan haberlerin taranmasında Gdelt veritabanından yararlanılmıştır (Carammia, Iacus ve Wilkin, 2020: 1). GDELT projesiyse dünyada 100’ün üzerinde dildeki televizyon, gazete ve internet haberlerini takip eden bir veritabanıdır (The Gdelt project, t.y.). internet aramaları bağlamında Google Trends, düzensiz sınır geçme verileri için Frontex’in sağladığı bilgiler kullanılmıştır (Carammia, Iacus ve Wilkin, 2020: 7). P21 kodlu çalışmada Eurobarometer verilerinden faydalanılmıştır. P22 kodlu çalışmada tanıtılan Küresel Hareketlilikler Projesi’nin “uluslararası örgütlerden özel şirketlere, dijital izlerden idari verilere” çok farklı kaynaklardan yararlandığı söylenmekte ama bunlar ayrıntılandırılmamaktadır. Bu projenin bir parçası olarak 2021 Nisan’ında ortaya atılan Küresel Ulaşımı Hareketlilik Verileri turizm ve hava yolcu trafiği verilerine dayanmaktadır (European Commission, 2021). Yine proje kapsamında Küresel Vize Ücreti Veriseti yayınlanmış olup veriseti hükümetlerin resmi internet adreslerinden elde edilmiştir (Migration Policy Centre, t.y.). P23 kodlu projede İsveç Göç Sekreterliğinin ve Amerikan dışişleriyle ilişkili göçmenlerin yerleştirilmesiyle ilgilenen ajansların verileri kullanılmıştır. P24 kodlu çalışmanın verileri 8 üye ülkenin ulusal istatistik kurumlarınca sunulan verilerden oluşmaktadır.

P4 kodlu çalışmada ortaya konulan sistem Latince olmayan harfleri Latinize etmekte, “kayıtlı menşe ülkeyi doğrulamak için otomatik dil tanımlaması yapmakta, sığınmacının birden fazla dosyasının tutulmasını önlemek için otomatik resim kontrolü yapmakta, kimlik belgelerinin kayıp olursa diye akıllı telefonlardan kimliğe ilişkin daha fazla bilgi almaktadır” (Migration Data Portal, 2021e). Arapça isimleri Latinize eden uygulamanın ismi TKS’dır. “TKS farklı göç veritabanlarındaki yüksek veri kalitesini temin etmek için Avrupa’daki kamu otoritelerine açılmıştır”. “Entegre Kimlik Yönetimi’nin üç ana unsuru mültecilerin erken kaydı, sığınma ve entegrasyon sürecine katılan tüm kamu otoritelerinin bağlantılı olduğu temel bir veri sistemi aracılığıyla veri paylaşımı, geliş belgesinin sağlanmasından oluşmaktadır” (Federal Office for Migration

and Refugees, t.y.). CBS tarafından yapılan P5 kodlu çalışmada Hollanda'daki mahallelerde bulunan kişilerin etnik arka planlarına ilişkin veri kullanılmış ve büyük miktarda veri haritayla görselleştirmeye tabi tutulmuştur. P7 kodlu projede, Radyo Analiz Aracı aracılığıyla göçmenlere ilişkin radyo içeriği analize tabi tutulmuştur. Bu aracın geliştirilmesi bağlamında radyo kanallarını takip etmek için gerekli donanım Uganda'nın iki şehri Kampala ve Gulu'ya yerleştirilmiştir (Quinn ve Hidalgo-Sanchis, 2017: 7). Konuşma olmayan içerikleri ayırt edip silmek için konuşma tanıma yazılımı geliştirilmiştir. "Yazılım günlük bazda yüzlerce saatlik kamusal radyo içeriğini ham veri hâlinde kaydedebilmektedir". Bu verilerin kategorize edilip yapılandırılmasına çalışılmıştır. "Bütün radyo madenciliği süreci iki otomatik yazılım aşamasından ve iki insana dayalı analiz aşamasından oluşmaktadır" (Quinn ve Hidalgo-Sanchis, 2017: 8). İlk otomatik aşamada konuşmalar metne dökülmüştür. Bunun yapılabilmesi için "34.415 Luganda ve 14.381 Acoli kelimesini tanıyabilen" bir yazılım oluşturulmuştur. Konuşmanın niteliğine bağlı olarak Luganda'daki kelimelerin %50'si, Acoli'deki kelimelerin %60 kadarı teşhis edilmiştir. İkinci otomatik süreç "daha önceden tanımlı konular için önemli kelime ve kavramları aramak için yayınların filtreden" geçirilmesi aşamasıdır. İnsanların yer aldığı aşamalarda öncelikle analistler yanlış saptamaları çıkarmak için "ilgili anahtar kelimelerin çok olduğu ses kliplerini" değerlendirmiş, ikinci aşamada "analistler önemli parçaları kategorilere göre notlandırmıştır (...) Önemli eşleşmelerden 873'ü tamamen metne aktarılmış, tercüme edilmiş ve kategorize edilmiştir" (Quinn ve Hidalgo-Sanchis, 2017: 9). Burada anlatılan çalışmanın temelini oluşturduğu mültecilere ilişkin çalışma Temmuz 2016 ile Şubat 2017 arasında yapılmıştır. "Mültecilere ilişkin konuşmaları saptamak için gerekli filtreler oluşturulmuş ve tercüme takımı mültecilere ilişkin tüm işaretleri notlandırmıştır (Quinn ve Hidalgo-Sanchis, 2017: 14). "Konuların çeşitliliği ve ifade edilen duyguların giriftliği dolayısıyla otomatik semantik analiz kullanımı mümkün olmamıştır." P15 kodlu, sınırların niteliklerine ilişkin (bariyer, devriye, duvar, tel örgü varlığı) veri kazıma aracılığıyla bilgi toplamaktadır. "Çok sayıda internet sitesi algoritma temelli aramaların uygulanmasıyla ilgili içerik bağlamında otomatik olarak taranmıştır" (Migration Data Portal, 2021n). Bu işleme ilişkin

ayrıntılar aktarılmamıştır. P19 kodlu, BMMYK'nın verilerinin kullanıldığı çalışmada zorla yerinden edilen toplulukların sayılarının yordanmasına ilişkin olarak geliştirilen DPTool isimli araç ele alınmaktadır. Bu çalışmada bahsedilen DPTool 2017-2018 yılında ortaya konmuştur. "Araç proGres v.4 sisteminin getirdiği yeni veri toplama ve idare uygulamalarından faydalanmıştır. (Alburez-Gutierrez ve Segura, 2018: 7). DPTool yordamada bulunurken kuşak bileşen yöntemini kullanmaktadır (Migration Data Portal, 2021r). DPTool "popülasyon yapısı, ölüm ve doğurganlık oranlarına ilişkin verilerle belirli bir alanda gelecekte meydana gelecek geliş ve gidişlere ilişkin yordamaları girdi olarak almaktadır. Araç optimal olarak proGres (BMMYK Profil Küresel Kayıt Sistemi) mevcut olduğunda işlev görmekle birlikte kayıt verisi olmadan da kullanılabilir" (Migration Data Portal, 2021r). P20 kodlu, göç akımlarının yordanmasında internet aramalarının ve küresel haberlerin kullanılması projesinde Gdelt verileri otomatik olarak alınmaktadır (Migration Data Portal, 2021s). Bu çalışmada "resmi istatistikleri ve geleneksel olmayan veri kaynaklarını entegre eden adaptif makine öğrenmesi algoritmalarının sığınmacı göç dalgalarını etkili bir biçimde yordayabileceği" gösterilmiştir (Carammia, Iacus ve Wilkin, 2020). Bu çalışma 5 adımda ilerlemektedir: "a) erken başlangıçlı değişiklikleri saptamak için kaynak ülkelerde bulunan göçün potansiyel faktörlerini izlemekte, b) ülkeler arasındaki münferit göç dalgalarını ayrı ayrı ve zaman aralıkları arasında hareket ederek modellemekte, c) gecikmiş etkiler dahil münferit faktörlerin etkilerini yordamakta, d) dört hafta öncesine kadar sığınma başvurularına ilişkin yordamalar sunmakta ve e) göç sistemlerinin işleyişini ve değişimini betimlemek için faktör örüntülerinin zaman içinde nasıl değiştiğini değerlendirmektedir (Carammia, Iacus ve Wilkin, 2020) Sığınmacı sayıları EASO'ya (Avrupa Sığınma Destek Ofisi) bildirilmektedir. GDELT verileri itme faktörlerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Bütüne bakıldığında köken ülkesine ilişkin veriler bağlamında GDELT, Google Trends aramaları, AB sınırı verileri bağlamında Frontex, sığınma başvuruları bağlamında da EASO'ya AB ülkeleri Shengen Bölgesi Ülkeleri'nce sunulan veri kullanılmıştır (Carammia, Iacus ve Wilkin, 2020: 6-8). "Bu veriler bireysel karma göç dalgalarına ilişkin ölçüt modelleri sürekli geride bırakan kısa vadeli öngörüler ve ortadan uzun vadeye

nedensel faktörlerin değerlendirmesini sunan adaptif bir makine öğrenmesi sistemine yerleştirilmektedir (Carammia, Iacus ve Wilkin, 2020: 19). P21 kodlu proje “anket verisi baz alınarak Fransa, İtalya ve Almanya arasında kişisel göç biyografilerini haritalamaya yönelik sistematik bir yaklaşım sağlamıştır” (Migration Data Portal, 2021ş). P22 kodlu projede bahsedilen, çok farklı veri kaynaklarından beslenen Küresel Hareketlilikler Projesi’nin Küresel Hareketlilikler Veritabanı henüz oluşum aşamasındadır. P23 kodlu, göçmenlerin yerleştirilmesi sürecinin geliştirilmesine ilişkin proje modelleme, haritalama ve eşlemeden oluşan üç aşama benimsemiştir. “Modelleme aşaması tüm muhtemel yerleştirme konumlarına yeni mültecilerin gelişinin (erken istihdam gibi) tüm ölçülebilir nitelikteki ölçüm birimlerinin beklenen başarılarını yordayan süpervize edilmiş makine öğrenmesi sürecini içermektedir. Model eğitimi için gözlem biriminin tek bir mülteci olduğu ve göçmenlerin arka planlarına (örn. kaynak ülke, dil becerileri, cinsiyet, yaş vb.), geliş zamanı, atanan konum ve ölçülen istihdam başarısını içeren tarihsel yerleştirme verisini belirledik. Bu eğitim verisi sonrasında mültecilerin arka plan niteliklerinin bir sonucu olarak beklenen istihdam başarısını yordayan bir dizi süpervize edilmiş öğrenme modeli ortaya koymak için kullanılmıştır.” Mültecilerle konumlar arasındaki ilişkiyi bulmak için başka bir model daha oluşturulmuş, modeller yordamada bulunmak için yeni gelen göçmenlerin verilerine uygulanmıştır (Bansak, Ferweda, Hainmueller, Dillon, Hangartner, Lawrence, Weinstein, 2018: 1). P24 kodlu proje, kentlerdeki göçmenlerin dağılımına ilişkin bir yarışmayı kapsamaktadır. Farklı metodolojiler kullanan 10 proje yarışma sonucunda seçilmiştir.

Tablo 14. Resmi, Nüfus Sayımları ve Diğer Veriler Kaynaklı Çalışmaların Ele Aldıkları Konum, Literatürde Denk Düştükleri Kuramsal Bağlam ve Ele Aldıkları Göç Evresine İlişkin Bilgiler

Kod	Konum	Teorik	Hareketlilik
P4	Almanya	Kontrol	Sınır, hedef ülke içi

P5	Hollanda	Anlama ve Yordama	Hedef ülke içi
P7	Uganda	Göçmenlere yönelik tutum	Hedef ülke içi
P15	Dünya geneli	Kontrol	Sınır
P19	Dünya	Anlama ve Yordama	Uluslararası
P20	Dünya	Anlama ve yordama	Uluslararası
P21	Fransa, Almanya, İtalya	Anlama ve Yordama	Uluslararası
P22	Dünya geneli	Anlama ve yordama	Uluslararası
P23	Amerika, İsviçre	Entegrasyon	Hedef ülke içi
P24	Avrupa	Entegrasyon	Hedef ülke içi

3.4.5.2. Hareketlilik

P4 kodlu proje temelde sınır süreçleriyle ilgili olmakla birlikte uluslararası hareketlilik ve hedef ülke hareketlilik açısından da önem taşımaktadır. Göçmen kimliklerinin tespiti ve kişilerin bilgilerinin kişilerle biyometrik veriler aracılığıyla eşleştirilmesi bu üç süreç için de etkilidir. P5 kodlu proje hedef ülke içindeki ikamet süreçleriyle ilgilidir. P7 kodlu proje radyolarda göçmenlere ilişkin içeriklerin analiziyle ilgili olması bakımından göçmenlerin hedef ülkedeki durumlarını incelemektedir. P15 kodlu proje özel olarak ülkelerin sınırlarıyla ilgilidir. P19, P20, P21 ve P22 kodlu projeler uluslararası hareketliliği anlamaya ve yordamaya yönelik çalışmalardır. P23 ve P24 kodlu çalışmalarsa, göçmenlerin gittiği ülkelerdeki entegrasyonlarını artırmayı hedefleyen müdahaleler/araştırmalardır.

P4 kodlu proje Almanya’da yapılmış olmakla birlikte bu süreç Almanya’ya has değildir. Farklı ülkeler de göç yönetimi süreçlerine büyük veriyi bir biçimde katmaktadır. Türkiye’de de benzer bir çalışmanın varlığına işaret edilmiştir (CnnTürk, 2021). P5 kodlu

proje Hollanda’da uygulanmış olmakla birlikte ilgili verilere sahip olan diğer ülkelerde de kolaylıkla uygulanabilecek niteliktedir. P7 kodlu proje Uganda’da uygulanmış olmakla birlikte radyo verilerinin toplanmasının anlam ifade ettiği diğer her yerde, ilgili analiz araçlarının bulunması koşuluyla uygulanabilir. İlgili çalışmada da örneğin Uganda’da konuşulan dilleri yazıya aktaran bir program olmadığı için bu çalışma dahilinde geliştirilmiştir. P15, P19, P20 ve P22 kodlu çalışmalar bütün dünyayı ele almaktadır. P21 kodlu proje Eurobarometer verileriyle yapılmış olup Fransa, Almanya ve İtalya’yı kapsamaktadır. Eurobarometer’in dünyadaki bütün hareketliliklere ilişkin anket verisi bulundurmaması, Avrupa’yı temel alması sebebiyle benzer araştırmanın başka ülkelerde de yapılabilmesi benzer verilerin toplanmasını gerektirmektedir. P23 kodlu, Amerika’daki göçmenlerin yerleşiminde daha iyi bir entegrasyona erişmek için kişilerin belirli yerlere atanması sürecini yapay zeka ile daha optimal hâle getirme çalışması ilgili atamanın yapıldığı ve ilgili verilerin tutulduğu ülkelerde uygulanabilir. P24 kodlu yarışmaysa Avrupa’daki istatistik kurumlarının sunduğu verilerle yapılmış olup benzerlerinin farklı coğrafyalarda farklı gruplarca yapılması mevcut istatistik kurumlarının ölçüm durumlarına bağlıdır.

P4 kodlu projede göçmenlere ilişkin bu kimlik teşhisinin bu biçimde güçlendirilmesi önem taşımaktadır çünkü göçmenler bulundukları ülkelerde bu ülkelerin kendilerine tanımadığı kimi haklardan faydalanmak istemeleri gibi çeşitli sebeplerle kimlik bilgilerini vermemek, hatalı vermek ya da zaman içinde değiştirmek isteyebilmektedirler. Kişilerin verilerinin kişilerle eşleştirilmesi ülkelerin göçmenleri kontrol etme politikaları bakımından önem taşımaktadır. P5 kodlu projede kullanılan resmi veriler ülkede resmi süreçler dahilinde bulunan ve bu bağlamda verileri kayıt altındaki göçmenlere ilişkindir. P7 kodlu proje radyo konuşmalarını veri olarak kullanmakta olup radyo konuşmaları, mültecilere yönelik tavrı çıkarsamaya yardımcı olduğu bağlamlarda kazanmaktadır. P19 ve P20 kodlu projeler göçmenlere ilişkin projeksiyonda bulunmak amacıyla göçmenlere ilişkin verileri kullanmaktadır. P21 ve P22 kodlu projeler de hareketlilik süreçlerini anlamak amacıyla çalışmaktadır. P23 ve P24

kodlu projelerse entegrasyonu temel alıp resmi verileri kullanarak göçmenlere yönelik çalışmalarda bulunmaktadır.

3.4.5.3. Teorik Konumlanma

P4 kodlu projede kimlik teşhisinde yeni bir yöntemi hayata geçirmek suretiyle büyük veriyle ilişkili olguların göç yönetiminde ortaya çıkardığı temel değişikliklerden birine işaret ederek göçmenlerin kimliklerinin kişilerle eşleştirilmesine ve kişilerin bundan kaçamamasına imkân tanımaktadır. Kimlik teşhisinin daha kesin ve kolay hâle gelmesiyle, kişilerin bu tespitten kaçmasının artık oldukça zor hâle gelmiş olmasıyla birlikte göçmenler devletler tarafından görülebilir hâle gelmiştir. Bu da göç yönetiminin kontrol başlığı bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu şekilde devletler göçmenleri yönetme noktasında geçmişe oranla çok daha büyük bir güce kavuşmaktadır. P5 kodlu proje göçmenlerin ve yerlilerin belirli bir alandaki yerleşim örüntülerini anlamaya, daha iyi görmeye ilişkin bir çalışmadır. Bu bağlamda göç süreçlerini anlama-yordama hattına daha yakın düşmektedir. P7 kodlu projede yerlilerin göçmenlere ilişkin görüşleri radyo konuşmalarından çıkarımsanmaya çalışılmış olup yerlilerin göçmenlere ilişkin tutumları sosyal medya verilerinin ele alındığı çalışmalarda olduğu gibi önem taşıyan bir husustur. Radyo da sosyal medyaya benzer şekilde çeşitli aktörlerin görüşlerini sundukları bir platformdur ve insanları etkileme ihtimali mevcuttur. Bu çalışmayla birlikte Uganda özelinde radyo konuşmalarında göçmenlerle ilişkili tutumların anlaşılabilmesi mümkün hâle gelmiştir. P15 kodlu proje, göç süreçlerinin kontrolünde oldukça büyük öneme sahip bir gerçeklik olarak dünyadaki sınırları incelemektedir. Önce internetten bilgilerin veri kazımayla alınması ve sonrasında belirli sınırlar üzerine vaka çalışmaları yapma bakımından kontrol literatürü açısından önem taşımaktadır. P19, P20, P21 ve P22 kodlu projeler göçün anlaşılması ve yordanması bağlamına düşmektedir. P19 kodlu projede demografik projeksiyon aracı ele alınırken P20 kodlu projede göç dalgalarının yordanmasında medyadan alınan verilerin kullanılması işlenmiştir. P21 kodlu proje göç kontrolü için büyük öneme sahip sınırların nitelikleri bakımından incelenmesiyle ilgilenirken P22 kodlu proje insan hareketliliğine ilişkin farklı veri kaynaklarını bir araya

getirerek “küresel hareketlilikler veritabanı” oluşturmaya çalışmaktadır. P23 ve P24 kodlu projelerse entegrasyon süreçlerinin desteklenmesi için yapılan iki projeyi ele almaktadır. P23 kodlu proje entegrasyonun yükseltilmesi için göçmenlerin gidecekleri yerle eşleştirildikleri optimal bir strateji arayarak, P24 kodlu proje de “mekan bazlı projelerin potansiyelini” göstererek ilgili literatüre katkıda bulunmuşlardır (Migration Data Portal, 2021ü).

SONUÇ

Bulgular çeşitlilik arz etmekle birlikte bazı örüntüler taşıyan bir manzara sunmaktadır. Bu bölümde bu genel manzara ele alınmakta, gelecekteki araştırmalara ve uygulamalara ilişkin öneriler ifade edilmektedir. Bu genel manzaranın ele alınması bulgular bölümünde olduğu gibi veri kaynaklarının, hareketlilik evresinin ve kuramsal odak noktalarının incelenmesi şeklinde ilerlemektedir.

Veri kaynaklarını ele aldığımızda kaynaklardaki çeşitlilik, verilerin ulaşılabilirlikleri arasındaki farklılıklar, araştırma sahalarına getirdikleri yenilikler, verilerin kapsadıkları coğrafyaların çeşitlilik ve genişliği ile yeniden amaçlandırılan verilerin kullanımı göze çarpmaktadır. Çeşitlilik bağlamında bu veri kaynakları temel olarak devletlerin elindeki resmi idari verilerle nüfus sayımı verilerini, hükümetlerarası kurumlar tarafından toplanan ya da derlenen verileri, sivil toplum kuruluşlarına ait verileri ve şirketlerin elindeki verileri kapsamaktadır. Bunlar sadece inovatif veri kaynaklarının temel kabul edildiği projeler olsa da genel olarak farklı verilerin bir araya getirilmesiyle yapıldıkları söylenebilir. Bu bir araya getirme kimi örneklerde bir yöntemin veri kaynağıyla bir araya getirilmesi (örn. idari verilerle makine öğrenmesi), kimi örneklerde farklı veri kaynaklarının birbirini tamamlaması ya da kaynakların birbiriyle karşılaştırılması şeklinde gerçekleşmektedir. Veri kaynaklarının erişilebilirliklerini düşündüğümüzde bu verilerden bir kısmının kamusal olarak erişilebilir durumda olup bir kısmı kurumda çalışanlara açılmakta olduğunu, bazıları yarışmalar çerçevesinde araştırmacılara sunulurken bazılarının da talep üzerine sağlandığını görmekteyiz. İnovatif kaynaklarda veriye erişim farklılık gösterirken bunlar haricindeki kaynakların genel olarak açık hâlde olduğu görülmektedir. Örneğin birçok araştırmada araştırmacıların kullanımına açık olan hükümetlerarası kurumların verileri kullanılmıştır. Belirli bir konunun araştırılmasında kullanılabilecek farklı veri kaynaklarının mevcudiyeti o olgunun anlaşılmasında önemli pencereler açabileceği için bu kaynaklar önem taşımaktadır. Veri kaynaklarının araştırma sahalarına getirdikleri yenilikleri göz önüne aldığımızda geleneksel verilerle yapılması mümkün olmayan şimdiyi yordama

çalışmalarının yapıldığını, dünya gözlem verilerinin makine öğrenmesiyle bir araya getirilmesinin sonucu olarak insani kriz durumlarının yarı otomatik biçimlerde tespit edilmeye çalışıldığını, yerlilerin göçmenlere ilişkin düşüncelerinin kişilerin kendi mikroblog gönderileri vasıtasıyla görülebildiğini söylemek mümkündür. Bu inovatif kaynaklar temel olarak örnekleme aracı olarak kullanılabilmekte, daha önceleri zor görülen işleri kolaylaştırabilmekte ve hızlandırabilmekte, resmi verilerin eksik ya da mevcut olmadığı durumlarda bir alternatif sunabilmekte, daha önceleri elle yapılan işlemleri otomatik ya da yarı-otomatik hale getirebilmekte, bilgi alması kolay olmayan ya da mümkün olmayan alanlarda bilgi sağlayabilmektedir. Bu durum da örneğin Almanya’da göçmen kimliklerinin idaresine ilişkin olarak yapılan projede görüldüğü gibi devletlerin göç yönetiminde elini doğrudan güçlendirebilecek şekilde etkiye bulunmakta; dünya gözlem verilerini otomatik olarak tarama çalışmasında olduğu gibi insani kriz durumlarına zamanında müdahale edilebilmesine yardımcı olmakta; göçmenlerin yerleştireceği yer ve işlerle eşleştirilmesinde de görüldüğü üzere entegrasyona destek sunmaktadır. Veri kaynaklarının Verilerin ele aldıkları alanları düşündüğümüzde inovatif veri kaynaklarının genelde dünya geneline ilişkin olarak veri toplamasının çalışmaların farklı ülkelerde yapılmasına imkan tanıdığını görmekteyiz. Sosyal medya, telefon kullanan ve internet kullanan kişilerin sayılarında yıllar içerisinde meydana gelen ciddi artış bu şirketlerin bu gruplara ilişkin bilgi sahibi olmasına neden olmuştur. Bu da belirli konularda araştırma yapmanın ya da örneğin nüfusun sayısına ve hareketlerine ilişkin bilgi elde etmenin oldukça zor olduğu alanlarda devletler tarafından sunulmayan bilgilerin ele edilebilmesine imkan tanımaktadır. Bu durum şirketlerin devletler karşısında güçlenmesi ve kalkınma projeleri bağlamında ortaklar olarak sivrilmeleri bağlamında eleştiriye tabi tutulmuştur (bkz. Taylor ve Broeders, 2015). Veri kaynaklarına bağlamında ele alacağımız son mesele olarak yeniden amaçlandırılan verilerin kullanımı da sosyal bilimlerde büyük verinin kullanımı bakımından önem taşıyan başlıklardan birisidir. Buradaki çalışmalarda da görüldüğü üzere temelde araştırma amaçlı olarak toplanmış olmayan veriler başka bir bağlamda, yeni bir amaca matuf olarak kullanılmıştır. Hergün sayısız veri kaydeden sayısız kaynağın sosyal bilimlerde, özel olarak da göç

çalışmalarında ortaya koymuş olduğu fırsat burada yatmaktadır. Örneğin internet kesintilerine ilişkin verilerin göçmen karşıtı şiddet hareketlerine ilişkin bir çalışmada kullanılması ya da bir sosyal medya mecrasının reklam platformunun göçmen stoğunu anlamak üzere kullanılması hâlihazırda mevcut bir verinin eldeki soruna uydurulması sürecini ifade etmektedir. Bu manada bir soruya sahip olmanın ve soruyla ilintili olabilecek veri kaynaklarına ilişkin bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu ifade edebiliriz. Bu manada mevcut veri kaynaklarının çeşitliliğinin artması araştırmaların daha da zenginleşmesine, ortaya yeni hipotezler atılıp daha önce sınanmayan ya da sınanamayan sorunların ele alınmasına yardımcı olabilir.

İkinci başlığımız olan hareketlilik sürecinde odaklanılan evreyi ele aldığımızda sosyal medya verilerinden temelde birkaç biçimde faydalandığı görülmektedir. Öncelikle sosyal medya verileri göçmenlere ilişkin olarak göçmenlerin yerleştikleri belirli bir ülkenin yerlilerinin görüşlerinin analizinde kullanılmıştır. Bu manada belirli ülkelerde ya da coğrafi bölgelerde yerleşik olan kişilerin görüşlerinin elde edilmesiyle ilgilenmektedir. Bir diğer noktaysa belirli ülkede bulunan göçmen örnekleminin elde edilmesinde sosyal medya araçlarından faydalanılmasıdır. Üçüncü olarak da belirli bir ülkeden diğerine yapılan hareketliliğin ölçülmesi bağlamında sosyal medya verilerinden faydalanılmaktadır. Örneğin Twitter verisi kullanılarak Şili’de göçmenlere yönelik kamusal tutumların anlaşılması projesinde koordineli göç olgusu Facebook’ta yer alan memleket ve konum bilgileri üzerinden incelenmiştir. Bu anlamda sosyal medya gönderileri ve hesapları kişilerin kendi belirttikleri ya da otomatik olarak ortaya çıkan konum bilgileri aracılığıyla kullanılmıştır. Cep telefonu verileriye kişinin belirli süre aralıklarında konuşurken kullandığı baz istasyonlarını baz alarak hareketlilik örüntülerini çalışmaktadır. Google aramaları, internet aktivitesi/internet sitesi girişlerinde IP adresleri ve gönderilmiş mailler kaynaklı veriler bütün olarak bir ülkeden diğerine yapılan uluslararası hareketlilik süreçlerini incelemektedir. Bu veri kaynağında Google aramaları ve mail gönderim ya da internet sitesine giriş bilgileri temel alınmıştır. Burada da geleneksel kaynaklarla inovatif bir kaynak olan Google’ın eşleştirilmesi ya da inovatif bir kaynak olarak Yahoo!’dan alınan veriler kullanılmıştır. Dünya gözlem verileri kriz ifade

eden bağlamlarda kullanılmıştır. Bu manada göçmenlerin bütün hareketlilik süreçleri bu bağlamda incelemeye tabi tutulmuştur. İdari, nüfus sayımları ve diğer veriler başlığına baktığımızda başlıkta da olduğu gibi bir çeşitliliğin hakim olduğu görülmektedir. Örneğin bir çalışma sınır süreçlerine ayrılmışken diğerleri hedef ülke içi ve uluslararası hareketliliğe eğilmektedir. Burada kullanılan veri kaynağının niteliğinin büyük önem arz ettiği görülmektedir. Örneğin diğer etiketi altındaki radyo konuşmaları verileri belirli bir ülke içinde göçmenlere yönelik düşüncelerin elde edilmesi bağlamında kullanılmıştır. Odak alınan ülkeler düşünüldüğünde de büyük bir çeşitlilik olduğu görülmektedir. İnovatif araçlar ya da ilgili projelerde kullanılan veriler tüm dünyayı ya da geniş bir coğrafi alanı kapsar nitelikte olup bu durum arzu edilen ülkelere ilişkin araştırma yapılmasında büyük kolaylık sağlamaktadır. Bunun yanında inovatif veri kaynakları özellikle belirli ülkelerde belirli konulara ilişkin bilgi ve istatistik eksikliği sebebiyle özellikle önemli hâle gelebilmektedir. Örneğin zorla yerinden edilmiş bir grup insana ilişkin olarak elde edilen ve yorumlanan uydu verisi hakkında veri sahibi olması oldukça zor bu gruba yardım edilmesi için kritik öneme sahip olabilir. Ya da şirketlerin devletler karşısında bir aktör olarak güçlenmesini eleştiren literatürde de değinildiği gibi resmi istatistik ve nüfus sayımı çalışmalarının muntazam olmadığı ya da yetersiz olduğu ülkelerde telefon verileri önemli bir ikame sağlayabilmektedir.

İnovatif Veri Dizini'nde yer alan projeler teorik odak noktaları bakımından göçmenlere yönelik tutum, göçü anlama ve yordama, entegrasyon, koruma, kontrol, ve diğer başlıkları altında toplanmıştır. Göçmenlere yönelik tutum belirli bir ülkenin yerel halkının belirli bir grup hakkındaki düşüncelerinin alınmasını içerdiği için burada kişilerin kamusal olarak çeşitli mecralarda yaptıkları beyanlar önem kazanmaktadır. Bu manada göçmenlere yönelik tutumlara ilişkin projeler sosyal medya verileri ve radyo konuşmalarının analizi aracılığıyla yapılmıştır. Göçün anlaşılması ve yordanması da projelerdeki temel teorik odak noktalarından birisidir. Bu temeldeki projelerde belirli göç süreçleri (örn. koordineli göç, göç akınları, sınırdan geçiş) anlaşılmaya ve yordanmaya, göçmen stokları hesaplanmaya çalışılmıştır. Bir diğer konu başlığı olarak entegrasyon bağlamında inovatif yöntemler entegrasyon politikalarının geliştirilmesi ve mevcut

entegrasyon durumunun görülmesi amacıyla kullanılmıştır. Koruma başlığı altındaki iki proje de dünya gözlem verileri kullanılarak yapılmış olup göç akımlarının öngörülmesini ve bunlara bunlara müdahaleyi amaçlamaktadır. Bu her iki projenin de hükümetlerarası kurumlar tarafından ortaya konulmuş olması önem taşımaktadır. Bunlar nihayetinde göç yönetimi sürecinin önde gelen aktörlerinden hükümetlerarası kurumların göçmenleri korumaya yönelik çabaları olarak görülebilir. Kontrol başlığı altındaki projeler belirli bir ülkeye girişte makine öğrenmesinden faydalanarak göçmenlerin kimlik tespit işinin oldukça güvenilir hâle getirilmesini ve dünya sınırlarının niteliğini incelemektedir. Son olarak diğer olarak geçen örnekleme çalışması inovatif kaynakların örnekleme yapma noktasındaki yeterliliğini göstermektedir.

Görüldüğü üzere bu projeler göçmenlerin korunması, ülkeye giriş çıkışlarının ve ülke içindeki faaliyetlerinin sıkı bir biçimde kontrol edilmesi, entegrasyon düzeylerinin tespiti, göçmenlere ilişkin görüş ve düşüncelerin belirlenmesi, göç sürecinin anlaşılması ve yordanması meselelerine eğilmekte olup göç yönetiminin önemli temalarına işaret etmektedir. Büyük veri ile yapılan projeler, göç yönetimine katılan aktörlerin insani kriz durumlarında ya da acil ihtiyaç içinde bulunan kişilere ulaşımını kolaylaştırmış ve böylece göçmenlerin korunmasına destek olmuştur. Yine buradaki projeler göç süreçlerinin daha düzenli hâle gelmesini sağlayarak kanundışı kabul edilen durumların daha kolay bir biçimde tespit edilmesine yardımcı olacak nitelik taşımaktadır. Bu da daha önceki kısımlarda geçtiği üzere göçmenlerin istekleriyle çatışan bir konumda yer alabilmekte olup göçmenler üzerinde devletin gücünü artırmaktadır. Üçüncü bir nokta olarak büyük veri kaynakları ve analizi entegrasyonun ölçüm ve ilerletilmesine destek sunmaktadır. Göçmenlere ilişkin görüşleri de entegrasyon başlığı içerisinde değerlendirebiliriz. Nitekim, yerlilerin göçmenlere ilişkin düşüncelerinin tespit ve takibi bunların manipüle edilebilmesi ya da mevcut duruma göre hareket edilebilmesi için önem taşımaktadır. Yine büyük veri araçları hâlihazırda uygulanan entegrasyon politikalarının geliştirilmesi ve daha etkili hâle getirilmesinde kullanılabilmektedir. Son bir özellik olarak büyük veri göç süreçlerinin anlaşılması ve yordanmasında alternatif ve daha önce görülmemiş imkanlar sunarak göç yönetiminin gelişimine destek sunmaktadır.

Burada görüldüğü üzere büyük veri kaynakları ve analizinin göç yönetimi bağlamındaki projelerde kullanımı, bunların göç yönetimi için sunduğu fırsatları öne sermektedir. Göç yönetimi büyük veri kaynakları ve analizi aracılığıyla dünyanın her yerine ilişkin bilgi toplayabilmekte, başka yöntemlerle tespiti zor ve hatta imkânsız toplulukları tespit edebilmekte, belirli grupların diğeri hakkındaki düşüncelerini elde edebilmekte, daha önce uygulanan entegrasyon politikalarını daha etkin hâle getirebilmektedir. Bu manada büyük veri göç yönetimini güçlendirmiş görünmektedir.

Bu durum karşısında göçmenler çeşitli bakımlardan kar, çeşitli bakımlardan zarar etmiş hâldedir. Bu uygulamalar özellikle de insani kriz durumları olmak üzere hassas durumdaki kişilere erişilmesine büyük destek verebilmektedir. Diğer taraftan da daha önceleri bir şekilde bulunduğu ülkede belgesiz olmasına rağmen kalabilen kişiler bilgilerinin biyometrik verileriyle eşleştirilmesi ve kontrollerin sıkılaştırılması gibi çeşitli nedenlerle istemedikleri hâlde ilgili ülkelerden ayrılmak durumunda kalabilmektedirler. Bu da göç yönetiminin güçlenen kontrol kapasitesine işaret etmektedir. Kontrol kapasitesinin artışıysa de Laat'ın sözlerinde vücut bulduğu haliyle kişilerin kendi eylemlerinden ziyade gruplarının verilerinin hangi kategoriye girdiğiyle yargılanmasına yol açma tehlikesi taşımaktadır (de Laat, 2019). Gözetim, göçmenlerin direnme imkanlarını ortadan kaldırma yönünde ilerlemekte olup bu durum toplumsal mahremiyet tartışmalarını öne çıkarmaktadır (bkz. 2.4. Etik).

Toplumsal mahremiyet kavramının göçmenler bağlamında ele alınması ve bu bağlamda devletlerle göçmenler arasındaki etik ilişkinin nasıl olması gerektiğine ilişkin tartışmalar bu çalışmayı tamamlayıcı mahiyette olacaktır. Bu çalışma devletle göçmenler arası güç ilişkisinde büyük verinin de destek olduğu bir eğilime işaret etmekte olup bu eğilimin bireysel göçmenlerin meydana getirdiği etkiler ve göçmenlerin bireysel ya da toplu mahremiyetlerinin nasıl sağlanabileceğine ilişkin tartışmalar bu konu bakımından önem taşımaktadır. Etik, büyük veri ve göç yönetimi ilişkisinin ele alındığı bu bağlamda Bauman ve Lyon'un dikkat çektiği “kayıtsızlaştırma”, yani, “sistemlerin ve süreçlerin her türlü ahlaki değerlendirmeden ayrılması yönünde endişe verici gidişi” ve “gözetimin uzaktan bir şeyler yapmayı mümkün kılarak, insanı eyleminin sonuçlarından ayırma

sürecini kolaylaştırması” özellikle önemli konulara işaret etmektedir (Bauman ve Lyon, 2013: 18-19). Kişilerin görev içinde bulunurken normalde ahlaken kötü görecekları fiilleri işlemleri çeşitli literatürlerde uzun zamandan beri tartışılan bir tema (bunun psikolojideki bir örneği Milgram deneyi olarak anılan çalışma (Milgram, 1963) etrafındaki tartışmalarda görölmektedir) olmakla birlikte Bauman’la Lyon (2013) günümüzde insanın eylemiyle bu eylemin sonuçlarındaki mesafenin daha fazla açıldığını ifade etmektedir. “‘Mesafe, uzaklaşma ve otomasyon’ teknolojisindeki ilerlemenin en belirleyici özelliği, eylemlerimizin ahlaki kısıtlamalardan gittikçe ve belki de durdurulamaz bir biçimde bağımsızlaşmasıdır” (Bauman ve Lyon, 2013: 100). Bu bağımsızlaşma ve kayıtsızlık kendini belgesiz göçmenlerin bulunma ve deport edilmesinde, sınırları aşma denemelerinin çeşitli biçimlerde engellenmesinde; göçmenlik talebinde bulunan kişilerin taleplerinin grup verilerine dayanılarak kabul edilmemesinde gösterebilir.

İkinci önemli nokta, büyük verinin sunduğu potansiyelin kullanımına ilişkindir. Yeni ve gelişmekte olan bir alan olmasına rağmen Veri İnovasyon Envanteri’ndeki çalışmalarda görüldüğü üzere oldukça çeşitli veri kaynakları kullanılarak göç alanında çok sayıda araştırma yapılmıştır. İlk ihtiyaç bu çalışmaların sayılarının artması ve bu potansiyelden daha çok faydalanılması yönündedir. Bu potansiyelden faydalanılması önemli miktarda göçmen barındıran bir ülke olarak Türkiye için özellikle ehemmiyet arz etmektedir. Türkiye’de büyük verinin göç alanında kullanıldığı çalışmalar hem resmi kurumlar hem de akademi düzeyinde mevcut bulunmaktadır. Bununla birlikte bu alanda kullanılan tekniklere ilişkin derslerin ve çalışmaların yaygınlaşması bu alanda yapılacak çalışmaların çoğalması bağlamında önem taşımaktadır. Büyük veri kaynaklarının çeşitliliği ve temelde araştırmalarda kullanılmak için yapılmamış olması araştırma sorusunu ve eldeki veri kaynaklarının nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin sorgulama sürecini gerektirmektedir. Bu noktada gelecek çalışmalarda dikkat edilmesi gereken ikinci bir nokta ortaya çıkmaktadır: Kuram eksikliği. Göç alanında büyük veri kullanılarak yapılan çalışmalarda sosyal bilimlerin kuramsal anlamda ortaya koyduğu birikimden faydalanan görünmemektedir. Sosyal bilimcilerin bu araştırma süreçlerine daha yoğun bir biçimde dahil olması ve teknikle kuramın daha bütüncül bir biçimde bir araya

getirilmesi gelecekte yapılacak çalışmalardan elde edilecek verimi daha yüksek noktalara çıkarabilir.

KAYNAKÇA

ABBASOĞLU ÖZGÖREN, A., AKADLI ERGÖÇMEN B.: 2010	“Türkiye’de Uluslararası Göç Verisi ve Sınırlılıkları”, Ankara Üniversitesi TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu , Ankara.
ADIGÜZEL, Y.: 2016	Göç Sosyolojisi , Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
AĞCA, M.: 2019	“Göç Yönetiminin Yeni Aktörleri Olarak Yerel Yönetimler: İstanbul Alan Araştırması”. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. İstanbul.
AKDOĞAN, N.: 2019	“Uluslararası Göç Kavramı Çerçevesinde Türkiye’de Göç Kavramı” (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi: Kütahya.
AKMAN, K.: 2018	“Göç Yönetiminde Yerel Yönetimler ve STK İşbirliği”, Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi , 1(3), 452-466.
ALBUREZ-GUTIERREZ, D., SEGURA, C.: 2018.	The UNHCR Demographic Projection Tool: Estimating the future size and composition of forcibly displaced populations . Copenhagen: UNHCR (Statistics Technical Series, 2.)

ALTUNIŞIK, R.: 2015	“Büyük Veri: Fırsatlar Kaynağı mı Yoksa Yeni Sorunlar Yumağı mı?”, Yıldız Social Science Review , 1(1), 45-76.
ATAR, E.: 2021	“Uluslararası Göç ve Mülteci Yönetimi İçin Büyük Veri Kullanımının Avantaj ve Dezavantajlarının Sistematik Analizi”, Alternatif Politika , 13(1), 146-174.
ATSİZELTİ, Ş.: 2019	“Suriyeli Sığınmacılar Konulu Akademik Çalışmalar”, 8. Yılında Türkiye’de Suriyeliler Atölyesinde Sunulan Bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
BALDWIN-EDWARDS, M.: 2008	“Towards a theory of illegal migration: Historical and structural components”, Third world quarterly , 29(7), 1449-1459.
BANSKAK, K., FERWERDA, J., HAINMUELLER, J., DILLON, A., HANGARTNER, D., LAWRENCE, D., WEINSTEIN, J.: 2018	“Improving refugee integration through data-driven algorithmic assignment”, Science , 359(6373), 325-329.

BAUMAN, Z., LYON, D.: 2013	Akışkan Gözetim , İstanbul: Ayrıntı Yayınları
BBC NEWS.: 2004	Sweden refugees mutilate fingers, (çevrimiçi), http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3593895.stm , 19 Mart 2021.
BETTS, A., KAINZ, L.: 2017	The history of global migration governance , Refugee Studies Centre, Oxford Department of International Development, University of Oxford.
BIGSSS SUMMER SCHOOLS IN COMPUTATIONAL SOCIAL SCIENCE: T.Y.	Research Incubators on Data-driven Modeling of Conflicts, Migration, and Social Cohesion, (çevrimiçi), http://bigsss-css.jacobs-university.de/ , 25 Ağustos 2021.
BLUMENSTOCK, J., CADAMURO, G., ON, R.: 2015	“Predicting poverty and wealth from mobile phone metadata”, Science , 350(6264), 1073-1076.
BOEPPLE L., THOMPSON J. K.: 2014	“A content analysis of healthy living blogs: Evidence of content thematically consistent with dysfunctional eating attitudes and behaviors” International Journal of Eating Disorders , 47(4), 362-367.

BOSTANCI, M.: 2018	“Göçle Mücadele Stratejisi Kapsamında AB Sınır Güvenliği Ajansı Frontex ve Avrupa Sınır Gözetim Sistemi Eurosur’un Analizi”, Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri , 4(7), 56-77.
BOY, J., PASTOR-ESCUREDO, D., MACGUÏRE, D., JÌMENEZ, R. M., LUENGO-OROZ, M.: 2019.	Towards an understanding of refugee segregation, isolation, homophily and ultimately integration in Turkey using call detail records. Guide to Mobile Data Analytics in Refugee Scenarios (s. 141-164). Springer, Cham.
BROEDERS, D.: 2009	Breaking down anonymity: Digital surveillance of irregular migrants in Germany and the Netherlands , Amsterdam: Amsterdam University Press.
BÖHME, M. H., GRÖGER, A., STÖHR, T.: 2020	“Searching for a better life: Predicting international migration with online search keywords”, Journal of Development Economics , 142, 102347.
BROEDERS, D., DIJSTELBLOEM, H.,	“The datafication of mobility and migration management”, Digitizing identities: Doing identity in a networked world , 242-60.

VAN DER PLOEG, I., PRIDMORE, J.: 2015	
BUTLER, D.: 2013	“When Google got flu wrong”, Nature News , 494(7436), 155.
CARAMMIA, M., IACUS, S. M., WILKIN, T.: 2020	“Forecasting asylum-related migration flows with machine learning and data at scale”, CoRR .
CAVOUKIAN, A., & CASTRO, D.: 2014	“Big data and innovation, setting the record straight: de-identification does work”, Information and Privacy Commissioner , 18.
CHEN, M., MAO, S., & LIU, Y.: 2014	“Big data: A survey”, Mobile networks and applications , 19(2), 171-209.
COOK, S., CONRAD, C., FOWLKES, A. L., MOHEBBI, M. H.: 2011	“Assessing Google flu trends performance in the United States during the 2009 influenza virus A (H1N1) pandemic”, PloS one , 6(8), e23610.
COULDRY, N., & MEJIAS, U. A.: 2019	Data colonialism: Rethinking big data’s relation to the contemporary subject. Television & New Media , 20(4), 336-349.

CNN TÜRK.: 2021	Yerli parmak izi tanıma sistemi, (çevrimiçi), https://www.cnnturk.com/video/turkiye/yerli-parmak-izi-tanima-sistemi-07-02-2021 , 19 Mart 2021.
DANIŞ, D., & PARLA, A.: 2009	“Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri örneğinde göçmen, dernek ve devlet”, Toplum ve Bilim , 114, 131-158.
DANIŞ, D., & SOYSÜREN, İ.: 2014	Sınır ve sınırdışı: Türkiye'de yabancılar, göç, ve devlete disiplinlerarası bakışlar. Ankara: NotaBene.
DATA COLLABORATIVES.: T.Y.A.	Orange Telecom Data for Development Challenge (D4D), (çevrimiçi) https://datacollaboratives.org/cases/orange-telecom-data-for-development-challenge-d4d.html , 15 Temmuz 2021.
DATA COLLABORATIVES.: T.Y.B.	Turk Telekom Data for Refugees (D4R) Challenge, (çevrimiçi) https://datacollaboratives.org/cases/turk-telekom-data-for-refugees-d4r-challenge.html , 15 Temmuz 2021.

DAVIES, T., WALKER, S. B., RUBINSTEIN, M., & PERINI, F.: 2019	The state of open data: Histories and horizons. Cape Town: African Minds.
DAVIS, K.: 1974	“The migrations of human populations”, Scientific American , 231(3), 92-107.
DAVIS, K., RANDALL, D. P., AMBROSE, A., ORAND, M.: 2015	“‘I was bullied too’: stories of bullying and coping in an online community” Information, Communication & Society , 18(4), 357-375.
DE LAAT, P. B.: 2019	“The disciplinary power of predictive algorithms: a Foucauldian perspective”, Ethics and Information Technology , 21(4), 319-329.
DE MAURO, A., GRECO, M., & GRIMALDI, M.: 2015.	What is big data? A consensual definition and a review of key research topics. AIP conference proceedings (Vol. 1644, No. 1, pp. 97-104). AIP.
DE MONTJOYE, Y. A., DONG, X., VINCK, P.: 2019	“Guide to Mobile Data Analytics in Refugee Scenarios: The'Data for Refugees Challenge'Study”, Springer Nature .

DENNISON, J., & GEDDES, A.: 2019	“A rising tide? The salience of immigration and the rise of anti-immigration political parties in Western Europe”, The political quarterly , 90(1), 107-116.
DIEBOLD, F. X.: 2012	On the Origin(s) and Development of the Term 'Big Data', PIER Working Paper No. 12-037 , University of Pennsylvania-Department of Economics; National Bureau of Economic Research (NBER).
DİNÇER, S.: 2014	““Ya Sev Ya Da Tek Et”in Ermenicesi: Osmanlı Devleti’nde Tabiyet ve Sınırdışı Uygulamalarından Bir Fasıl”, Sınır ve Sınırdışı-Türkiye’de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar , Ed. Didem Danış, İbrahim Soysüren, <i>Ankara</i> : NotaBene, 322-354.
DITTRICH, D., & KENNEALLY, E.:2012.	The Menlo Report: Ethical principles guiding information and communication technology research. US Department of Homeland Security.
DE MONTJOYE, Y. A., SMOREDA, Z., TRINQUART, R., ZIEMLIĆKI, C., BLONDEL, V. D.: 2014.	“D4D-Senegal: the second mobile phone data for development challenge”. arXiv preprint arXiv:1407.4885.
DROMGOLD, M. S.:2015.	“A Culture of managing difference: the field of migration management and Syrian movers to Turkey”

	(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara.
DÜVELL, F.:2006.	Irregular migration: A global, historical and economic perspective. Illegal Immigration in Europe . Ed. by. F. Düvell, London: Palgrave Macmillan.
EARNEY, C., & JIMENEZ, R. M.: 2019	“Pioneering Predictive Analytics for Decision-Making in Forced Displacement Contexts”, Guide to Mobile Data Analytics in Refugee Scenarios (pp. 101-119). Springer, Cham.
ERGEN, Y.: 2018	“Büyük Veri, Sosyal Medya Ve Etik: Facebook Örneğinde Bir Değerlendirme”. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi , (10), 53-64.
ERKİŞ, İ. U.: 2013	“Ulus-Devletin Tarihi Gelişimi Üzerine”, <i>Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi</i> , 13 (26), 54-76.
EYÜPOĞLU, C., AYDIN, M. A., SERTBAŞ, A., ZAIM, A. H., ONUR, Ö.: 2017	“Büyük Veride Kişi Mahremiyetinin Korunması”. International Journal Of Informatics Technologies , 10(2), 177.

FILIBELİ, T.: 2019	“Big Data, Artificial Intelligence, and Machine Learning Algorithms: A Descriptive Analysis of the Digital Threats in the Post-truth Era”, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi , (31), 91-110.
FUTURE OF PRIVACY FORUM.: 2018	City of Seattle Open Data Risk Assessment, (çevrimiçi) https://www.seattle.gov/Documents/Departments/SeattleIT/DigitalEngagement/OpenData/FPF-Open-Data-Risk-Assessment-for-City-of-Seattle.pdf Erişim Tarihi: 14 Nisan 2021.
FÜREDER, P., LANG, S., ROGENHOFER, E., TIEDE, D., PAPP, A.: 2015	Monitoring displaced people in crisis situations using multi-temporal VHR satellite data during humanitarian operations in South Sudan. GI_Forum , 391-401.
GEIGER, M., & PÉCOUD, A.: 2010	“The politics of international migration management”, The politics of international migration management Ed. by. M Geiger, A. Pécoud, London: Palgrave Macmillan, 1-20.
GENÇ, D.: 2014	“Türkiye’nin yabancıların hareketliliğine ilişkin sınır politikası”, Sınır ve Sınırdışı-Türkiye’de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar , Ed. Didem Danış, İbrahim Soysüren, <i>Ankara: NotaBene</i> , 153-181.

GENDRONNEAU, C., WINIOWSKI, A., YİLDİZ, D., ZAGHENİ, E., FİORİO, L., HSİAO, Y., STEPANEK, M., WEBER, I., ABEL, G., & HOORENS, S.: 2019	Measuring Labour Mobility and Migration Using Big Data: Exploring the potential of socialmedia data for measuring EU mobility flows and stocks of EU movers. Publications Office of the European Union
GEORGI, F.: 2010	“For the benefit of some: The International Organization for Migration and its global migration management”, The politics of international migration management. Londra: Palgrave Macmillan, 45-72
GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: T.Y. (A)	Genel Müdürlük, (çevrimiçi) https://www.goc.gov.tr/genel-mudurlugun-gorevleri Erişim Tarihi: 24 Şubat 2021
GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: T.Y. (B)	Teşkilat Şeması, (çevrimiçi) https://www.goc.gov.tr/teskilat-semasi Erişim Tarihi: 24 Şubat 2021
GRAY J.: 2014	“Towards a genealogy of open data”, General Conference of the European Consortium for Political Research in Glasgow, 3-6 September 2014

GÜLEÇ, C.: 2015	“Avrupa Birliği’nin göç politikaları ve Türkiye’ye yansımaları”, TESAM Akademi , 2(2).
GURSTEIN, M. B.: 2011	“Open data: Empowering the empowered or effective data use for everyone?”, First Monday , 16(2).
HERSCHEL, R., & MIORI, V. M.: 2017	“Ethics & big data”, Technology in Society , 49, 31-36.
HEUSSNER, K. M.: 2009	“Surgically Altered Help Woman Evade Immigration”, (Çevrimiçi) https://abcnews.go.com/Technology/GadgetGuide/surgically-altered-fingerprints-woman-evade-immigration/story?id=9302505 , Erişim Tarihi: 19 Mart 2021.
HILBERT, M., & LÓPEZ, P.: 2011	“The world’s technological capacity to store, communicate, and compute information”, Science , 332(6025), 60-65.
HOFLEITNER, A., CHIRAPHADHANAKUL, T. V., STATE B.: T.Y.	Coordinated Migration, Facebook, (çevrimiçi) https://www.facebook.com/notes/10158928002728415/ , 14 Mayıs 2021.

HUIJBOOM, N., & VAN DEN BROEK, T.: 2011	“Open data: an international comparison of strategies”, European journal of ePractice , 12(1), 4-16.
IOM.: 2009	Göç Terimleri Sözlüğü , ed. by. Bülent Çiçekli, (çevrimiçi) https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml18.pdf 26 Şubat 2021
IOM.: 2013	Göç Terimleri Sözlüğü , (çevrimiçi), https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf , 26 Şubat 2021.
IOM.: 2016	Migration Governance Framework [MIGOF] . Cenevre: IOM.
IOM.: 2019	Glossary on Migration . Cenevre: IOM
IOM.: T.Y.	IOM Türkiye Hakkında. (çevrimiçi) https://turkey.iom.int/tr/iom-turkiye-hakkinda , 25 Şubat 2021.

IŞIKÇI, Y. M.: 2017	“Türkiye’de Kamu Politikası Olarak 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Yönetiminin Analizi”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi , 29.
İÇDUYGU, A.: 2005	Transit migration in Turkey: Trends, patterns and issues . Research Reports 2005 / 04i, European University Institute, Florence
İÇDUYGU, A., ERDER, S., GENÇKAYA, Ö. F.: 2014	Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere , MİReKOÇ Araştırma Raporları, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
İÇDUYGU, A., SIRKECI, İ.: 1999	“Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, 75 Yılda Köylere Kentlere , ed. Oya Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI: 2021	Yerli Parmak İzi Tanıma Sisteminde Son Aşamaya Gelindi, Şubat 7, 2021 (çevrimiçi), https://www.icisleri.gov.tr/yerli-parmak-izi-tanima-sisteminde-son-asamaya-gelindi , 23 Ağustos 2021.

KALM.: 2010	“Liberalizing movements? The political rationality of global migration management”, The politics of international migration management , ed. by. M Geiger, A. Pécoud, London: Palgrave Macmillan, 21-44.
KITCHIN, R.: 2013	“Four critiques of open data initiatives”, LSE Impact Blog , 27.
KOÇ, F., ÇETLİ, E., ÖZKOÇAK, V.: 2020	Biyometrik Verilerin Ülke Giriş-Çıkış Noktalarında Kullanılması ile Suç-Geçiş Bölgelerinin Güvenliğinin Sağlanması. Electronic Turkish Studies , 15(1)
KUNER, C. VE MARIELLI, M.: 2017	Handbook on data protection in humanitarian action , ICRC, (çevrimiçi), https://www.icrc.org/en/data-protection-humanitarian-action-handbook 7 Haziran 2021.
LANG, S., FÜREDER, P., ROGENHOFER, E.: 2018	“Earth observation for humanitarian operations”, Yearbook on space policy 2016 (pp. 217-229). Springer, Cham.
LANEY.: 2001	“3D data management: Controlling data volume, velocity and variety”, META group research note , 6(70), 1.

LEVY, K. E., JOHNS, D. M.: 2016	“When open data is a Trojan Horse: The weaponization of transparency in science and governance”, <i>Big Data & Society</i> , 3(1), 2053951715621568.
MAXWELL, J. A.: 2012	Qualitative research design: An interactive approach. Sage publications.
MARTIN, K. E.: 2015	“Ethical issues in the big data industry”, MIS Quarterly Executive , 14, 2.
MCKEEVER, B., GREENE, S., MACDONALD, G., TATIAN, P., JONES, D.: 2018	Data philanthropy: Unlocking the power of private data for public good. Washington, DC: Urban Institute.
MCNEILL, W. H.: 1984	“Human migration in historical perspective”, Population and development Review , 1-18.
MILGRAM, S.: 1963	“Behavioral study of obedience”, The Journal of abnormal and social psychology , 67(4), 371.

MİLUSHEVA, S., ZU ERBACH- SCHOENBERG, E., BENGTTSSON, L., WETTER, E., TATEM, A.: 2017.	“Understanding the Relationship between Short and Long Term Mobility”. AFD Research Paper Series No. 2017- 69, Haziran.
MISSING MIGRANTS PROJECT.: 2021	Latest Global Figures, (çevrimiçi), https://missingmigrants.iom.int/ , 1 Temmuz 2021.
MUTLU, S.: 2003	“Late Ottoman population and its ethnic distribution”, Turkish Journal of Population Studies , 25(1), 3-38.
MÜLLER, K., SCHWARZ, C.: 2018	“Fanning the flames of hate: Social media and hate crime”, Journal of the European Economic Association . jvaa045.
NARAYANAN, A., FELTEN, E. W.: 2014	“No silver bullet: De-identification still doesn’t work”, White Paper , 1-8.
OLTEAN, P., IOV C. A.: 2017	EU-Turkey negotiations in the context of securitizing migration after the 2015 refugee crisis: Joint Action Plan

	and the Readmission Agreement. Res. & Sci. Today , 13, 101.
ÖZER, Y. Y.: 2011	“Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Çalışma Alanı Olarak Uluslararası Göç: Yasalaşma Ve İdari Yapılanma Sürecinin Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi , (45), 73-88.
ÖZTÜRK, N., AYVAZ, S.: 2018	“Sentiment analysis on Twitter: A text mining approach to the Syrian refugee crisis”, Telematics and Informatics , 35(1), 136-147.
QUINN, J. A., NYHAN, M. M., NAVARRO, C., COLUCCIA, D., BROMLEY, L., LUENGO-OROZ, M.: 2018	“Humanitarian applications of machine learning with remote-sensing data: review and case study in refugee settlement mapping”, Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences , 376(2128), 20170363.
QUINN, J., HIDALGO-SANCHIS, P.: 2017	Using machine learning to analyse radio content in Uganda: Opportunities for sustainable development and humanitarian action , United Nations Global Pulse Lab Kampala, Tech. Rep.

PORWAY, J.: 2013	“You can’t just hack your way to social change”, Harvard Business Review , 7.
PÖTZSCHKE, S., BRAUN, M.: 2017	Migrant sampling using Facebook advertisements: A case study of Polish migrants in four European countries. Social Science Computer Review , 35(5), 633-653.
PURTOVA, N.: 2018	“The law of everything. Broad concept of personal data and future of EU data protection law”, Law, Innovation and Technology , 10(1), 40-81.
RECCHI, E., KUHNİ, T.: 2013	Europeans’ space-sets and the political legitimacy of the Eu. <i>A political sociology of transnational Europe</i> , 191.
RICHARDS, N. M., KING, J. H.: 2013	“Three paradoxes of big data”, Stan. L. Rev. Online , 66, 41.
ÖZTÜRK, N., AYVAZ, S.: 2018	“Sentiment analysis on Twitter: A text mining approach to the Syrian refugee crisis”, Telematics and Informatics , 35(1), 136-147.

ROWE F., FRIRE-VIADL, Y., GRAELLS-GARRIDO, E.: T.Y.	“Using Twitter to Understand Attitudes Towards Immigration”, [PowerPoint Slayt]. (çevrimiçi), 3 Nisan 2021. https://www.dropbox.com/s/cevelrulgu69m/maxplanck_08032020.pdf?dl=0 , 14 Mayıs, 2021.
SALGANIK, M.: 2016	Bit by Bit: Social Research for the Digital Age , Princeton ve Oxford: Princeton University Press.
SCHWAB, K.: 2017	Dördüncü Sanayi Devrimi . İstanbul: Optimist Yayınları, 2018.
SOYSAL, Y. N.: 1994	Limits of citizenship: Migrants and postnational membership in Europe , Şikago: University of Chicago Press.
SOYSÜREN, İ: 2014	“Yabancıların Sınırdışı Edilmesi: Kavramsal Bir Tartışma ve Alternatif Bir Tanım İçin Notlar”, Sınır ve Sınırdışı-Türkiye’de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar (Der. Didem DANIŞ/İbrahim SOYSÜREN), Ankara: NotaBene, 153-181.
STATE, B., WEBER, I., ZAGHENİ, E.: 2013	“Studying inter-national mobility through ip geolocation”, Proceedings of the sixth ACM

	international conference on Web search and data mining (pp. 265-274).
TAYLOR, T.: 2016	“The ethics of big data as a public good: which public? Whose good?”, Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences , 374(2083), 20160126.
TAYLOR, T.: 2017	“What is data justice? The case for connecting digital rights and freedoms globally”, Big Data & Society , 4(2), 2053951717736335.
TAYLOR, L., BROEDERS, D.: 2015	“In the name of Development: Power, profit and the datafication of the global South”, Geoforum , 64, 229-237.
TENE, O., POLONETSKY, J.: 2011	“Privacy in the age of big data: a time for big decisions”, Stan. L. Rev. Online , 64, 63.
THE OPEN DEFINITION.: T.Y.	Open Definition, (çevrimiçi), https://opendefinition.org/ 1 Nisan 2021

THE WHITE HOUSE: 2013	Executive order -- making open and machine readable the new default for government information, May 09, 2013 (çevrimiçi), http://www.whitehouse.gov/the-pressoffice/2013/05/09/executive-order-making-open-and-machine-readable-new-default-government , 20 Ağustos 2021
TÜBA.: T.Y.	Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, (çevrimiçi), http://www.tubaterim.gov.tr/ , 2 Mart 2021.
SALAH, A. A., PENTLAND, A., LEPRI, B., LETOUZÉ, E., VİNCK, P., DE MONTJOYE, Y.A, DONG, X., DAGDELEN, O.: 2019.	Introduction to the data for refugees challenge on mobility of Syrian refugees in Turkey. In <i>Guide to Mobile Data Analytics in Refugee Scenarios</i> (pp. 3-27). Springer, Cham.
UÇAR, A., İLKILIÇ, İ.: 2019	“Büyük Verinin Sağlık Hizmetlerinde Kullanımında Epistemolojik ve Etik Sorunlar”, Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi , 2(2), 80-92.
UNHCR.: T.Y.	Genel Bakış. Turkey (çevrimiçi), https://www.unhcr.org/tr/genel-bakis-2,25 Şubat 2021.

UNICEF.: T.Y.	Hakkımızda, (çevrimiçi) https://www.unicef.org/turkey/hakk%C4%B1m%C4%B1zda , 25 Şubat 2021.
VAN RAMSHORST, J. P.: 2018	“Anti-immigrant sentiment, rising populism, and the Oaxacan Trump”, Journal of Latin American Geography , 17(1), 253-256.
WANNER, P.: 2020	“How well can we estimate immigration trends using Google data?”, Quality & Quantity , 1-22.
WARD, J. S., & BARKER, A.: 2013	“Undefined by data: a survey of big data definitions”, arXiv preprint arXiv:1309.5821 .
WORLD FOOD PROGRAMME.: T.Y.	Turkey, (çevrimiçi) https://www.wfp.org/countries/turkey , 25 Şubat 2021.
YAKAR, M, SÜDAŞ, İ.: 2019	“Türkiye’de Yabancı Nüfusun Yeni Coğrafyaları”, Ege Coğrafya Dergisi , 28 (2), 129-164.

YANAR, B.: 2019	Yerel Yönetimlerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: İstanbul Örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
YILDIRIM, O.: 2006	Diplomasi ve göç: Türk Yunan mübadelesinin öteki yüzü , İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
ZAGHENİ, E., WEBER, I.: 2012	“You are where you e-mail: using e-mail data to estimate international migration rates”, Proceedings of the 4th annual ACM web science conference (pp. 348-351).
ZWITTER, A.: 2014	“Big data ethics”, Big Data & Society , 1(2), 2053951714559253.
2002	Satellite mapping tools prove invaluable to Médecins Sans Frontières, The European Space Agency (çevrimiçi), http://www.esa.int/Applications/Observing_the_Earth/Satellite_mapping_tools_prove_invaluable_to_Medecins_Sans_Frontieres , 15 Mayıs 2021.
2012	You are where you e-mail: Global migration trends discovered in email data, Max-Planck-Gesellschaft

	(çevrimiçi), https://www.mpg.de/5868212/internet_demographics , 15 Mayıs 2021.
2014	“Estimating migration flows using online search data”, UN Global Pulse, <i>Global Pulse Project Series</i> , 4.
2017	Social Media and Forced Displacement: Big Data Analytics & Machine-Learning, UN Global Pulse, UNHCR Innovation Service (çevrimiçi), https://www.unhcr.org/innovation/wp-content/uploads/2017/09/FINAL-White-Paper.pdf , 15 Mayıs 2021.
2017	“Using Big Data to Study Rescue Patterns in the Mediterranean” UN Global Pulse, Project Series, no. 29.
2017	Using machine learning to analyse radio talk in Uganda, UN Global Pulse (çevrimiçi), https://www.unglobalpulse.org/wp-content/uploads/2017/09/Radio-Analysis-Report_Preview.pdf , 25 Mayıs 2021.
2019	Towards An Understanding Of Refugee Segregation, Isolation, Homophily And Ultimately Integration In Turkey Using Call Detail Records, d4r-

	turktelekom.unglobalpulse.net (çevrimiçi), https://d4r-turktelekom.unglobalpulse.net/ , 15 Mayıs 2021.
2019	“Using large scale social media data to measure perceptions towards immigration”, (çevrimiçi) https://www.franciscorowe.com/project/bigdata_perception/ , 10 Mayıs 2021.
2020	“The Mobility of Displaced Syrians: An Economic and Social Analysis” The World Bank.
2021	Global Transnational Mobility Dataset, European Commission (çevrimiçi), https://knowledge4policy.ec.europa.eu/dataset/ds00162_en , 20 Mayıs 2021.
2021A	“Big data, migration and human mobility”, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/themes/big-data-migration-and-human-mobility , 7 Haziran 2021.
2021B	“International Migrant Stocks”, Migration Data Portal (çevrimiçi)

	https://migrationdataportal.org/themes/international-migrant-stocks , 1 Mart 2021.
2021C	Using Facebook data to predict hate crimes against refugee in Germany, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/Facebook-data-predict-hate-crimes-against-refugees-Germany , 11 Mart 2021
2021Ç	Understanding public attitudes towards migrants in Chile with using Twitter data, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/understanding-public-attitudes-towards-migrants-chile-using-twitter-data , 11 Mart 2021
2021D	‘Searching for a better life’: Using Google data to predict bilateral migration flows in real-time, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/Searching-for-better-life-Google-predict-bilateral-migration-real-time , 11 Mart 2021
2021E	AI-enabled identification management of the German Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation-59 , 11 Mart 2021

2021F	Statistics Netherlands' experiments with neighbourhood maps based on big data, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/de/node/2922 , 11 Mart 2021
2021G	Facebook Data Science Team: Coordinated Migration, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/de/node/2922 , 11 Mart 2021
2021Ğ	Understanding public attitudes towards refugees with radio content analysis, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/public-attitudes-refugees-radio-content-analysis , 11 Mart 2021
2021H	PulseSatellite: A collaborative tool using human-AI interaction to extract information from satellite imagery for humanitarian purposes, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/de/node/2914 , 11 Mart 2021
2021I	Estimating global migration flows by combining traditional and innovative data sources using machine learning, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/global-

	<u>migration-traditional-innovative-data-machine-learning</u> , 11 Mart 2021
2021İ	UNHCR's "Winter Cell": Forecasting migration flows with weather data, Migration Data Portal (çevrimiçi), https://migrationdataportal.org/data-innovation/UNHCR-Forecasting-migration-weather-data , 11 Mart 2021
2021J	Using mobile phone call detail records to understand refugee integration in Turkey, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation-34 , 11 Mart 2021
2021K	Using big data to study rescue patterns in the Mediterranean, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/big-data-rescue-patterns-Mediterranean , 11 Mart 2021
2021L	Exploring the use of social media data and artificial intelligence to analyse perceptions of refugees, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/social-media-data-artificial-intelligence-perceptions-refugees , 11 Mart 2021

2021M	"You are where you e-mail": Discovering global migration trends using e-mail data, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/global-migration-trends-using-e-mail-data?page=1 , 11 Mart 2021
2021N	"Borders of the world": Classifying territorial borders worldwide, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/Classifying-territorial-borders-worldwide , 11 Mart 2021
2021O	Yahoo! log-in information: An innovative data source used to map global migration movements, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/Yahoo-log-in-information-innovative-data-source-map-global-migration-movements , 11 Mart 2021
2021Ö	Returning home? Identifying key factors weighing on Syrian refugees choosing (not) to return to Syria with using machine learning, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/de/node/2897 , 11 Mart 2021.
2021P	Social media data: A useful data source for measuring labour mobility and migrant stocks in the EU? , Migration Data Portal (çevrimiçi)

	https://migrationdataportal.org/de/node/2895 , 11 Mart 2021.
2021R	UNHCR Demographic Projection Tool, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/de/node/2893#:~:text=UNHCR%20has%20developed%20the%20%E2%80%9CDe%20mographic,of%20up%20to%20three%20years., 11 Mart 2021
2021S	EASO's Research Programme: Using big data from global media to predict migration flows, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/EASO-Research-Programme-big-data-global-media-predict-migration-flows , 11 Mart 2021.
2021Ş	The “Space-set Project”: A systematic approach to mapping personal experiences of movements across borders, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/Space-set-Project-mapping-personal-experiences-movements-across-borders , 11 Mart 2021.
2021T	The “Global Mobilities Database”: A comprehensive, up-to-date global database of different forms of human mobility, Migration Data Portal (çevrimiçi)

	https://migrationdataportal.org/de/node/2889 , 11 Mart 2021.
2021U	GeoMatch: Using artificial intelligence to improve refugee integration through data-driven assignments, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/GeoMatch-artificial%20intelligence-refugee-integration-data-driven-assignments , 11 Mart 2021.
2021Ü	“Data for Integration”: An open data challenge to enhance place-based integration policies in the European Union, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/fr/node/2887 , 11 Mart 2021.
2021V	Migrant sampling using Facebook advertisements, Migration Data Portal (çevrimiçi) https://migrationdataportal.org/data-innovation/Migrant-sampling-Facebook-advertisements , 11 Mart 2021.
T.Y.	“Data 4 Refugees”, DATA-POP ALLIANCE (çevrimiçi) https://datapopalliance.org/d4r/ , 25 Mayıs 2021.
T.Y.	Digitalising the asylum procedure, Federal Office for Migration and Refugees (çevrimiçi)

	https://www.bamf.de/EN/Themen/Digitalisierung/DigitalAsylverfahren/digitalesasylverfahren-node.html , 1 Haziran 2021.
T.Y.	Global Mobilities Project, Migration Policy Centre (çevrimiçi), https://migrationpolicycentre.eu/projects/global-mobilities-project/#dataset , 20 Mayıs 2021.
T.Y.	Watching Our World Unfold, The Gdelt Project (çevrimiçi), https://www.gdeltproject.org/ , 15 Mayıs 2021.
T.Y.	Open Data Program, Maxar (çevrimiçi), https://www.maxar.com/open-data , 15 Mayıs 2021.
T.Y.	Pulse Satellite, UN Global Pulse, (çevrimiçi), https://www.unglobalpulse.org/microsite/pulsesatellite/ , 25 Mayıs 2021.
T.Y.	Rescue Signatures in the Mediterranean, rescuesignatures.unglobalpulse.net , (çevrimiçi), http://rescuesignatures.unglobalpulse.net/mediterranean/ , 25 Mayıs 2021.

EKLER

Ek 1. Çalışmaya Dahil Edilen Proje Listesi ve Kodlar

Kod	Proje	Kaynaktaki Sınıflandırma
P1	Almanya’da mültecilere yönelik nefret suçlarını yordamak için Facebook verisinin kullanılması (<i>Using Facebook data to predict hate crimes against refugee in Germany</i>)	Sosyal Medya
P2	Twitter verisi kullanılarak Şili’de göçmenlere yönelik kamusal tutumların anlaşılması (<i>Understanding public attitudes towards migrants in Chile with using Twitter data</i>)	Sosyal Medya
P3	Daha iyi bir yaşamı aramak: İkili göç dalgalarını gerçek zamanlı bir biçimde yordamak için Google verisini kullanmak (<i>‘Searching for a better life’: Using Google data to predict bilateral migration flows in real-time</i>)	Sosyal Medya
P4	Alman Federal Göç ve Mülteciler Ofisi’nin yapay zeka destekli kimlik tespiti yönetimi (<i>AI-enabled identification management of the German Federal Office for Migration and Refugees (BAMF)</i>)	İdari, Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi
P5	Hollanda İstatistik Kurumunun büyük veri temelli mahalle verileri çalışması (<i>Statistics Netherlands’ experiments with neighbourhood maps based on big data</i>)	Nüfus Sayımı, Diğer
P6	Facebook Veri Bilimi Takımı: Koordineli Göç (<i>Facebook Data Science Team: Coordinated Migration</i>)	Sosyal Medya
P7	Radyo içerik analiziyle halkın mültecilere yönelik tutumunun anlaşılması (<i>Understanding public attitudes towards refugees with radio content analysis</i>)	Diğer, Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi
P8	PulseSatellite: İnsani amaçlar doğrultusunda uydu imgelerinden bilgi almak için insan-yapay zeka etkileşimini kullanan ortak çalışmaya dayalı bir araç (<i>PulseSatellite: A collaborative tool using human-AI interaction to extract information from satellite imagery for humanitarian purposes</i>)	Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Uydu Verisi
P9	Geleneksel ve yenilikçi veri kaynaklarının makine öğrenmesi kullanarak bir araya getirilmesiyle küresel göç akımlarının yordanması (<i>Estimating global migration</i>	İdari, Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Nüfus

	<i>flows by combining traditional and innovative data sources using machine learning)</i>	Sayımı, Sosyal Medya, Anketler
P10	BMMYK'nın "Kış Hücresi": Hava Durumu Verileriyle Göç Akımlarının Öngörülmesi (<i>UNHCR's "Winter Cell": Forecasting migration flows with weather data</i>)	Diğer, Uydu Verisi, Sosyal Medya
P11	Türkiye'deki mülteci entegrasyonunu anlamak için cep telefonu arama ayrıntı kayıtlarını kullanmak (<i>Using mobile phone call detail records to understand refugee integration in Turkey</i>)	Cep Telefonu Verisi
P12	Akdenizdeki kurtarma örüntülerini çalışmak için büyük veriyi kullanmak (<i>Using big data to study rescue patterns in the Mediterranean</i>)	Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Diğer, Uydu Verisi
P13	Mültecilere ilişkin algıları analiz etmek için sosyal medya verisiyle yapay zekanın kullanımını incelemek (<i>Exploring the use of social media data and artificial intelligence to analyse perceptions of refugees</i>)	Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Sosyal Medya
P14	"E-mail'in nerede, sen oradasın": E-mail verilerini kullanarak küresel göç trendlerini keşfetmek (<i>"You are where you e-mail": Discovering global migration trends using e-mail data</i>)	Sosyal Medya
P15	"Dünyanın sınırları": Dünya genelindeki bölgesel sınırların tasnifi (<i>"Borders of the world": Classifying territorial borders worldwide</i>)	Diğer
P16	Yahoo! Giriş bilgisi: Küresel göç hareketlerini haritalamak için inovatif bir veri kaynağı (<i>Yahoo! log-in information: An innovative data source used to map global migration movements</i>)	Sosyal Medya, Uydu Verisi
P17	Eve dönüş? Suriyeli mültecilerin Suriye'ye dön(me)me kararlarını etkileyen ana etkenleri makina öğrenmesi kullanarak belirleme (<i>Returning home? Identifying key factors weighing on Syrian refugees choosing (not) to return to Syria with using machine learning</i>)	Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Uydu Verisi, Anketler
P18	Sosyal medya verileri: AB içindeki emek hareketliliğini ve göçmen stokunu hesaplamada kullanışlı bir veri kaynağı (<i>Social media data: A useful data source for measuring labour mobility and migrant stocks in the EU?</i>)	Nüfus Sayımı, Sosyal Medya

P19	BMMYK'nın Demografik Projeksiyon Aracı (<i>UNHCR Demographic Projection Tool</i>)	İdari, Diğer, Anketler
P20	EASO'nun Araştırma Programı: Göç Akınlarını Yordamak için Küresel Medyadan Alınan Büyük Veriyi Kullanmak (<i>EASO's Research Programme: Using big data from global media to predict migration flows</i>)	Diğer
P21	"Space-set projesi": Kişisel Sınırlardan Geçiş Deneyimlerinin Haritalanmasına Sistemik bir Yaklaşım (<i>The "Space-set Project": A systematic approach to mapping personal experiences of movements across borders</i>)	Anketler
P22	"Küresel Hareketlilikler Veritabanı": İnsan hareketliliğinin farklı formlarına ilişkin kapsamlı, güncel bir küresel veritabanı (<i>The "Global Mobilities Database": A comprehensive, up-to-date global database of different forms of human mobility</i>)	İdari, Diğer
P23	GeoEşleme: Veriye Dayalı Atamalar Aracılığıyla Mülteci Entegrasyonunun Geliştirilmesi İçin Yapay Zekanın Kullanımı (<i>GeoMatch: Using artificial intelligence to improve refugee integration through data-driven assignments</i>)	İdari, Yapay Zeka/Makine Öğrenmesi, Diğer
P24	"Entegrasyon İçin Veri": Avrupa Birliği'nde Mekan Bazlı Entegrasyon Politikalarını Desteklemek İçin Açık Veri Yarışması (<i>"Data for Integration": An open data challenge to enhance place-based integration policies in the European Union</i>)	Nüfus Sayımı
P25	Facebook duyurularını kullanarak göçmen örnekleme elde etme (<i>Migrant sampling using Facebook advertisements</i>)	Sosyal Medya, Anketler

Ek 2. Projelerin Veri İnovasyon Dizini'ne Göre Veri Kaynakları⁹

Kod	Sosyal Medya	İdari	Yapay Zeka/M. Ö.	Nüfus Sayımı	Diğer	Uydu	Anket	Telefon
P1								

⁹ Kaynakta sınıflandırılmadan bırakılmış projeler (örn. P20 ve P7) durumlarına uygun başlıklarda sınıflandırılmıştır.

P2								
P3								
P4								
P5								
P6								
P7								
P8								
P9								
P10								
P11								
P12								
P13								
P14								
P15								
P16								
P17								
P18								
P19								
P20								
P21								
P22								
P23								
P24								
P25								

Ek 3. Projelerin bölümlere dağılımı

Kod	Sosyal Medya	Telefon	İnternet Sites Araması/Mail Girişi	Dünya Gözlem	Diğer
P1					
P2					
P3					
P4					
P5					
P6					
P7					
P8					
P9					
P10					
P11					
P12					
P13					
P14					
P15					
P16					
P17					
P18					
P19					
P20					
P21					
P22					
P23					
P24					
P25					

Ek 4. Projelerin Veri Kaynaklarının Nitelikleri¹⁰

Kod	Resmi	Özel	Hükümetlerarası Kurum	Diğer	Sivil Toplum Örgütü
P1					
P2					
P6					
P13					
P18					
P25					
P11					
P3					
P9					
P14					
P16					
P8					
P10					
P12					
P17					
P4					
P5					
P7					
P15					
P19					
P20					
P21					
P22					

¹⁰ Ek 4, 5 ve 6 projelerin veri kaynaklarına göre tasnifinden yola çıkılarak sosyal medya, cep telefonu, Google aramaları/mail girişleri, dünya gözlem verisi ve diğer veri kaynaklı çalışmalar grup grup sıralanmıştır.

P23					
P24					

Ek 5. Projelerin Ele Aldıkları Hareketlilik Türleri

Kod	Hedef Ülke İçi	Uluslararası Hareketlilik	Sınır
P1			
P2			
P6			
P13			
P18			
P25			
P11			
P3			
P9			
P14			
P16			
P8			
P10			
P12			
P17			
P4			
P5			
P7			
P15			
P19			
P20			
P21			

P22			
P23			
P24			

Ek 6. Projelerin Ele Aldıkları Konuların Kuramsal Bağlamı

Kod	Göçmenlere Yönelik Tutum	Anlama ve Yordama	Entegrasyon	Koruma	Kontrol	Diğer
P1						
P2						
P6						
P13						
P18						
P25						
P11						
P3						
P9						
P14						
P16						
P8						
P10						
P12						
P17						
P4						
P5						
P7						
P15						
P19						
P20						

P21						
P22						
P23						
P24						

